

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Právnická fakulta

Katedra finančního práva a finanční vědy

Daně z příjmů a cenné papíry

Diplomová práce

Lilia Cvetanova

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Radim Boháč, Ph.D.

Praha, duben 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze 27. 4. 2009

Lilia Cvetanova

Poděkování

Děkuji panu **JUDr. Radimu Boháčovi, Ph.D.**, vedoucímu mé diplomové práce za jeho ochotu a vstřícnou pomoc při zpracování a také za jeho cenné rady a připomínky.

V Praze 27. 4. 2009

Lilia Cvetanova

Obsah

ÚVOD	3
1. INSTITUT CENNÝCH PAPÍRŮ.....	5
1.1. POJEM A CHARAKTERISTIKA CENNÝCH PAPÍRŮ.....	5
1.2. FUNKCE CENNÝCH PAPÍRŮ	6
1.3. TŘÍDĚNÍ CENNÝCH PAPÍRŮ	7
1.4. PRÁVO CENNÝCH PAPÍRŮ	9
2. JEDNOTLIVÉ DRUHY CENNÝCH PAPÍRŮ	11
2.1. AKCIE	11
2.2. ZATÍMNÍ LISTY.....	14
2.3. POUKÁZKY NA AKCIE	15
2.4. OPČNÍ LISTY.....	16
2.5. DLUHOPISY	18
2.5.1. <i>Státní dluhopisy</i>	20
2.5.2. <i>Komunální dluhopisy</i>	20
2.5.3. <i>Hypotéční zástavní listy (HZL)</i>	20
2.5.4. <i>Vyměnitelné a prioritní dluhopisy</i>	21
2.5.5. <i>Podřízené dluhopisy</i>	21
2.6. SMĚNKY.....	21
2.7. ŠEKY	22
2.8. CESTOVNÍ ŠEK.....	23
2.9. ZBOŽOVÉ CENNÉ PAPIRY	24
2.9.1. <i>Skladištní list</i>	24
2.9.2. <i>Náložný list, Konosament</i>	24
2.9.3. <i>Zemědělské skladní listy (ZSL)</i>	25
2.10. PODÍLOVÉ LISTY.....	25
2.11. KUPÓNY	26
3. DAŇ Z PŘÍJMŮ A NĚKTERÉ JEJÍ INSTITUTY	28
3.1. DANĚ Z PŘÍJMŮ V ČESKÉM PRÁVNÍM ŘÁDU	28
3.1.1. <i>Daň z příjmů fyzických osob</i>	28
3.1.2. <i>Daň z příjmů právnických osob</i>	34
3.1.3. <i>Srážková daň a její výběr</i>	39

3.2.	PROBLEMATIKA DVOJÍHO ZDANĚNÍ	41
3.2.1.	<i>Pojem dvojího zdanění .....</i>	41
3.2.2.	<i>Zamezení dvojímu zdanění .....</i>	44
3.2.3.	<i>Zamezení dvojímu zdanění v ČR .....</i>	45
3.3.	DAŇOVÉ NÁKLADY	50
3.3.1.	<i>Obecněji k daňovým výdajům a nákladům.....</i>	50
3.3.2.	<i>Daňové náklady účetních jednotek .....</i>	51
3.3.1.	<i>Daňové výdaje podnikajících fyzických osob .....</i>	56
3.3.2.	<i>Daňové výdaje nepodnikajících fyzických osob .....</i>	59
4.	ZDANĚNÍ JEDNOTLIVÝCH DRUHŮ CENNÝCH PAPÍRŮ.....	61
4.1.	AKCIE	61
4.1.1.	<i>Fyzická osoba.....</i>	61
4.1.2.	<i>Právnícká osoba .....</i>	67
4.1.3.	<i>Zisk převáděný řídící osobě a vyrovnání mimo stojícímu společníkovi.....</i>	69
4.1.4.	<i>Podíl na likvidačním zůstatku .....</i>	71
4.2.	PODÍLOVÉ LISTY.....	72
4.2.1.	<i>Fyzická osoba.....</i>	73
4.2.2.	<i>Právnícká osoba .....</i>	76
4.3.	DLUHOPISY	78
4.3.1.	<i>Fyzická osoba.....</i>	78
4.3.2.	<i>Právnícká osoba .....</i>	82
	ZÁVĚR	85
	SEZNAM ZKRATEK.....	87
	POUŽITÁ LITERATURA	88
	SUMMARY.....	91

Úvod

Cenné papíry jsou významným instrumentem kapitálového trhu a mají navíc dlouhou historickou tradici. Z ekonomického hlediska plní řadu důležitých funkcí. Cenné papíry napomáhají přerozdělit volné finanční prostředky od subjektů s přebytkem financí k subjektům deficitním, alokují tyto prostředky tak, aby jejich výnosnost byla co největší, mohou také sloužit jako úvěrový či platební prostředek. V posledních desetiletích se však cenné papíry staly také oblíbeným investičním instrumentem pro širokou vrstvu drobných investorů a trh s cennými papíry se významně rozrostl.

Každá investice je do jisté míry rizikovou záležitostí a u investic do cenných papírů to přirozeně platí také. Za podstoupené riziko však investor požaduje určitý výnos. S cennými papíry jsou spojeny jednak výnosy z jejich držby a jednak kapitálové výnosy z prodeje. Zejména u akcií mohou být rozdíly mezi nákupní a prodejní cenou velice zajímavé, a to láká velkou spoustu spekulantů, kteří se snaží odhadnout vývoj kurzu cenného papíru a tak na tom vydělat. Je to jeden z důvodů, proč jsou burzy cenných papírů tak významnými institucemi, které mohou i velice negativně ovlivňovat celou národní ekonomiku, resp. v dnešním globálním světě mezinárodních finančních trhů i ekonomiku světovou.

Příjmy, které plynou subjektům v souvislosti s cennými papíry, přirozeně vzbuzují pozornost státu, jehož snahou je zmapovat a podrobit dani v zásadě veškeré příjmy svých poplatníků. Z hlediska cenných papírů jsou nejdůležitějšími daněmi, kterým mohou podléhat, daně důchodového typu. V podmínkách českého právního řádu se jedná o daně z příjmů.

Daně hrají v ekonomice zásadní roli a mohou spolu s dalšími prvky veřejných financí přispívat k jejímu růstu, či naopak mohou ekonomiku významně brzdit. Daňový systém by měl být jasný, přehledný a srozumitelný. Neměl by zatěžovat poplatníky nad míru nezbytně nutnou. Pravidla pro jednotlivé daně by měla být jasně precizovaná a jednoduchá. Pro poplatníky by nemělo být výhodnější investovat čas a prostředky do *daňové optimalizace* na místo plnění řádné daňové povinnosti.

Český daňový systém, a daně z příjmů nevyjímaje, je naopak značně nepřehledný a složitý. K právní jistotě nepřispívá ani jeho časté novelizace. Daňová pravidla jsou někdy až příliš často měněna v závislosti na momentálních fiskálních potřebách, což se přirozeně negativně dotýká samotných daňových poplatníků, potažmo celé ekonomiky.

Míra zdanění příjmů z cenných papírů může významně ovlivnit jejich výnos a v závislosti na tom i poptávku po nich. Je třeba brát také ohled na úroveň zdanění i z mezinárodního hlediska,

jelikož kapitál se v dnešním světě vyspělých informačních technologií velice rychle přesouvá tam, kde jsou vyšší výnosy. Tato práce si klade za cíl zmapovat zdanění příjmů, které mohou plynout z cenných papírů. Jelikož je však tato problematika příliš široká vzhledem k rozsahu této práce, omezím se jen na některé okruhy.

V úvodní části stručně načrtneme pojem a charakteristiku cenných papírů, jejich funkce a také možná hlediska jejich třídění. Kromě toho také uvedeme právní prameny úpravy cenných papírů.

V druhé části práce se budeme věnovat cenným papírům, a to z obecného hlediska. Půjde o zmapování jednotlivých druhů cenných papírů, které český právní řád zná. Uvedeme jejich pojem a význam, dále také obsahové náležitosti či prameny právní úpravy.

V další části budou stručně vysvětleny obě daně z příjmů v České republice a dále budou nastíněny některé obecné otázky daní z příjmů, které se právě k cenným papírům vztahují. Půjde o problematiku dvojího zdanění a rozebereme také otázku daňových nákladů.

V závěrečné části v podstatě spojíme poznatky z předcházejících bloků a na základě těchto informací rozebereme způsoby zdanění, které se uplatňují u jednotlivých druhů cenných papírů. Zaměříme se však pouze na nejrozšířenější cenné papíry, které zároveň slouží jako investiční instrumenty pro širokou škálu subjektů. Jedná se o akcie, podílové listy a dluhopisy. Pro mezinárodní rozměr zdanění cenných papírů v této práci nebude prostor, a tak bude zmíněn především tam, kde se ho bude dotýkat česká právní norma.

Tato diplomová práce vychází z právního stavu platného k 31. 4. 2009.

1. Institut cenných papírů

1.1. Pojem a charakteristika cenných papírů

Cenné papíry jsou fenoménem, který má kořeny již ve starověku. Ovšem cenné papíry, jak je známe dnes, mají svůj původ ve středověku a jejich konkrétní představitelé vznikaly za účelem urychlení oběhuschopnosti subjektivních práv a zvýšení právní jistoty a bezpečnosti účastníků soukromoprávních vztahů¹. Nejprve vznikaly jednotlivé druhy cenných papírů a teprve následně byly nacházeny jejich společné znaky na základě zobecnění.

Cenný papír je institutem soukromého práva, který je charakteristický tím, že představuje spojení dvou jinak samostatných majetkových hodnot:

- a) **subjektivního práva**, kterým je zpravidla závazkové právo, ale někdy může jít i o právo věcné, a
- b) **nosiče**, v němž je toto subjektivní právo inkorporováno, a jímž je tradičně listina, ale může jím být také elektronický záznam. Vlastník nosiče je zároveň i majitelem práva s nosičem spojeného a hodnota cenného papíru je dána právě hodnotou takového subjektivního práva.

Během historického vývoje se ukázalo, že listiny jako hmotný nosič subjektivních práv jsou pro rozvoj cenných papírů spíše brzdou. Náklady na jejich tisk, bezpečnou úschovu a manipulaci s nimi se staly příliš vysokými a praktická potřeba vyústila v druhé polovině dvacátého století v dematerializaci cenných papírů. Převod nematerializovaného cenného papíru již není doprovázen tradicí cenného papíru, ale stačí změna záznamu v evidenci cenných papírů.

V českém právním řádu pojem „cenný papír“ není definován, a tudíž je tento úkol ponechán na právní teorii. Z mnoha definic, které se v literatuře objevují, uvádím Dědičovu (1999, s. 33): *„cenné papíry jsou zvláštním druhem majetkové hodnoty, jejíž podstatou jsou listiny nebo je nahrazující zápisy do zákonem stanovené evidence, s nimiž je spojeno subjektivní právo takovým způsobem, že bez této listiny nebo bez tohoto zápisu nemůže být právo ani uplatněno ani převedeno na jinou osobu.“*

V právní teorii existuje diskuze o povaze cenných papírů jako o objektu právních vztahů. Není jednoznačné, zda jde o věci v právním smyslu nebo o jiné majetkové hodnoty. Určení podstaty cenného papíru má význam z hlediska právního postavení majitele cenného papíru, tedy zda se k němu vztahuje právo vlastnické či nikoliv. Zákon o cenných papírech, ve znění pozdějších

---

¹ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha : Prospektrum, 1999, s. 29

předpisů (dále jen „ZCP“) tuto otázku řeší v ustanovení § 1 odst. 2, kde říká, že na cenné papíry se vztahují ustanovení o věcech movitých, nestanoví-li ZCP nebo zvláštní právní předpis jinak. To znamená, že právní ochrana majetkových práv určité osoby k cennému papíru a její právní vztah k němu je postaven naroveň právu vlastnickému², jež má zákonem jasně definovaný obsah i formy právní ochrany.

1.2. Funkce cenných papírů

Cenné papíry plní řadu funkcí, které se mohou lišit u různých druhů a forem cenných papírů. V obecném pojetí můžeme funkce rozdělit na ekonomické a právní.

Z hlediska ekonomického rozlišujeme funkce³:

- **distribuční**, kdy cenné papíry napomáhají usnadnit rychlý a bezpečný převod peněžních prostředků tam, kde je jich v daném okamžiku nejvíce zapotřebí,
- **mobilizační** funkce se projevuje, pokud určité jmění, které jednotliví vlastníci nemohou využít k vlastnímu podnikání, je pomocí cenných papírů převedeno k těm, kteří těchto prostředků umějí využít s vyšší rentabilitou, ale chybí jim nezbytný kapitál,
- **úvěrová** funkce je využívána především podniky k získání prostředků i od širokých vrstev obyvatelstva,
- **platební** - cenné papíry mohou nahrazovat jiné platební prostředky, např. hotovost.

Z hlediska právního můžeme uvést tyto čtyři funkce⁴:

- **průkazní** funkce znamená, že cenný papír je důkazem o existenci příslušného subjektivního práva,
- **legitimační** funkce – oprávněný majitel cenného papíru se jeho předložením prokazuje při výkonu svých práv s cenným papírem spojených,
- **liberační** funkce usnadňuje dlužníkovi plnění, protože nemusí zkoumat, zda plní osobě skutečně oprávněné, pokud tato osoba cenný papír předloží,
- funkce **zvýšené mobility** spočívá v tom, že přechod cenného papíru na jiného oprávněného znamená také přechod subjektivního práva v cenném papíru inkorporovaném.

---

² KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd., Praha: C.H. Beck, 2005, s. 20

³ Tamtéž, s. 21

⁴ Tamtéž, s. 22

1.3. Třídění cenných papírů

Cenné papíry jako zvláštní druh majetkové hodnoty mají určité společné znaky. Dědič (1999, s. 45) jich uvádí celkem 5:

- subjektivní právo je spojeno s hmotným nosičem,
- právní osud subjektivního práva je spojen s osudem jeho nosiče,
- oprávněným z cenného papíru je jeho vlastník,
- subjektivní právo přechází spolu s nosičem,
- k uspokojení subjektivního práva je potřeba předložit nosič nebo jinak prokázat jeho existenci.

Kromě společných znaků mají cenné papíry i mnoho znaků, kterými se od sebe odlišují. Tyto odlišující znaky můžeme nazvat jako kritéria třídění. Hledisek, podle kterých můžeme cenné papíry třídit, vyvinula právní teorie celou řadu a u každého autora se jejich spektrum zpravidla liší. Zde si uvedeme jen několik nejdůležitějších kritérií^{5,6}:

- podle **charakteru práva**, které je spojeno s nosičem. **Věcněprávní** cenné papíry v sobě mají inkorporováno věcné právo, především vlastnické, nebo i zástavní právo, ke zboží. **Obligační** cenné papíry v sobě mají vtěleno subjektivní závazkové právo. Dále je můžeme dělit na cenné papíry na peněžité plnění (např. směnky), cenné papíry na zboží (např. náložní listy) a cenné papíry na jiné plnění, které obsahují nárok na výměnu za jiný cenný papír (např. opční listy). V **podílnických** cenných papírech je inkorporováno právo účasti na podnikání nebo na majetku (např. zatímní listy).
- **Podoba** cenného papíru je určena charakterem nosiče, s nímž jsou práva spojena. Rozlišujeme cenné papíry **zaknihované** a **listinné**.
- Podle **formy** cenného papíru rozlišujeme tři druhy cenných papírů:
  - **na doručitele** (au porteur papíry) – typické je, že osoba oprávněná z cenného papíru není uvedena přímo v textu listiny. Listinné cenné papíry na doručitele se převádějí tradicí nabyvateli. Práva spojená s cenným papírem je oprávněn vykonat ten, kdo listinu předloží. Na doručitele lze vydat téměř všechny druhy cenných papírů kromě směnek a investičních kupónů.

---

⁵ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha : Prospektrum, 1999, s. 73 an.

⁶ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd., Praha: C.H. Beck, 2005, s. 59 an.

- **Na řad** (ordrepapíry) – osoba oprávněná z cenného papíru je v textu listiny přímo označena, a to buď jako první majitel (remitent) nebo ten komu svědčí nepřetržitá řada indosamentů (rubopisů). Rubopisem se cenný papír převádí na nového oprávněného, je obsažen na rubu cenného papíru nebo na přívěsku. Jako ordrepapíry lze vydávat téměř všechny druhy cenných papírů kromě kupónů, opčních listů a investičních kupónů.
  - **Na jméno** (rektapapíry) – jméno prvního oprávněného z cenného papíru je obsaženo v textu listiny a navíc platí, že práva spojená s cenným papírem jsou převoditelná pouze obecnou občanskoprávní cestou, tedy cessí pohledávky (a tradicí listiny), pokud jsou vůbec převoditelná. Příkladem mohou být téměř všechny druhy cenných papírů v českém právním řádu kromě kupónů a opčních listů.
- Podle **oběhuschopnosti** můžeme cenné papíry dělit na **obchodovatelné** a **neobchodovatelné**. Obchodovatelný cenný papír je převoditelný za úplatu. **Neobchodovatelné** jsou především cenné papíry na jméno, u kterých emitent vyloučil jejich převoditelnost.
  - Podle vzájemné **zastupitelnosti** jednotlivých kusů cenných papírů rozlišujeme **zastupitelné** a **nezastupitelné** cenné papíry. Zastupitelné jsou cenné papíry jednoho druhu, které byly vydány stejným emitentem, ve stejné formě a jejich majitelům z nich vznikají stejná práva a povinnosti (typicky akcie a dluhopisy). Cenné papíry nesplňující tyto znaky jsou nezastupitelné (např. směnky).
  - Podle osoby **emitenta** rozlišujeme cenné papíry **soukromé** a **veřejné**. V prvním případě je emitentem osoba soukromého práva, v druhém je to osoba práva veřejného. Dále rozlišujeme cenné papíry **tuzemské** a **zahraniční**. Emitent je tuzemcem, pokud má trvalý pobyt, resp. sídlo na území České republiky. Ostatní emitenti jsou cizozemci.
  - Pokud je v cenném papíru uváděn **hospodářský důvod** jeho vzniku, jedná se o **kauzální** cenný papír (např. akcie). **Abstraktní** cenné papíry kauzu svého vzniku neuvádějí (např. směnky a šeky).
  - **Hlavní** a **vedlejší** cenné papíry rozlišujeme podle toho, zda mohou existovat nezávisle na jiném cenném papíru. Cenné papíry vedlejší jsou vydávány k právu na jednotlivé plnění (např. kupóny), které vyplývá z hlavního cenného papíru (např. dluhopisy).

- Podle **hospodářského důvodu pro emitenta** nebo majitele rozeznáváme cenné papíry úvěrové, majetkové, spekulativní a ukládací. Cenné papíry **úvěrové** slouží emitentovi k získání cizího kapitálu, tj. vratných finančních zdrojů (např. dluhopisy). **Majetkové** cenné papíry jsou naopak určeny k získání vlastního kapitálu, tj. nevratných zdrojů (jde zejména o akcie). **Ukládací** cenné papíry slouží zpravidla k relativně bezpečnému uložení peněžních prostředků. **Spekulativní** cenné papíry mění svoji tržní hodnotu v závislosti na hospodářských výsledcích, takže lze vydělat na vývoji nákupních či prodejních kurzů, ale také na podílu na zisku. Jedná se především o akcie a opční listy.

1.4. Právo cenných papírů

Prameny právní úpravy cenných papírů nejsou jednotně upraveny v jednom kodexu, ale nacházíme je v řadě právních norem především soukromoprávního charakteru. Tyto normy se dělí na dvě skupiny, a to na normy obecné a zvláštní (speciální).

Mezi **obecné** právní předpisy upravující cenné papíry patří v první řadě zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších novelizací. Zákon dnes upravuje základní pojmy a obecně soustavu cenných papírů v části první a smlouvy o cenných papírech v části druhé. Části třetí až pátá byly zrušeny zákonem č. 257/2004 Sb., přičemž obsah těchto ustanovení se stal částečně předmětem nové, komplexní úpravy v zákoně č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZPKT“). ZCP se vztahuje na všechny druhy cenných papírů, pokud z jeho znění, ze znění zvláštních zákonů nebo z povahy věci nevyplývá něco jiného. Vzhledem k zákonům upravujícím jednotlivé druhy cenných papírů má ZCP postavení obecné normy⁷.

Mezi obecné právní předpisy úpravy cenných papírů dále řadíme občanský zákoník⁸, a to zejména z titulu základního soukromoprávního kodexu. Také občanský soudní řád⁹, který upravuje jako obecná procesní norma otázky vymáhání práv z cenných papírů a umořování listin. Konečně sem patří i obchodní zákoník¹⁰, který je významným pramenem práva cenných papírů. Co se týče vztahu obchodního zákoníku a zákona o cenných papírech, v oblasti úplatných smluv o cenných papírech je základním předpisem obchodní zákoník a ZCP plní

---

⁷ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd., Praha: C.H. Beck, 2005, s. 47 an.

⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

⁹ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰ Zákon č. 591/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

úlohu zvláštní normy. Naopak je tomu u jiných institutů, jako jsou akcie nebo právní úprava podniku, kde obchodní zákoník je v poměru speciality k zákonu o cenných papírech¹¹.

Mezi zvláštní prameny práva cenných papírů upravující jednotlivé druhy cenných papírů můžeme počítat zákon o dluhopisech¹², zákon směnečný a šekový¹³, zákon o zemědělských skladních listech a zemědělských veřejných skladech¹⁴ a devizový zákon¹⁵ upravující zahraniční cenné papíry odlišně od ZCP.

Další skupina pramenů týkající se právní úpravy cenných papírů upravuje kapitálový trh a subjekty na něm působící. Jedná se zejména o zákon o podnikání na kapitálovém trhu, zákon o dohledu v oblasti kapitálového trhu¹⁶ a zákon o kolektivním investování¹⁷, který upravuje podílové listy jako jeden z druhů cenných papírů.

Mezi další prameny z oblasti finančnictví řadíme zákon o bankách¹⁸, o České národní bance¹⁹ a zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších novelizací, se kterým budeme pracovat zejména v dalších částech této práce.

---

¹¹ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd., Praha: C.H. Beck, 2005, s. 48

¹² Zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, ve znění pozdějších předpisů

¹³ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴ Zákon č. 307/2000 Sb., o zemědělských skladních listech a zemědělských veřejných skladech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁵ Zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů

¹⁶ Zákon č. 15/1998 Sb., o dohledu v oblasti kapitálového trhu a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹⁷ Zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, ve znění pozdějších předpisů

¹⁸ Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů

¹⁹ Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů

2. Jednotlivé druhy cenných papírů

Zákon o cenných papírech v ustanovení § 1 odst. 1 demonstrativně vypočítává jednotlivé druhy cenných papírů českého právního řádu, a to akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy. V dalším textu bude stručně nastíněna povaha a právní úprava jednotlivých druhů cenných papírů, snad kromě investičních kupónů, jejichž použití bylo pouze jednorázové během kupónové privatizace začátkem 90. let a dnes již nejsou vydávány.

Institut příbuzný cenným papírům jsou finanční deriváty. Podle české legislativy se nejedná o cenné papíry, ale z ekonomického hlediska od nich mohou být odvozeny. Deriváty jsou investiční nástroje odvozené od podkladových nástrojů²⁰, které představují právo nebo povinnost na nákup či prodej určitého podkladového nástroje. Podstatou derivátů je termínovaný obchod. Cena kontraktu je odvozena od cen podkladových nástrojů²¹. Finančními deriváty se vzhledem k rozsahu této práce v dalším textu nebudeme zabývat.

2.1. Akcie

Akcie jsou jeden z druhů cenných papírů, které smí vydávat akciová společnost. Základním pramenem úpravy akcií je obchodní zákoník (dále také „ObchZ“), který akcie charakterizuje, jako cenné papíry, se kterými jsou spojena práva akcionáře jako společníka podílet se podle zákona a stanov na řízení akciové společnosti, jejím zisku a jejím likvidačním zůstatku při zániku společnosti²². Stejná práva má i majitel zatímního listu, který navíc musí společnosti splatit vklad. Velikost podílu akcionáře je dána poměrem součtu jmenovitých hodnot všech akcií, které mu patří, k výši základního kapitálu společnosti²³.

Akcie jsou cennými papíry soukromými (emitentem je akciová společnost, tedy právnická osoba soukromého práva), kauzálními, podílnickými, obchodovatelnými, jejichž převoditelnost nelze vyloučit, hlavními, spekuláčními (tržní hodnota a výše výnosu akcie závisí na nejistém podnikatelském úspěchu společnosti), zastupitelnými (jestliže jde o akcie téhož emitenta, téže formy a podoby, pokud z nich vyplývají tatáž práva a povinnosti) a zpravidla hromadně vydávanými. ZPKT řadí akcie mezi investiční cenné papíry²⁴. Nabytí akcií je tedy chápáno jako

---

²⁰ Podkladovým instrumentem mohou být komodity, cizí měny, cenné papíry a další.

²¹ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 88

²² DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRŽÍŽ, R., *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 101

²³ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 79

²⁴ Ustanovení § 3 odst. 2 písm. a) zákona o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

investice, která je činěna za účelem získání budoucích výnosů (dividendy). Dalším příjmem z akcií mohou představovat spekulace na růst kurzu akcie – prodej za vyšší cenu než nákup akcie.

Akcie představuje část základního kapitálu akciové společnosti, jež je vyjádřena jako jmenovitá hodnota akcie. Akcie jednoho emitenta mohou mít různou jmenovitou hodnotu, ovšem musí být zachována zásada stejného zacházení se všemi akcionáři. Zvláštní právní předpisy mohou v některých případech předepisovat pro všechny akcie jednoho emitenta stejnou jmenovitou hodnotu²⁵. Od jmenovité hodnoty akcie musíme odlišovat její emisní kurz, což je částka, za kterou je akcie vydána. Emisní kurz nesmí být nižší než jmenovitá hodnota akcie, rozdíl potom nazýváme emisní ážio, které slouží především ke krytí nákladů spojených s emisí akcií.

V akcii jsou dále inkorporována členská práva akcionáře jako společníka akciové společnosti. Tyto práva můžeme rozdělit na práva majetková a práva nemajetkové povahy²⁶. Do první kategorie můžeme především zařadit právo na podíl na zisku a na likvidačním zůstatku společnosti, přednostní právo na úpis nových akcií při zvyšování základního kapitálu a přednostní právo na získání vyměnitelných a prioritních dluhopisů. Mezi nemajetková práva můžeme příkladmo zařadit právo na řízení společnosti, právo na kontrolu činnosti společnosti či právo na informace.

Převodem akcie se převádějí zásadně všechna práva s ní spojená. Z tohoto základního pravidla však existují výjimky v podobě samostatně převoditelných práv spojených s akcií. Jde především o právo na vyplacení dividendy, přednostní právo na upisování akcií a právo na vyplacení podílu na likvidačním zůstatku spojené jinak s akcií (§ 156a ObchZ). Samostatně převoditelné právo spojené s akcií se převádí smlouvou o postoupení pohledávky podle občanského zákoníku. Právo na výplatu dividendy lze převést až ode dne, kdy valná hromada rozhodla o výplatě dividendy. Pokud jsou však k akcií vydány kupóny jako vedlejší cenné papíry (viz níže), je právo na dividendu spojené s kuponem převoditelné pouze s kuponem, a to kdykoli i za více budoucích účetních období.

Přednostní právo na upisování akcií je samostatně převoditelné ode dne zápisu usnesení valné hromady do obchodního rejstříku o zvýšení základního kapitálu. Akciová společnost je pro uplatnění tohoto práva oprávněna vydat zvláštní cenné papíry, opční listy. Přednostní právo

---

²⁵ Jde například o zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování, který v ustanovení § 5 odst. 2 říká, že investiční fond může vydávat pouze akcie stejné jmenovité hodnoty, podobný požadavek se týká i akcií penzijních fondů podle zákona č. 42/1994 Sb.

²⁶ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 383 an.

potom může uplatnit jen ten, kdo opční list předloží. Vydání opčního listu je vždy spjato s konkrétním rozhodnutím valné hromady o zvýšení základního kapitálu. Právo na vyplacení likvidačního zůstatku je samostatně převoditelné ode dne schválení návrhu na rozdělení likvidačního zůstatku. Obchodní zákoník nepřipouští, aby toto právo bylo vtěleno do zvláštního cenného papíru, a proto ho lze převést jen na základě smlouvy o postoupení pohledávky. Převod samostatně převoditelného práva musí být vyznačen na listinné akci nebo v evidenci zaknihovaných cenných papírů²⁷.

Akcie mohou mít obě podoby, tedy buď listinnou, nebo zaknihovanou. Možnost vydávat akcie v zaknihované podobě upravuje ZPKT v ustanovení § 91, které říká, že zastupitelné listinné cenné papíry mohou být nahrazeny zápisem do centrální evidence cenných papírů. Nehledě na podobu, musí všechny akcie obsahovat, jako povinné náležitosti, údaje o firmě a sídle společnosti, jmenovitou hodnotu akcie, označení formy akcie, u akcie na jméno firmu, název nebo jméno akcionáře, výši základního kapitálu a počet akcií k datu emise akcie a datum emise.

Obchodní zákoník rozeznává dvě formy akcií, a to akcie znějící na jméno a na majitele. Aby se sjednotila terminologie právní úpravy cenných papírů, ZCP v ustanovení § 3 uvádí, že akcie znějící na jméno je cenným papírem na řad a akcie znějící na majitele je cenným papírem na doručitele. Obě formy akcií jsou převoditelné. Obchodní zákoník připouští, aby stanov y akciové společnosti omezily převoditelnost akcií na jméno (vinkulace akcií), nelze ji však zcela vyloučit. Akcie na majitele jsou neomezeně převoditelné.

Obchodní zákoník umožňuje vydávat dva druhy akcií – kmenové a prioritní. Jiné druhy vydávány být nesmějí. Kmenové akcie jsou definovány negativně jako akcie, s nimiž nejsou spojena žádná zvláštní práva (§ 156 odst. 6 ObchZ). Prioritní akcie jsou vydávány na základě stanov jako jediný zvláštní druh akcií a jsou s nimi spojena přednostní práva týkající se podílu na zisku (dividenda) nebo na likvidačním zůstatku. Obvykle je s prioritními akciemi spojen nárok na relativně vyšší dividendu, nebo se jim zaručí dividenda, i když běžná dividenda vyplácena není²⁸. Výhody těchto akcií mohou být na základě stanov vyrovnány tím, že s prioritními akciemi nebudou spojena hlasovací práva. Obchodní zákoník limituje možnost vydávat prioritní akcie tak, že souhrn jejich jmenovitých hodnot nesmí překročit polovinu základního kapitálu společnosti.

---

²⁷ DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRŽÍŽ, R., *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 120

²⁸ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 417

Dnes již zrušený druh zaměstnaneckých akcií nahradila novela ObchZ provedená zákonem č. 370/2000 Sb. možností, aby stanovy akciové společnosti určily, že zaměstnanci společnosti mohou nabývat její akcie za zvýhodněných podmínek. Zvýhodněnými podmínkami ustanovení § 158 odst. 2 ObchZ rozumí, že stanovy nebo usnesení valné hromady o zvýšení základního kapitálu mohou určit, že zaměstnanci nemusí splatit celý emisní kurs akcií vydávaných nebo celou cenu, za něž je společnost pro zaměstnance nakoupila, pokud bude rozdíl pokryt z vlastních zdrojů společnosti. Souhrn částí emisního kursu nebo kupních cen všech akcií, jež nepodléhají splacení zaměstnanci, nesmí překročit 5 % základního kapitálu společnosti v době, kdy se o upsání akcií zaměstnanci nebo jejich prodeji zaměstnancům rozhoduje. Zaměstnanci, kteří akcie nabyli za zvýhodněných podmínek, s nimi mohou volně disponovat.

2.2. Zatímní listy

K účastnickým cenným papírům, které může vydávat pouze akciová společnost, patří i zatímní listy (§ 176 ObchZ). Základní funkcí zatímních listů je nahrazovat ty akcie, jejichž emisní kurz nebyl dosud zcela splacen. Zatímní list vydává společnost upisovateli po zápisu společnosti do obchodního rejstříku nebo po zápisu zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku, jestliže celý emisní kurz upsaných akcií nebyl zatím splacen.

Pokud bychom měli zatímní listy zařadit podle některých výše zmíněných kritérií, půjde o cenné papíry soukromé, kauzální, hlavní, podílnické, obchodovatelné spíše neveřejně a nezastupitelné²⁹.

Nezávisle na formě akcií, které nahrazují, jsou zatímní listy definovány jako cenné papíry na řad (§ 176 odst. 3 ObchZ). Na zatímní list se použijí obdobně ustanovení o akciích na jméno. Společnost nesmí omezovat jejich převoditelnost, ale pokud je stanovami omezena převoditelnost akcií, které nahrazují, je ze zákona omezena i převoditelnost zatímních listů stejně. Pokud vlastník zatímního listu převede zatímní list na jiného před splacením emisního kurzu nesplacených akcií, ručí za splacení zbytku emisního kurzu.

Zatímní listy mohou mít jen listinnou podobu³⁰. Zatímní listy musí obsahovat zákonem stanovené náležitosti, kterými jsou: označení „zatímní list“, firma, sídlo a výše základního kapitálu společnosti, která cenný papír vydala, firma nebo název a sídlo nebo jméno a bydliště vlastníka zatímního listu, jmenovitá hodnota tvořená součtem jmenovitých hodnot upsaných nesplacených akcií, tj. jmenovitá hodnota zatímního listu, počet, podoba a forma akcií, které

---

²⁹ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 106

³⁰ A to, i kdyby akcie, které nahrazují, měly být zaknihovány.

zatímní list nahrazuje, případně i určení jejich druhu, splacená a nesplacená část emisního kursu akcií a lhůty pro splácení emisního kursu, datum emise zatímního listu a podpis nebo podpisy členů představenstva, kteří jsou oprávněni jménem společnosti jednat.

Zatímní list nahrazuje všechny akcie jednoho druhu upsané jedním akcionářem, jejichž emisní kurz dosud nesplatil. Jsou s ním spojena práva vyplývající z akcií, které zatímní list nahrazuje. Na rozdíl od akcie, je v zatímním listu vtělena základní povinnost akcionáře – povinnost splatit emisní kurz akcií, které akcionář upsal. Tato povinnost musí být splněna nejpozději do jednoho roku od vzniku společnosti, resp. od zápisu zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku, pokud stanovy neurčují kratší dobu. Pokud by se akcionář dostal do prodlení se splácením emisního kursu, nesmí vykonávat hlasovací právo spojené se zatímním listem, dále je povinen zaplatit úroky z prodlení určené podle stanov nebo podpůrně podle zákona ve výši 20 % ročně. Kromě toho proti takovému akcionáři může společnost zahájit kaduční řízení směřující k vyloučení akcionáře ze společnosti v rozsahu jeho nesplacených akcií a nelze ani vyloučit jeho odpovědnost za škodu vzniklou společnosti nesplacením vkladu³¹.

2.3. Poukázky na akcie

Dalším druhem účastnických cenných papírů vydávaných akciovou společností jsou poukázky na akcie. Do obchodního zákoníku byly doplněny tzv. technickou novelou, zákonem č. 501/2001 Sb. a nacházejí se v ustanovení § 204b ObchZ.

Poukázka na akcie je cenný papír, který nahrazuje akcii za podmínky, že³²:

- valná hromada společnosti rozhodla o zvýšení základního kapitálu upsáním nových akcií,
- převoditelnost těchto akcií není omezena,
- upisovatel zcela splatil emisní kurz nových akcií,
- valná hromada společnosti schválila vydání poukázek na akcie a určila jejich podobu, podmínky vydání a výměny za nové akcie,
- zvýšení základního kapitálu společnosti dosud nebylo zapsáno do obchodního rejstříku (zápis základního kapitálu do obchodního rejstříku má konstitutivní účinek).

Obchodní zákoník uvádí, že s poukázkou na akcie jsou spojena veškerá práva upisovatele. V okamžiku vydání poukázky je s ní spojeno právo na výměnu za akcii, kterou upisovatel upsal, za předpokladu, že dojde k zápisu zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku. Po

---

³¹ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 433

³² Tamtéž, s. 441

pravomocným povolení zápisu zvýšení základního kapitálu je společnost povinna vyměnit poukázku za akcii, k níž byla vydána. Společnost se zároveň musí postarat o zničení poukázek na akcie, protože z podstaty věci vyplývá, že akcie a poukázka na akcie k ní příslušející nemohou existovat současně³³.

Poukázka na akcie je ze zákona cenným papírem na doručitele, z čehož plyne i její neomezená převoditelnost. V každé poukázce na akcie jsou vtělena práva vyplývající z upsání jedné akcie³⁴.

Poukázky na akcie mohou být vydány v podobě listinné i zaknihované, avšak musí mít stejnou podobu jako akcie, které nahrazují³⁵.

Výčet obligatorních náležitostí poukázky na akcie uvádí obchodní zákoník v ustanovení § 204b odst. 6. Jedná se o označení, že se jde o poukázku na akcie, firmu a sídlo emitující společnosti, druh, jmenovitou hodnotu, formu, podobu a počet akcií, které lze na základě poukázky nabýt, částku, kterou upisovatel splatil, a datum, kdy bylo splaceno.

Důvodem této zákonné úpravy bylo umožnit investorům obchodovat s cennými papíry nahrazujícími akcie ještě před zápisem zvýšení základního kapitálu do obchodního rejstříku. V minulosti byla totiž čekací doba na povolení daného zápisu příliš dlouhá a tvrdilo se, že to odrazuje zájemce o nově emitované akcie, kteří nejsou ochotni čekat, než budou moci s upsanými akciemi obchodovat. Závěry zákonodárců, byly zřejmě chybné, jelikož, jak uvádí Dědič³⁶, ustanovení obchodního zákoníku týkající se poukázky na akcie zatím nebylo v praxi aplikováno. Tato úprava pak zcela ztratila svůj význam v návaznosti na novou úpravu obchodního rejstříku. Dnes totiž ObchZ říká, že zápis do obchodního rejstříku musí být rejstříkovým soudem proveden nejpozději do pěti pracovních dnů od podání návrhu.

2.4. Opční listy

Opční list je účastnický cenný papír, s nímž je spojeno právo za úplatu přednostně nabýt určitý počet cenných papírů vydávaných akciovou společností. Toto právo je možno uplatnit (opce) v

---

³³ DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRŽÍŽ, R., *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 178

³⁴ Valná hromada může rozhodnout u listinných poukázek na akcie, že s jednou poukázkou na akcie mohou být spojena práva vyplývající z upsání více akcií.

³⁵ Valná hromada může rozhodnout o vydání listinných poukázek na akcie i v případě zaknihované podoby upisovaných akcií.

³⁶ DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KRŽÍŽ, R., *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 175

přesně stanovené době a za předem daný emisní kurz³⁷. Opční listy jsou upraveny v ustanovení § 217a ObchZ.

Opční list bychom dále mohli charakterizovat jako cenný papír soukromý, vedlejší, neomezeně obchodovatelný, obligační a kauzální. Opční listy patří do kategorie investičních cenných papírů, protože odpovídají definici uvedené v ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) ZPKT a mohou se stát i kótovanými cennými papíry.

Akciová společnost je oprávněna vydat opční listy jako cenné papíry pro uplatnění přednostního práva na:

- upsání akcií akcionáři při zvyšování základního kapitálu,
- upsání akcií plynoucích z prioritních dluhopisů,
- získání vyměnitelných a prioritních dluhopisů od emitující společnosti.

Podmínkou pro vydání opčních listů k akciím je, že valná hromada rozhodla o zvýšení základního kapitálu upisováním akcií nebo o podmíněném zvýšení základního kapitálu. A dále musí představenstvo rozhodnout o emisi opčních listů jako cenných papírů. Pokud by k akciím nebyly vydány opční listy ztělesňující přednostní práva (samostatně převoditelná), musela by být tato práva převáděna smlouvou o postoupení pohledávky podle občanského zákoníku (viz pasáž o akciích). Převod opčních listů jako cenných papírů je ovšem rychlejší a jednodušší.

Opční listy lze vydávat pouze jako cenné papíry na doručitele; jejich převoditelnost je tedy neomezená, a proto mohou být i předmětem obchodování. Tyto cenné papíry lze vydávat jak v podobě listinné, tak i zaknihované.

Práva vyplývající z opčního listu mohou být uplatněna pouze během určité lhůty, a to upsáním akcií nebo splacením emisního kurzu dluhopisů³⁸. Po marném uplynutí této lhůty stejně tak, jako výkonem práva, právo vtělené do opčního listu zaniká a opční list tak ztrácí charakter cenného papíru³⁹.

Obligatorní náležitosti opčního listu uvádí ustanovení § 217a odst. 3 ObchZ. Jedná se o údaje o firmě a sídle společnosti, o počtu, druhu, formě a podobě akcií, nebo o počtu, podobě a formě vyměnitelných anebo prioritních dluhopisů společnosti a v jaké jmenovité hodnotě je lze získat, o době a místě pro uplatnění přednostního práva, o emisním kursu akcií nebo dluhopisů, k

---

³⁷ Tamtéž, s. 172

³⁸ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 194 an.

³⁹ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 436 an.

nimž lze uplatnit přednostní právo, nebo o způsobu jeho určení a údaj o tom, že zní na doručitele.

2.5. Dluhopisy

Dluhopisy řadíme mezi cenné papíry dluhové, obligační. Jejich ekonomická funkce spočívá v získání finančních prostředků pro emitenta od investorů, kteří jsou ochotni investovat do jeho cenných papírů své volné peněžní zdroje. Tyto operace se odehrávají na kapitálovém trhu. Dluhopis představuje úvěrový vztah mezi nabyvatelem dluhopisu a jeho emitentem. V dluhopisu je inkorporována povinnost emitenta platit za poskytnutou jistinu úroky a ke stanovenému datu jeho majiteli jistinu vrátit⁴⁰.

Právní úprava dluhopisů je obsažena v zákoně č. 190/2004 Sb., o dluhopisech, který upravuje obecnou právní úpravu všech typů dluhopisů. Na dluhopisy se pochopitelně vztahuje i obecná norma upravující cenné papíry – zákon o cenných papírech.

Dluhopisy můžeme charakterizovat jako cenné papíry hlavní, kauzální, vydávané hromadně a zpravidla s veřejnou nabídkou. Některé druhy dluhopisů jsou vydávány jako veřejné, většinou se ale jedná o soukromé cenné papíry⁴¹. Dluhopisy jsou alternativou ke klasickým bankovním úvěrům, ale obvykle za výhodnějších podmínek pro jejich emitenta⁴². Dlužnické cenné papíry umožňují získat od široké veřejnosti emitentovi potřebné zdroje pro jeho aktivity, ale na rozdíl od akcií se vlastníci dluhopisů nestávají podílníky emitující korporace. Na druhou stranu s dluhopisy je spojena povinnost splatit jejich nominální hodnotu v den splatnosti vlastníku dluhopisu, což u akcie není potřeba.

Emitentem dluhopisu může být zásadně právnická osoba⁴³. Emitent dluhopisu podléhá státnímu dozoru, který vykonává Česká národní banka, která kromě jiného schvaluje i emisní podmínky dluhopisů.

Dluhopis je zastupitelný cenný papír, který může být vydán v listinné nebo zaknihované podobě. Dále může být vydán ve formě jak na jméno, tak i na doručitele. Listinný dluhopis na

---

⁴⁰ Tamtéž, s. 447

⁴¹ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 119

⁴² KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 447

⁴³ Kromě toho zákon č. 190/2004 Sb., o dluhopisech v § 3 odst. 1 připouští, že emitentem dluhopisu může být i fyzická osoba, která je bankou s místem podnikání na území státu Evropské unie nebo jiného státu tvořícího Evropský hospodářský prostor, a která na území České republiky podniká na základě jednotné bankovní licence podle zvláštního právního předpisu, upravujícího činnost bank.

jméno je převoditelný rubropisem a předáním. Převoditelnost dluhopisu znějícího na jméno nelze emisními podmínkami omezit.

Důležitým faktorem pro investora je výše pravidelných úrokových plateb, které plynou z vlastnictví dluhopisu. Mezi povinné náležitosti dluhopisu patří i údaj o výši výnosu dluhopisu nebo o způsobu jeho stanovení. Výnos může být stanoven několika různými způsoby. Nejčastěji se jedná o pevnou úrokovou sazbu z nominální hodnoty dluhopisu nebo o pohyblivou úrokovou sazbu, která se mění v závislosti na úrokových sazbách kapitálového trhu (např. PRIBOR, úroková sazba ČNB)⁴⁴. Emitent může dále určit výnos závislým např. na slosovateľné prémii nebo jeho hospodářském výsledku. Lze se také setkat s tzv. *zerobondy*, což jsou dluhopisy emitované za nižší emisní kurz, než je jejich jmenovitá hodnota. Rozdíl mezi oběma hodnotami, tzv. emisní disážio, pak představuje výnos dluhopisu.

Právo na výnos z dluhopisu může být od vlastního dluhopisu odděleno a inkorporováno do zvláštního druhu vedlejšího cenného papíru – kupónu, který slouží k uplatnění tohoto práva. O kupónech bude samostatně pojednáno dále.

Mezi náležitosti dluhopisu, které požaduje ustanovení § 6 zákona o dluhopisech, dále patří údaje o emitentovi, název dluhopisu, který obsahuje slovo „dluhopis“, identifikační označení cenného papíru⁴⁵, jmenovitou hodnotu, údaj o schválení emisních podmínek, datum emise, způsob a místo výplaty jmenovité hodnoty dluhopisu a výnosu z něho, formu dluhopisu, prohlášení emitenta, že se zavazuje splatit dlužnou částku způsobem a v místě uvedeném v emisních podmínkách, datu splatnosti dluhopisu a výnosu z něho, a další.

Aby mohl být dluhopis platně vydán, musí být předem schváleny tzv. emisní podmínky Českou národní bankou. Emisní podmínky především upravují obsah některých práv spojených s dluhopisem a shrnují v podstatě veškerá fakta o něm. Kromě toho plní také informační funkci vůči potencionálním investorům.

Dále si jen stručně popíšeme jednotlivé druhy dluhopisů, která zná český právní řád a které jsou taktéž upraveny v zákoně o dluhopisech.

---

⁴⁴ <http://www.finance.cz/kapitalovy-trh/informace/dluhopisy/vynosy/>

⁴⁵ Jedná se o ISIN, pokud je přidělován, nebo o jiný údaj identifikující dluhopis.

2.5.1. Státní dluhopisy

Státní dluhopisy jsou jedny z nejbezpečnějších druhů dluhopisů, protože investoři mají velkou jistotu návratnosti investovaných prostředků, i když s relativně nižším zhodnocením⁴⁶. Dle zákona o dluhopisech se za státní dluhopisy považují dluhopisy vydávané Českou republikou. Vláda je vydává např. z důvodu pokrytí schodku státního rozpočtu, financování nákladných projektů (dlouhodobé státní dluhopisy) nebo pokrytí dočasného nesouladu mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu (státní pokladniční poukázky; splatnost do jednoho roku).

Česká republika může vydat státní dluhopisy pouze na základě zvláštního zákona o státním dluhopisovém programu, nebo na základě zvláštního zákona, který pověřuje ministerstvo financí vydat státní dluhopisy nebo mu vydání těchto dluhopisů umožňuje. Emise státních dluhopisů spadá do působnosti ministerstva financí a tzv. umístění emise dluhopisů zajišťuje Česká národní banka⁴⁷.

2.5.2. Komunální dluhopisy

Dluhopisy vydávané územním samosprávným celkem označujeme jako komunálními dluhopisy. Tyto dluhopisy se zásadně od standardních dluhopisů neliší s výjimkou toho, že k jejich vydání se vyžaduje předchozí souhlas ministerstva financí. Ministerstvo dohlíží na případná rizika, která by mohla hrozit místním rozpočtům z případného předlužení se v souvislosti s emisí dluhopisů.

2.5.3. Hypoteční zástavní listy (HZL)

Hypoteční zástavní listy jsou dluhopisy vydávané bankami⁴⁸ za účelem získání finančních prostředků pro poskytování hypotečních úvěrů. Jmenovitá hodnota a poměrný výnos z HZL jsou plně kryty pohledávkami z hypotečních úvěrů či jejich částmi (řádné krytí) a případně také náhradním způsobem, zejména bezrizikovými aktivy⁴⁹ (náhradní krytí). Hypoteční úvěr je takový, jehož splacení je zajištěno zástavním právem k nemovitosti. Pro řádné krytí souhrnu závazků ze všech hypotečních zástavních listů jednoho emitenta slouží pohledávky

---

46 <http://www.finance.cz/kapitalovy-trh/informace/dluhopisy/emitenti/>

47 KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., Kurz obchodního práva: právo cenných papírů. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 461

48 Hypoteční zástavní listy může vydávat pouze banka podle zvláštního právního předpisu upravujícího činnost bank se sídlem v České republice (§ 28 odst. 2 zákona o dluhopisech).

49 Náhradní krytí závazků z hypotečních zástavních listů v oběhu vydaných jedním emitentem je možné pouze do výše 10 % této jmenovité hodnoty, a to zejména hotovostí, vklady u České národní banky, vklady u centrální banky členského státu Evropské unie nebo Evropské centrální banky, státními dluhopisy nebo cennými papíry vydanými Českou národní bankou.

z hypotečních úvěrů nepřevyšující 70% zástavní hodnoty zastavených nemovitostí zajišťujících tyto pohledávky.

Pokud by emitující bance byla odňata licence, z majetku sloužícího ke krytí hypotečních zástavních listů se vytvoří tzv. *hypoteční podstata*. Z výtěžku zpeněžení hypoteční podstaty se poté přednostně uspokojují pohledávky majitelů HZL⁵⁰. Takto kvalitní krytí činí z hypotečních zástavních listů jeden z nejbezpečnějších druhů cenných papírů⁵¹, který by svému majiteli měl přinášet výnos s nízkým rizikem⁵² ve formě úroku.

2.5.4. Vyměnitelné a prioritní dluhopisy

Vyměnitelné dluhopisy jsou dluhopisy, které svým vlastníkům umožňují, aby si v době jejich splatnosti vybrali mezi proplacením jmenovité hodnoty dluhopisu a výměnou dluhopisu za akcie nebo jiný dluhopis emitenta⁵³.

Prioritní dluhopisy jsou takové, se kterými je vedle práva na výplatu výnosu a jmenovité hodnoty dluhopisu spojeno také právo na přednostní úpis akcií emitenta. Tento typ dluhopisů může emitovat pouze akciová společnost. Podmínkou je rozhodnutí valné hromady o schválení emise dluhopisů a zároveň rozhodnutí o podmíněném zvýšení základního kapitálu společnosti v rozsahu, v němž mohou být uplatněna přednostní či výměnná práva vůči akciím společnosti.

2.5.5. Podřízené dluhopisy

V případě likvidace nebo úpadku emitenta mají pohledávky z podřízených dluhopisů ve vztahu k ostatním pohledávkám emitenta podřízené postavení a jsou uspokojovány až poté, co jsou uspokojeny všechny ostatní emitentovy (nepodřízené) dluhy.

2.6. Směnky

Ačkoli právní řád definici směnky neobsahuje, např. Kotásek⁵⁴ definuje směnku jako listinný cenný papír se zákonem předepsaným obsahem, ve kterém jeho výstavce buď sám slibuje, že

---

⁵⁰ § 375 zákona č. 183/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁵¹ <http://www.finance.cz/financovani-bydleni/informace/hypoteky/hypotecni-zastavni-listy/>

⁵² Na pozadí finanční krize roku 2008 se ukazuje, že hypoteční zástavní listy nejsou zdaleka tak bezrizikové, jak se původně mohlo zdát. Banky v USA půjčovaly peníze i rizikovějším skupinám a počítaly s tím, že pokud dlužníci nebudou moci splácet, uspokojí se na prodeji jejich nemovitostí, kterými ručili. Cena nemovitostí v průběhu minulých let stále stoupala a tak se zdálo být riziko malé. Díky levným hypotékám však akcelerovala spekulace na nákup a prodej nemovitostí, a tím „hypoteční bublina“ stále rostla. V roce 2008 se ukázalo, že ceny nemovitostí neodpovídají reálné ekonomice a začaly prudce klesat. Banky nebyly schopny získat své peníze od neplatičů zpět prodejem jejich nemovitostí a začaly samy krachovat.

⁵³ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 467

zaplatí jiné osobě určitou peněžní částku (směnka vlastní), anebo platit určité osobě přikazuje (směnka cizí neboli *trata*). Ucelenou právní úpravu směnky obsahuje zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový (dále též „ZSŠ“), ve znění pozdější novelizace.

Směnky jsou cennými papíry hlavními, obligačními, abstraktními, převoditelnými, a proto i obchodovatelnými, vydávanými individuálně a zásadně soukromými osobami⁵⁵. Funkce směnky může být jednak platební a zajišťovací, ale také úvěrová či úložná. Platební funkce znamená, že směnka plní úlohu platebního prostředku, tedy že ji majitel směnky může celkem snadno směnit za peníze. Zajišťovací funkce znamená, že směnka zajišťuje jiný závazek a je možné ji uplatnit po té, co povinnost z původního závazku nebyla splněna řádně a včas⁵⁶. Z toho vyplývá, že v ideální situaci vůbec nebude použita.

Směnka může znít buď na jméno, nebo na řad, ale nikdy nemůže být omezena její převoditelnost (jen způsob převodu)⁵⁷. Směnka může mít pouze listinnou podobu. Výstavce ji může napsat celou vlastní rukou nebo na zakoupeném formuláři.

Směnka vlastní musí obsahovat 7 obligatorních náležitostí, trata jich musí obsahovat 8. Listina, která nemá všechny náležitosti a ani nejsou v souladu se zákonem nahrazeny jinými údaji, není platná jako směnka⁵⁸. Obligatorními náležitostmi směnky jsou (čl. I § 1 ZSŠ): 1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny vyjádřené v jazyku, v kterém je listina sepsána; 2. bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu; 3. jméno směnečníka, tj. toho, kdo má platit (platí jen pro cizí směnku); 4. údaj o splatnosti; 5. údaj o místě, kde má být placeno; 6. jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno; 7. datum a místo vystavení směnky; 8. podpis výstavce.

2.7. Šeky

Šek můžeme definovat jako dlužnický cenný papír, který je vystaven v zákonem stanovené formě a jímž výstavce bezpodmínečně přikazuje jiné osobě (šekovníku), a to pravidelně bance, u níž má pohledávku, se kterou je šekem oprávněn disponovat, aby tato osoba zaplatila majiteli šeku peněžitou obnos šekem stanovený⁵⁹. Právní úpravu šeku obsahuje zákon směnečný a šekový v článku druhém. Šek se svou podstatou velmi blíží směnce cizí.

---

⁵⁴ Tamtéž, s. 480

⁵⁵ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 130

⁵⁶ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sm%C4%9Bnka>

⁵⁷ Směnka na řad se převádí rubopisem, směnka na jméno se může převádět jen cesí.

⁵⁸ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 134

⁵⁹ KOVARÍK, Z., *Směnka a šek v České republice*. 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 309

Šeky jsou hlavními, obligačními, převoditelnými, abstraktními, vydávanými individuálně, výlučně listinnými (banka jako šekovník zpravidla vyžaduje vlastní formuláře) a zásadně soukromými cennými papíry⁶⁰. Jedná se o krátkodobý cenný papír, který plní zejména platební funkci.

Šek může nabývat všechny tři formy – na majitele, na řad a na jméno. Zákon nedovoluje výstavci převoditelnost šeku vyloučit ani omezit.

Mezi obligatorní náležitosti šeku patří (čl. II § 1 ZSŠ): označení, že jde o šek, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána; bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu; jméno toho, kdo má platit, tj. šekovníka; údaj o místě, kde má být placeno; datum a místo vystavení šeku; podpis výstavce.

2.8. Cestovní šek

Cestovní šek je zvláštním druhem cenného papíru, který je upraven v ustanoveních § 720 an. ObchZ, kde je definován jako cenný papír, který opravňuje osobu v něm uvedenou k přijetí částky v něm určené při jeho předložení k výplatě, a to podle podmínek stanovených výstavcem šeku. Na cestovní šek se nevztahují právní předpisy upravující směnky a šeky. Závazkové vztahy z cestovního šeku mají povahu tzv. „absolutních obchodů“.

Cestovní šeky slouží k získání hotovosti, zejména při cestách do zahraničí, protože omezují riziko s převážením větších částek hotovosti. V dnešní době jim však významně konkurují jiné platební nástroje jako platební a kreditní karty⁶¹. Cestovní šeky jsou cennými papíry dlužnickými, obligačními, soukromými, převoditelnými a vydávanými individuálně. Lze je vydávat výlučně v listinné podobě (zpravidla na předtištěných formulářích) a mohou nabývat dvou forem – na jméno a na doručitele. Cestovní šek nemůže být vydán jako cenný papír na řad, jelikož ObchZ neumožňuje jeho převod rubopisem.

Cestovní šek je splatný při jeho předložení. Zároveň může proplácející osoba žádat průkaz totožnosti předkladatele a jeho kontrolní podpis na cestovním šeku.

Obligatorními náležitostmi cestovního šeku jsou (§ 722 odst. 1 a 2 ObchZ): označení, že jde o cestovní šek, příkaz nebo slib vyplatit určitou částku oprávněné osobě a firmu, název nebo

---

⁶⁰ DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 166

⁶¹ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 612

jméno výstavce, jeho podpis nebo dostatečnou náhradu podpisu. V případě, že cestovní šek obsahuje příkaz k placení, musí obsahovat i označení osoby, které je příkaz určen (adresáta).

2.9. Zbožové cenné papíry

Český právní řád zná několik typů zbožových cenných papírů: skladištní listy, náložné listy, konosamenty a zemědělské skladní listy, které jsou právní vědou⁶² považovány za obligační cenné papíry, jelikož je v nich ztělesněn pouze nárok na vydání zboží a na rozdíl od věcněprávních cenných papírů v nich není inkorporováno věcné právo. Společné všem zbožovým cenným papírům je to, že jejich podoba je výlučně listinná, z hospodářských důvodů mají formu většinou na řad a pro jejich převod platí obdobně předpisy o směnkách. Pro převzetí zboží je vlastník cenného papíru obvykle povinen potvrdit převzetí zboží a příslušný zbožový cenný papír odevzdat.

2.9.1. Skladištní list

Skladištní list je cenný papír, s nímž je spojené právo požadovat vydání skladované věci. Skladištní listy jsou upraveny v § 528 ObchZ v návaznosti na smlouvu o skladování. Potvrzení o předání a převzetí zboží pak může nabýt zvláštní kvality jako cenného papíru. Skladištní listy může vydávat jakýkoli skladovatel, který převzal věci ke skladování.

Obligatořními náležitostmi skladištního listu jsou: označení skladovatele (firma nebo název a sídlo právnické osoby nebo jméno a místo podnikání skladovatele), obdobné údaje ukladatele, údaje o zboží, tj. označení a množství, váha nebo objem uskladněného zboží, údaje o formě cenného papíru (jsou možné všechny tři formy), označení místa skladu, doba, na níž je zboží uskladněno, místo a den vydání skladištního listu a podpis skladovatele.

2.9.2. Náložný list, Konosament

Náložný list je upraven v souvislosti se smlouvou o přepravě věci v ustanoveních § 612 an. ObchZ a je s ním spojen nárok požadovat na dopravci vydání zásilky v souladu s obsahem listu. Na vydání náložného listu není právní nárok a záleží na dohodě mezi odesílatelem a dopravcem. Lze ho vydat v souvislosti s každou nákladní dopravou (suchozemskou, sladkovodní i leteckou), s výjimkou námořní.

---

⁶² DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha: Prospektrum, 1999, s. 180 an.

Obligatořními náležitostmi náložného listu jsou (§ 614 ObchZ): identifikační údaje dopravce, obdobné údaje odesilatele, označení přepravované věci, údaj o formě cenného papíru (jsou možné všechny tři formy), místo určení, místo a den vydání náložného listu a podpis dopravce.

Konosament je zvláštním druhem náložného listu, který se používá v námořní dopravě. S ohledem na geografickou polohu České republiky bude probíhat námořní doprava jen zřídka kdy podle českého práva. Ve většině případů se budou podmínky přepravy řídit mezinárodní úmluvou OSN o námořní přepravě zboží (tzv. Hamburskými pravidly)⁶³, jejímiž signatáři je většina vyspělých zemí včetně České republiky.

Základními funkcemi konosamentu jsou potvrzení o převzetí zboží, ztělesnění práva na vydání zboží (cenný papír) a důkaz o znění smlouvy o přepravě.

2.9.3. Zemědělské skladní listy (ZSL)

Zemědělský skladní list je cenný papír představující vlastnické a zástavní právo k uskladněnému zboží. Jde o listinný papír na řad a převádí se rubopisem a předáním. ZSL upravuje zákon o zemědělských skladních listech č 307/2000 Sb. Vystavit ZSL může jen provozovatel zemědělského veřejného skladu⁶⁴.

Zemědělský skladní list se skládá ze dvou částí, a to z vlastnického listu a zástavního listu, jejichž obligatořní náležitosti zákon vyjmenovává v ustanovení § 4 odst. 4 zákona č. 307/2000 Sb. ZSL v sobě ztělesňuje vlastnické právo k příslušnému uskladněnému zboží. Převádět je samozřejmě možné obě části najednou (pak přecházejí všechna práva bez omezení), ale také je možno převést jen zástavní list (pak na nabyvatele přechází zástavní právo k uskladněnému zboží) nebo jen vlastnický list, kdy na nabyvatele sice přechází vlastnické právo, ale omezené právem zástavním. Všechny převody ZSL by měly být zaznamenány do skladní knihy vedené zemědělským skladem.

2.10. Podílové listy

Zvláštní úpravu podílového listu obsahuje zákon č. 189/2004 Sb., o kolektivním investování. Základními organismy kolektivního investování jsou investiční společnosti, které díky emisi a prodejem podílových listů získávají finanční prostředky, které pak tvoří podílový fond. Podílový fond je majetkem všech vlastníků podílových listů, ovšem jedná se o majetkové společenství

---

⁶³ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 619

⁶⁴ Provozovatel zemědělského veřejného skladu může být jen právnická osoba se sídlem v České republice, které bylo uděleno povolení Ministerstva zemědělství.

sui genesis. Základní výhodou kolektivního investování je dostupnost a jednoduchost pro širokou veřejnost, diverzifikace rizika, dostupnost informací, kapitálová nenáročnost a další.

Zákonná definice vymezuje podílový list jako cenný papír, který představuje podíl podílníka na majetku v podílovém fondu a se kterým jsou spojena další práva plynoucí ze zákona o kolektivním investování nebo statutu podílového fondu. Jedná se o cenný papír podílnický, soukromý, investiční, zastupitelný a spekulativní.

Podle investiční strategie rozlišujeme fondy dividendové, ze kterých by měly plynout pravidelné výnosy, a fondy růstové, které získaný majetek používají k dalším investicím. Emitentem podílových listů může být pouze investiční společnost, která má k této činnosti povolení České národní banky⁶⁵.

Nerozšířenějším typem fondu je v České republice otevřený podílový fond. Počet vydaných podílových listů tohoto fondu není omezen a podílník má nárok na odkoupení svých podílových listů přímo investiční společností za aktuální kurz, který se odvíjí od hospodaření s majetkem podílového fondu. Může být vyšší, ale také nižší než prvotní investice.

Mezi obligatorní náležitosti podílového listu patří: název podílového fondu, jmenovitá hodnota podílového listu⁶⁶, údaj o formě podílového listu (forma cenného papíru je stanovena statutem podílového fondu), datum vydání nebo emise podílového listu, u listinné podoby též číselné označení podílového listu a podpisy oprávněných osob jednat jménem investiční společnosti k datu emise.

2.11. Kupóny

Kupóny jsou jediným druhem cenných papírů upravených přímo v zákoně o cenných papírech, a to v ustanovení § 12. Jsou vydávány pro uplatnění práva na **výnos** z akcie, zatímního listu, dluhopisu nebo podílového listu, pokud je to možné⁶⁷. Jedná se tedy o cenné papíry vedlejší, obchodovatelné, soukromé, obligační, atd.

Do kupónu je vtěleno právo na výnos, které je spojeno s hlavním cenným papírem. Kupón vyjadřuje pouze osamostatnění výnosu, ale nikdy ho nemůže založit. Funkce kupónu spočívá především v tom, že ulehčuje dispozice s právem na výnos, proto je také neomezeně

---

⁶⁵ KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2005, s. 635 an.

⁶⁶ Jmenovitá hodnota nemusí být u otevřeného podílového fondu stanovena.

⁶⁷ Některé druhy vyjmenovaných cenných papírů neumožňují, aby k nim byl vydán kupón. Jedná se například o „zerobondy“ nebo podílové listy „růstových“ podílových fondů.

převoditelný a nabývá pouze formy na doručitele. Kupóny mohou nabývat obou podob. Pokud mají listinnou podobu, vydávají se v kupónových arších. Součástí kupónového archu může být i talón, z něhož plyne právo na vydání nového kupónového archu.

Povinnými náležitostmi kupónu jsou: údaje o druhu, emitentovi a číselném označení cenného papíru, k němuž byl vydán, o výši výnosu nebo způsobu jeho určení, o datu a místu uplatnění práva na výnos.

3. Daň z příjmů a některé její instituty

3.1. Daně z příjmů v českém právním řádu

Z hlediska zdanění cenných papírů je daň z příjmů nejvýznamnější daní, které mohou cenné papíry podléhat. Z jiných daní by v úvahu přicházely také daň dědická a darovací, případně daň z přidané hodnoty. V této části budou rozebrány některé obecnější aspekty daně z příjmů ve vztahu k cenným papírům. Podrobnější analýze zdanění jednotlivých cenných papírů bude věnován prostor v následující části.

Daně z příjmů jsou součástí české daňové soustavy již od vzniku samostatné České republiky v roce 1993. Daň z příjmů se tradičně řadí mezi přímé daně, a to důchodového typu. Český právní řád obsahuje dvě daně tohoto charakteru – daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob. Obě daně jsou upraveny jednou normou, zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších novelizací (dále též „ZDP“).

3.1.1. Daň z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob je teorií označována jako osobní důchodová daň. Ve většině zemí je pojímána jako nejdůležitější daň, a to nejen z díky svým významným odvodům do státního rozpočtu, ale i z hlediska psychologického působení na poplatníky. Osobní důchodová daň je konstruována jako daň univerzální, zdaňující v zásadě všechny příjmy jednotlivců. Její výhodou je, že, pokud je správně navržena, je pro každého poplatníka stanovena individuálně s přihlédnutím k jeho platební schopnosti, ale i sociálnímu postavení, které má vliv na výši jeho životních potřeb⁶⁸.

Konstrukce daně z příjmů fyzických osob není jednoduchá. Tvoří ji několik prvků, které mají zásadní význam z hlediska míry zdanění jednotlivců. Bylo by zbytečné na tomto místě podrobně popisovat jednotlivé prvky⁶⁹. Po jejich výčtu se zaměříme hlavně na některé jejich aspekty významné z hlediska zdanění cenných papírů.

---

⁶⁸ VANČUROVÁ, A. *Studijní materiál pro kurz Zdanění příjmů*: podle právního stavu roku 2007, dostupná z isis.vse.cz, s. 14

⁶⁹ Jsou detailně popsány v učebnicích finančního či daňového práva.

Jak již z názvu daně samotné vyplývá, poplatníky daně z příjmů fyzických osob budou všechny fyzické osoby blíže specifikované v § 2 ZDP. Z hlediska zdanění cenných papírů může být významné, bude-li se jednat o daňové rezidenty či nerezidenty⁷⁰.

Předmět osobní důchodové daně je pojímán velice široce, avšak definice příjmu či důchodu není jednoduchá, a proto si praxe pomáhá taxativním výčtem druhů příjmů odpovídajícím dílčím základům daně a zbytkovou klauzulí⁷¹.

Některé příjmy však není vhodné zdaňovat vůbec. Tyto příjmy jsou vyňaté z předmětu daně a jsou uvedeny v § 3 odst. 4 ZDP. Z našeho pohledu je důležité zmínit následující vyňaté příjmy:

- a) příjmy získané nabytím akcií nebo podílových listů podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby, emitovaných po ukončení II. vlny kupónové privatizace⁷²,
- b) příjmy získané děděním, bez jakýchkoli dalších podmínek a omezení; takto získaný majetek podléhá dani dědické,
- c) převážná část příjmů získaných darováním, které podléhají dani darovací. Výjimku představují dary přijaté v souvislosti s výkonem závislé činnosti a funkčními požitky podle § 6 ZDP nebo s podnikáním či jinou samostatnou výdělečnou činností⁷³.

Je však nutno poznamenat, že dani z příjmů podléhají příjmy, které z takto získaných cenných papírů plynou.

Nyní se budeme zabývat příjmy, které jsou sice předmětem daně, ale z různých důvodů⁷⁴ není vhodné je zahrnovat do základny zdanění. Osvobozené příjmy od daně jsou částí předmětu daně, kterou není subjekt povinen a zpravidla ani oprávněn zahrnovat do základu daně.

Z hlediska cenných papírů je v ČR osvobození od daně významným institutem. Týká se to především převodu cenných papírů, které nejsou součástí obchodního majetku. V tomto případě jde v podstatě o běžné ukládání majetku poplatníka do investičních nástrojů, které má za úkol ochránit úspory před jejich znehodnocováním. U cenných papírů se paušálně dovozuje,

---

⁷⁰ Daňoví rezidenti zdaňují svoje celosvětové příjmy v ČR, daňoví nerezidenti v ČR zdaňují pouze příjmy pocházející ze zdrojů na území ČR.

⁷¹ Zbytková klauzule se snaží pokrýt jakékoliv další příjmy, při kterých dochází ke zvýšení majetku poplatníka (§ 10 odst. 1 ZDP)

⁷² PELECH, Petr, PELC, Vladimír. Daně z příjmů s komentářem: podle právního stavu k 1. 7. 2008. 9. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 901 s. ISBN 978-80-7263-471-2. str. 35

⁷³ Z této výjimky existuje další výjimka, tudíž platí vynětí z předmětu daně. Týká se to pouze fyzických osob, provozujících školská a zdravotnická zařízení a zařízení na ochranu opuštěných zvířat, nebo ohrožených druhů zvířat, které nabyly dar v souvislosti s provozováním těchto činností. (§ 3 odst. 4 písm. a) ZDP)

⁷⁴ Může jít o sociální či humanitární důvody, také může jít o nástroj fiskální politiky státu. Důvod pro osvobození příjmů může být i technický.

zda se jedná o prodej v rámci běžné správy majetku či o prodej spekulativní. K tomuto posouzení slouží tzv. *časové testy*, někdy označované jako spekulativní lhůty. Nárok na osvobození vzniká až po uplynutí určité doby (v současné době to může být 6 měsíců, anebo 5 let), během které je poplatník nepřetržitým vlastníkem cenného papíru⁷⁵. Příjmy osvobozené od daně z příjmů fyzických osob najdeme hlavně v ustanovení § 4 ZDP a podrobněji se jimi budeme zabývat v následující části.

Na tomto místě zmíním jen zvláštní osvobození cenných papírů, které upravuje ustanovení § 4 odst. 1 písm. g) ZDP. Příjmy z prodeje cenných papírů vydaných podle restitučních a rehabilitačních zákonů⁷⁶ jsou osvobozeny bez časového testu, pokud nebyly součástí obchodního majetku. Pokud součástí obchodního majetku byly, pak je stanoven pětiletý časový test⁷⁷. Stejně ustanovení osvobozuje také úrokové příjmy ze státních dluhopisů vydaných v souvislosti s rehabilitačním řízením o nápravách křivd.

Za zdanitelné příjmy tedy můžeme označit ty, které jsou předmětem daně a nejsou osvobozeny či nezahrnovány do základu daně. Mezi příjmy nezahrnované do základu daně patří u fyzických osob především příjmy, které již byly u téhož poplatníka zdaněny daní z příjmů fyzických osob. Mezi těmito příjmy mají specifické postavení příjmy, které tvoří samostatné základy daně, a tedy se zdaňují samostatně srážkou u zdroje (viz kapitola 3.1.3.).

Základ daně tedy definujeme jako zdanitelné příjmy snížené o výdaje, které byly uznány jakožto nezbytně nutně vynaložené pro získání souvisejících příjmů. Základ daně sestavujeme postupně a jeho složkami jsou tzv. dílčí základy daně. Důvodem pro takto složitý způsob konstrukce základu daně je nasnadě. Příjmy jednotlivců jsou velice různorodé a není možné stanovit všeobecná a jednotná pravidla pro uznávání souvisejících daňových výdajů. Zdanitelné příjmy jsou rozděleny do pěti dílčích daňových základů, jelikož u každého typu příjmů bylo nutno odděleně stanovit pravidla, podle kterých se tento příjem sníží o výdaje, jež jsou podle ZDP uznané, že je bylo nutno vynaložit proto, aby daný druh příjmů mohl být dosažen.

Sestavení základu daně dále komplikuje jistá opatrnost vůči přesahu uplatněných výdajů k příjmům v jednotlivých dílčích základech daně. Výdaje mohou převyšovat příjmy pouze ve

---

⁷⁵ VANČUROVÁ, A. *Studijní materiál pro kurz Zdanění příjmů*: podle právního stavu roku 2007, dostupná z isis.vse.cz, s. 50

⁷⁶ Např. zákon č. 403/1990 Sb., o zmírnění následků některých majetkových křivd, zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, zákon č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech, všechny ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁷ PELECH, Petr, PELC, Vladimír. *Daně z příjmů s komentářem: podle právního stavu k 1. 7. 2008*. 9. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 901 s. ISBN 978-80-7263-471-2, s. 36

dvou z nich, a to v dílčím základu daně z příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti a z pronájmu. Tento přesah se může odečíst od zbývajících dílčích daňových základů s výjimkou dílčího daňového základu z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků. Pokud se přesah výdajů nepodaří tímto způsobem „vynulovat“, je vykázán a na tomto podkladě následně vyměřena daňová ztráta⁷⁸.

Z hlediska zdanění cenných papírů jsou významné zejména tři dílčí základy daně. Jedná se o dílčí základ daně z příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, dílčí základ daně z příjmů z kapitálového majetku a dílčí základ daně ostatní příjmy.

Majetek ve formě cenných papírů může svým vlastníkům přinášet důchod ve dvou formách. Jednak je to běžný příjem, který plyne z držby cenného papíru a může mít podobu např. dividendy či úroku, a jednak může jít o kapitálový příjem z realizace cenného papíru.

Zaměříme-li se nyní na kapitálový příjem, je nutné rozlišit, zda má poplatník cenné papíry zahrnuté do obchodního majetku či nikoli. Pokud jsou tedy cenné papíry nabyty z prostředků zahrnutých do obchodního majetku, nebo jsou cenné papíry do obchodního majetku vloženy, bude příjem z jejich prodeje zahrnut do dílčího základu daně z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti. Výhodou pro podnikatelské subjekty je možnost celkem velkorysého uplatnění souvisejících výdajů. Kromě toho, v případě kdy je výnos z prodeje cenného papíru nižší než původní investice, může být ztráta započtena na jiné příjmy, případně převedena do dalších let. Nevýhodou ovšem představuje nemožnost uplatnění osvobození od daně ani po splnění časového testu a dále také fakt, že tyto příjmy vstupují i do vyměřovacího základu pro výpočet sociálního a zdravotního pojištění.

Lidé mohou svoje cenné papíry držet i mimo obchodní majetek. Příjmy z prodeje těchto cenných papírů spadají do dílčího základu daně ostatní příjmy. Platí to však pouze v případě, že tyto příjmy nejsou od daně osvobozeny. Osvobozené příjmy se do základu daně nezahrnují, a tudíž zde nemůže být „vykompenzována“ ani případná ztráta z realizace takovýchto cenných papírů. Příjmy z prodejů cenných papírů tvoří samostatný druh příjmů, ke kterému lze uplatnit výdaje maximálně do výše tohoto druhu příjmů. Zisky i ztráty z prodejů různých cenných papírů se tedy mohou kompenzovat, avšak celkové výdaje nesmí převýšit celkové příjmy. Hlavním a

---

⁷⁸ VANČUROVÁ, A. *Studijní materiál pro kurz Zdanění příjmů*: podle právního stavu roku 2007, dostupná z isis.vse.cz, s. 57

základním výdajem na dosažení příjmů je pořizovací cena cenného papíru nebo nabývací cena akcie⁷⁹. Dále lze uznat výdaje bezprostředně související s uskutečněním prodeje.

Běžný příjem související s držbou cenných papírů je také možné zdanit dvěma různými způsoby, zde již ale nezáleží na tom, zda je cenný papír zahrnut do obchodního majetku či nikoliv. Obligatorní způsob zdanění stanoví ZDP v závislosti na tom, o jaký druh příjmu se jedná, a to buď v rámci samostatného základu daně, nebo v dílčím základu daně z příjmů z kapitálového majetku. V obecné rovině nutno říci, že příjmy z kapitálového majetku, potažmo z držby cenných papírů, jsou jediným druhem příjmů, u kterých nelze uplatnit související výdaje. Výjimečně, pokud by bylo zdaňování hrubého příjmu nepřipustné z hlediska principu platební schopnosti, se výše příjmů redukuje⁸⁰.

Příjmy plynoucí z držby cenných papírů jsou poměrně frekventované, často se ale jedná, zvláště u fyzických osob, o drobné až nevýznamné částky. Takové příjmy je vhodné zdaňovat v rámci samostatných základů daně srážkou daně u zdroje příjmů. Jedná se především o dividendové a úrokové příjmy. O srážkové dani bude zevrubněji pojednáno níže.

V dílčím základu daně z kapitálového majetku jsou pak zdaňovány pouze ty příjmy, u kterých by nebylo přípustné neumožnit uplatnění souvisejících výdajů či u kterých by bylo vyhledávání plátce daně příliš obtížné. V základu daně budou zdaňovány pouze úrokové a jiné výnosy z držby směn (jde např. o diskont⁸¹ z částky směnky nebo o úrok ze směnečné sumy)⁸² a příjmy z prodeje předkupního práva na cenné papíry snížené o pořizovací cenu předkupního práva.

Základ daně můžeme dále upravit o odpočty. Obecně se používají standardní a nestandardní odpočty. V České republice se standardní odpočty používaly do konce roku 2005, kdy byly nahrazeny standardními slevami na dani. Byly ponechány jen nestandardní odpočty.

Nestandardní odpočty jsou skutečně vynaložené výdaje, které si může poplatník odečíst od základu daně do určité zákonem stanovené výše. Zavedení nestandardního odpočtu je v podstatě preferencí určitého výdaje, tj. podporou spotřeby určitého statku. Nutno podotknout, že ZDP pojem odpočtu nezná a používá termíny „nezdanitelná část základu daně“ a „položky odčitatelné od základu daně“. Odpočty se odečítají od základu daně postupně a nezávisle na sobě.

---

⁷⁹ O pořizovací i nabývací ceně budeme podrobně hovořit v kapitole 3.3 týkající se daňových nákladů.

⁸⁰ Např. u „zerobondů“ je základem daně rozdíl mezi jeho nominální a nižší nákupní cenou.

⁸¹ Diskontní částkou směnky se rozumí úrok počítaný ode dne koupě nebo vystavení směnky do dne její splatnosti, případně dalšího prodeje (D-300).

⁸² S výjimkou úroků a jiných výnosů ze směnky vystavené bankou k zajištění pohledávky vzniklé z vkladu věřitele, které jsou samostatným základem daně pro zdanění zvláštní sazbou daně.

První skupinu odpočtu nalezneme v § 15 ZDP. Jsou to ty, které zásadně mohou uplatnit jen fyzické osoby. Zároveň je nelze převádět do dalších zdaňovacích období. Za rok 2009 lze uplatnit odpočet úroků z úvěrů na financování bytových potřeb; odpočet darů na veřejně prospěšné účely, na podporu individuálního spoření ve stáří jsou zaměřeny odpočet příspěvků na penzijní připojištění a odpočet pojistného životního pojištění zaplacené poplatníkem; odpočet zaplacených členských příspěvků odborové organizaci a konečně odpočet úhrady za zkoušky ověřující výsledky dalšího vzdělávání.

Další skupinu tvoří odpočty, které mohou zpravidla uplatnit jen osoby s příjmy z podnikání a obdobnými příjmy. Jsou stejné i pro poplatníky daně z příjmů právnických osob a za stanovených podmínek je lze převést do následujících zdaňovacích období. Jedná se o daňovou ztrátu, o odpočet 100 % výdajů na realizaci projektů výzkumu a vývoje a o odpočet 50 % částek vyplacených jako vypořádání oprávněným osobám⁸³.

Vynásobením upraveného základu daně sazbou daně získáme „hrubou daň“. Sazba daně z příjmů je vždy relativní (vyjádřená v procentech), což také odpovídá základu daně vyjádřenému v peněžních jednotkách. Sazba daně z příjmů fyzických osob byla od jejího zavedení v roce 1993 do konce roku 2007 vždy *klouzavě progresivní*. Od roku 2008, v souvislosti s daňovou reformou, je lineární, a to ve výši 15 %⁸⁴. U nás je daň z příjmů s lineární sazbou často zaměňována s konceptem tzv. *rovné daně*⁸⁵. Nutno ale říci, že daň z příjmů, jak je koncipována v českých podmínkách, nevykazuje ani zdaleka všechny znaky rovné daně.

Od základní částky vypočtené daně se odečítají slevy na dani, jejich vliv na konečnou daňovou povinnost je tedy významný. Slevy můžeme kategorizovat na standardní slevy sociálního charakteru, které přispívají k optimální redistribuci důchodů, jejichž účelem je zohlednit sociální postavení poplatníka a částečně i jeho domácnosti, a slevy na zaměstnance se zdravotním postižením, které mají podpořit zaměstnavatele zaměstnávající tyto osoby.

Standardní slevy může poplatník uplatnit sám na sebe nebo na vyživovanou osobu, která s ním žije v domácnosti. Od roku 2008 došlo k výraznému nárůstu částek těchto slev v souvislosti s rozšířením základu daně (především u zaměstnanců) a změnou nominální sazby. Nárok na slevu má každý, kdo splní zákonem předepsané podmínky a prokáže stanovené skutečnosti.

---

⁸³ Jednorázové uplatnění odpočtu lze uplatnit jen zpětně, a to o majetková vyrovnání vyplacená v letech 1993 až 2005 (§ 34 odst. 9 a 10 ZDP).

⁸⁴ Od roku 2009 se sazba měla snížit na 12,5 %, ale nestalo se tak.

⁸⁵ Rovná daň je teoretický koncept daně založený na stejném přístupu ke všem příjmům bez ohledu na jejich výši a druh, jednorázovém zdanění co nejbližze zdroji příjmů a absenci výjimek jako je osvobození od daně, odpočty a slevy. Vše doplňuje lineární sazba daně. (Láchová; 2007)

Mezi slevy na poplatníka patří zejména základní sleva, dále sleva na invaliditu poplatníka, jejíž výše je diferencovaná podle míry postižení a sleva na studenta. Mezi slevy na vyživovanou osobu patří sleva na manželku (manžela) a daňové zvýhodnění na dítě, které může jít za určitých podmínek až nad rámec daňové povinnosti⁸⁶.

3.1.2. Daň z příjmů právnických osob

Pokud mluvíme o dani z příjmů právnických osob, často se také setkáme s pojmem „důchodová daň korporací“ nebo „daň ze zisku korporací“. Všechny tyto pojmy jsou ovšem v českých podmínkách do jisté míry zavádějící. Český daňový řád užívá pojmu daně z příjmů právnických osob, fakticky se ale všech právnických osob netýká a naopak se může vztahovat i na „entity“, které právní subjektivitu nemají⁸⁷. Zdaleka pak ne všichni poplatníci této daně jsou korporacemi.

Daň ze zisku korporací je pojímána jako univerzální důchodová daň zdaňující veškeré příjmy svých poplatníků. Z hlediska příjmů státního rozpočtu se daň ze zisku korporací u nás vyrovná osobní důchodové dani a její výnos je v poměru ke všem vybraným daním výrazně nad průměrem zemí OECD. Z mezinárodního pohledu tato daň částečně podléhá koordinaci a harmonizaci⁸⁸. Na druhé straně je sazba daně také nejčastějším jádrem mezinárodní *daňové konkurence*, neboť společnosti mohou volně rozhodovat o svém sídle a často tak činí právě s přihlédnutím k daňovým podmínkám hostitelské země⁸⁹.

Konstrukční prvky daně z příjmů právnických osob jsou obdobné jako u daně z příjmů fyzických osob. Proto se můžeme přidržet již vymezeného schématu a nebudeme opakovat shodné otázky.

Jak jsme již uvedli, poplatníky, tj. subjekty daně jsou s určitými výjimkami právnické osoby. Mezi těmito výjimkami nalezneme především veřejnou obchodní společnost nebo z oblasti evropského práva zájmové hospodářské sdružení. Veřejná obchodní společnost sice má právní subjektivitu, ale její zisky jsou rozděleny mezi její společníky a zdaněny na úrovni společníků. Jedinou výjimku představují příjmy podléhající dani vybírané srážkou u zdroje zvláštní sazbou, které jediné tvoří předmět daně u tohoto subjektu. Tyto právnické osoby se také označují jako tzv. transparentní entity, protože z hlediska daně ze zisku korporací jakoby neexistovaly.

---

⁸⁶ Pokud by nebyla částka daně dostatečně vysoká pro uplatnění celé slevy na dítě, vzniká nárok na daňový bonus, tj. doplatek od státu.

⁸⁷ ZDP totiž použil negativní definici poplatníka daně z příjmů právnických osob; „Poplatníky daně z příjmů jsou osoby, které nejsou fyzickými osobami, a i organizační složky státu...“ (§ 17 odst. 1 ZDP)

⁸⁸ Zejména ze strany OECD a Evropské unie.

⁸⁹ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha : Aspi, 2006. ISBN 80-7357-205-2. Str. 199

Mezi subjekty daně z příjmů má zvláštní postavení Česká národní banka, která je od daně z příjmů osvobozena.

Předmětem daně jsou příjmy z veškeré činnosti a z nakládání s veškerým majetkem, pokud nejsou z předmětu daně vyňaty. Podobně jako u fyzických osob jsou vyňaty příjmy získané nabytím akcií podle zákona č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby. Dále jsou z předmětu daně vyňaty příjmy získané děděním (ty podléhají dani dědické) a příjmy získané darováním, které podléhají dani darovací, a to bez výjimek. Ovšem příjmy plynoucí z takto získaných cenných papírů vždy dani z příjmů podléhají.

Příjmů osvobozených od daně je u právnických osob více než 40, přestože by se mohlo zdát, že zde pro zmírnění standardního zdanění formou osvobození není mnoho důvodů. Dále se budeme zabývat jen osvobozením, které se bezprostředně nebo i vzdáleně může dotýkat cenných papírů a pro přehlednost si tyto příjmy vypočtené v § 19 ZDP rozdělíme na 3 skupiny⁹⁰:

- a) mezi osvobozené příjmy **neziskových organizací** můžeme zahrnout především příjmy z nadačního jmění nadace. Může jít o úrokové příjmy a jiné výnosy plynoucí z cenných papírů⁹¹ a příjmy z jejich prodeje⁹².
- b) Osvobozených příjmů ve **státním sektoru** je celá řada. Paušálně jsou osvobozeny příjmy státních fondů stanovené zvláštními předpisy⁹³. Dále jsou osvobozeny příjmy Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a. s., plynoucí z prodeje cenných papírů v majetku fondu; výnosy z operací na finančním trhu s prostředky účtu rezervy pro důchodovou reformu podle rozpočtových pravidel; příjmy regionální rady regionu soudržnosti⁹⁴; příjmy plynoucí v souvislosti s privatizovaným majetkem, které jsou vedeny Ministerstvem financí na zvláštních účtech a příjmy plynoucí z nakládání s prostředky těchto zvláštních účtů na finančním trhu⁹⁵.
- c) Příjmy **soukromého sektoru** osvobozené od daně jsou z našeho pohledu nejvýznamnější. O nich však bude podrobně pojednáno níže. Na tomto místě zmíním jen osvobozené

---

⁹⁰ DĚRGEL, M. *Osvobozené příjmy právnických osob*. Daně a právo v praxi, ročník XII, číslo 2/2007, str. 32-42, ISSN 1211-7293

⁹¹ které jsou součástí nadačního jmění a jsou zapsány v nadačním rejstříku.

⁹² Veškeré výnosy z cenných papírů, které jsou součástí nadačního jmění a které jsou smlouvou o správě cenných papírů (podle ZCP) spravovány k tomu oprávněnou osobou, jsou osvobozeny za podmínky, že údaje o této smlouvě jsou zapsány v nadačním rejstříku.

⁹³ Např. příjmy Státního fondu kultury České republiky stanovené v § 7 zákona č. 239/1992 Sb.

⁹⁴ Stanovené zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ Osvobození příjmů v souvislosti s privatizací je poskytnuto v takovém rozsahu, v jakém bylo poskytováno bývalému Fondu národního majetku před přechodem majetku na Ministerstvo financí.

výnosy z operací s prostředky jaderného účtu na finančním trhu⁹⁶; výnosy ze státních dluhopisů pořízených z prostředků zvláštního vázaného účtu v bance podle zvláštního předpisu za podmínky, že se stanou příjmem tohoto účtu⁹⁷; příjmy obdobné úrokovým příjmům, které se podle § 23 odst. 4 písm. a) ZDP nezahrnují do základu daně u penzijních fondů, plynoucí instituci penzijního pojištění⁹⁸ a příjmy z dividend plynoucí penzijnímu fondu nebo instituci penzijního pojištění.

Základ daně se stanoví za zdaňovací období, kterým je nejčastěji kalendářní rok, ale může jím být i hospodářský rok nebo účetní období, je-li delší než 12 měsíců⁹⁹. Základ daně z příjmů vychází z účetnictví a odvozuje se od výsledku hospodaření před zdaněním. Převod účetního výsledku hospodaření je tak složitou operací, že dává vydělat mnoha daňovým poradcům. Často se zdůrazňuje, že především velké nadnárodní společnosti mají dost příležitostí k manipulaci se svým daňovým základem. Příležitosti k tomu jsou tím větší, čím jsou daňové zákony složitější a čím větší je počet různých daňových úlev¹⁰⁰.

Při úpravě výsledků hospodaření na základ daně musíme vzít v úvahu náklady a výnosy, příp. výdaje a příjmy, které do účetního výsledku hospodaření sice patří, ale pro účely stanovení základu daně je musíme vyloučit, anebo naopak. Výsledek hospodaření musíme snížit o příjmy (a samozřejmě i o související výdaje) vyňaté z předmětu daně, o příjmy osvobozené a o příjmy nezahrnované do základu daně včetně příjmů tvořící samostatné základy daně. Dále se výsledek hospodaření „očisťuje“ o rezervy a opravné položky, které nejsou uznané jako daňové, o zaúčtované položky, které se v základu daně uznávají, jen jsou-li zaplacený, a o korekci základu daně předešlých zdaňovacích období. Výsledek hospodaření se musí zvýšit o náklady, které nebyly uznány jako daňové náklady¹⁰¹. Toto schéma je však jen zjednodušené,

---

⁹⁶ Podle § 27 odst. 1 písm. c) zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využití jaderné energie a ionizujícího záření (atomový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ Jde o sjednocení přístupu k prostředkům a výnosům z rezerv tvořených podle atomového zákona a podle horního zákona a zákona o odpadech z daňového hlediska.

⁹⁸ Institucí penzijního pojištění se pro účely ZDP rozumí poskytovatel finančních služeb oprávněný k provozování penzijního pojištění bez ohledu na jeho právní formu, který je

1. provozován na principu fondového hospodaření,
2. zřízen pro účely poskytování důchodových dávek mimo povinný důchodový systém na základě dohody nebo smlouvy a vykonává činnosti z toho přímo vyplývající,
3. povolen a provozován v členském státě Evropské unie, Norsku nebo Islandu a podléhá dohledu příslušných orgánů v tomto státě, a
4. skutečným vlastníkem zdaňovaných příjmů v souladu s § 19 odst. 6 (§ 19 odst. 1 písm. zo) ZDP

⁹⁹ případně období od rozhodného dne fúze nebo převodu jmění na společníka anebo rozdělení obchodní společnosti nebo družstva do konce kalendářního roku nebo hospodářského roku, ve kterém byly fúze nebo převod jmění na společníka anebo rozdělení zapsány v obchodním rejstříku

¹⁰⁰ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha: Aspi, 2006. ISBN 80-7357-205-2. str. 191

¹⁰¹ VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém 2008 aneb učebnice daňového práva*. 9. vyd. Praha: 1.VOX a.s., 2008. ISBN 978-80-86324-72-2, s. 69.

podrobná úprava výsledku hospodaření na základ daně je zejména obsahem ustanovení § 23 ZDP.

Zkrátit neoprávněně základ daně, potažmo daň, je možné i díky sjednanému ocenění transakcí (tzv. transferovým cenám). Největší riziko úniku hrozí v rámci skupiny spojených osob, a proto je třeba trvat na ocenění těchto transakcí, které by bylo dosaženo mezi nezávislými osobami (tzv. „arm’s-length prices“). Spojenými osobami jsou podle ZDP:

- a) **Kapitálově spojené osoby** se přímo nebo nepřímo podílejí na kapitálu (alespoň 25% podíl na základním kapitálu nebo na hlasovacích právech) jiné osoby nebo více jiných osob. Všechny tyto osoby jsou pak vzájemně osobami spojenými.
- b) **Jinak spojené osoby** jsou ty, které se podílí na vedení či kontrole jiné osoby, osoby blízké, ovládající a všechny ovládané osoby a osoby, které vytvořily právní vztah převážně za účelem snížení základu daně nebo zvýšení daňové ztráty. Osobami jinak spojenými jsou také osoby, na jejichž vedení nebo kontrole se podílejí shodné osoby nebo osoby blízké.

Správce daně má možnost upravit základ daně a doměřit daň, pokud není uspokojivě doložen rozdíl mezi cenami skutečně použitými mezi spojenými osobami a cenami, které by byly sjednány za obvyklých obchodních podmínek. Toto postup je upraven i ve smlouvách o zamezení dvojímu zdanění.

Podívejme se nyní na základ daně optikou cenných papírů. Příjmy z realizace cenných papírů se zdaňují přímo v základu daně prostřednictvím jejich zahrnutí do výsledku hospodaření před zdaněním. Běžné výdaje, které souvisejí s jejich držbou, jsou součástí daňových nákladů. Pořizovací, resp. nabývací cenu lze uplatnit až při prodeji cenného papíru, a to buď bez omezení, nebo jen do výše příjmů z prodeje cenného papíru, a to v závislosti na jeho typu.

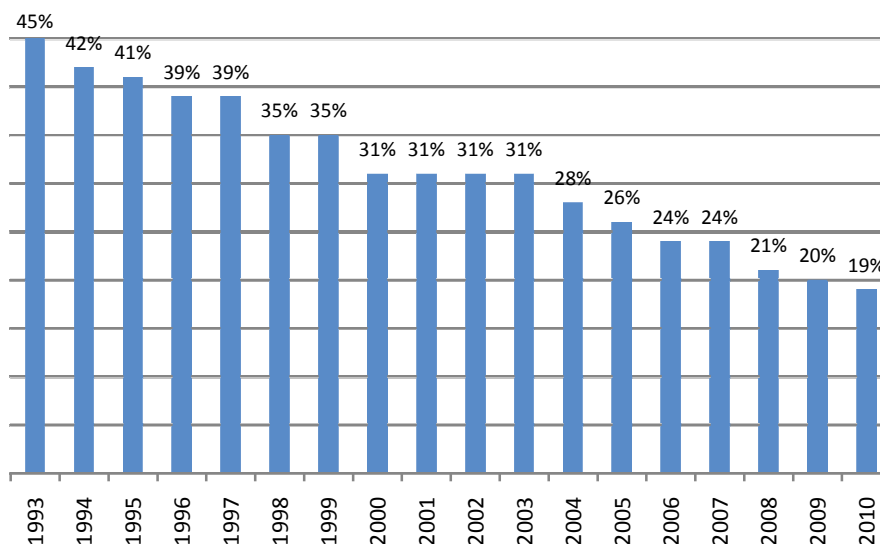
Okruh příjmů z držby cenných papírů tvořící samostatné základy daně je u právnických osob užší než u osob fyzických a jedná se především o dividendové a obdobné příjmy. Ostatní běžné příjmy se zahrnují do základu daně. Jde např. o úrokové příjmy z dluhopisů nebo výnosy ze směnek.

Základ daně se dále snižuje o nestandardní odpočty. V terminologii ZDP se jedná o odčitatelné položky a nalezneme je v § 34 ZDP. Odpočty se od základu daně odečítají podle pevných pravidel. Nejdříve se odečítá daňová ztráta, 100 % výdajů na realizaci projektů výzkumu a vývoje či 50 % částek vyplacených jako vypořádání oprávněným osobám. Od takto upraveného základu daně se pak mohou odečíst dary poskytnuté na veřejně prospěšné účely.

Sazba daně z příjmů právnických osob je lineární a pro rok 2009 je stanovena na 20 %. Trendem posledního desetiletí je v zemích OECD snižování sazby daní ze zisku korporací při současném rozšiřování základny zdanění. To však vede spíše k pozitivnímu vlivu na výnosy této daně v poměru k HDP. Sazba důchodové daně korporací se v průběhu let u nás také dramaticky snížila. Jak je vidět z následující tabulky, od jejího zavedení v roce 1993 se snížila více než o polovinu její počáteční hodnoty:

Graf 1: vývoj sazby daní z příjmů právnických osob v letech 1993 až 2010

U investičního a podílového fondu je sazba daně 5 % ze základu daně. U penzijního fondu a u instituce penzijního pojištění je sazba daně rovněž 5 %.

Poplatníci daně z příjmů právnických osob uplatňují pouze slevy na dani, které mají podpořit zaměstnavatele, kteří zaměstnávají osoby se zdravotním postižením. Slevy jsou buď absolutní, jejichž výše je diferencovaná podle míry postižení zaměstnance, anebo relativní¹⁰².

Kromě těchto základních druhů slev, které jsou určeny pro všechny právnické osoby splňující předepsané podmínky, existuje ještě odlišný typ slev, které jsou součástí vládní politiky na podporu zahraničních investic. Jde o slevu na dani pro poplatníka, kterému byl poskytnut příslib investiční pobídky podle zákona č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách, ve znění pozdějších novel. Jde o formu tzv. „daňových prázdnin“, které může poplatník využít až po dobu pěti let.

¹⁰² Relativní sleva sníží základní částku daně na polovinu, za předpokladu, že má více než 50 % přepočtených zaměstnanců právnické osoby zdravotní postižení a zároveň tato právnická osoba zaměstnává alespoň 25 přepočtených zaměstnanců.

3.1.3. Srážková daň a její výběr

Přestože jsou daně z příjmu prezentovány jako jednotné daně zdaňující veškeré příjmy svých poplatníků, ve skutečnosti je nelze za zcela jednotné považovat. Na jedné straně totiž stojí obecné základy daně, jak jsme je popsali výše, na druhé straně jsou samostatné základy daně, na které se uplatňují odlišná pravidla a které podléhají právě srážkové dani. Pro celou řadu běžných příjmů plynoucích z cenných papírů, ale i jiných příjmů, tak byla zavedena alternativní technika splnění daňové povinnosti poplatníků, která je nenuť podávat daňová přiznání často kvůli zanedbatelným částkám a administrativně je vůbec nezatěžuje. Výběr srážkové daně je ponechán na plátcích takto zdaňovaných příjmů, kterých je podstatně méně než poplatníků a kteří jsou v daňových záležitostech znalejší. Výběr daně je proto efektivnější¹⁰³.

Příjmy související s cennými papíry, které tvoří samostatné základy daně, jsme si rámcově vymezili již výše. Všechny druhy příjmů ze zdrojů na území České republiky podléhající srážkové dani nalezneme v § 36 ZDP; ustanovení odst. 1 platí pouze pro nerezidentní poplatníky, ustanovení odst. 2 pak platí pro všechny poplatníky, nestanoví-li odst. 1 jinak. Jde především o dividendové příjmy, příjmy z podílu na likvidačním zůstatku společníka akciové společnosti¹⁰⁴, příjmy z podílu připadající na podílový list při zrušení podílového fondu¹⁰⁵, atd. U fyzických osob to jsou navíc např. úrokové či obdobné příjmy z dluhopisů nebo příjmy ze směnky vystavené bankou k zajištění pohledávky vzniklé z vkladu věřitele. Jak je vidět, škála příjmů podléhajících srážkové dani se u fyzických a právnických osob různí.

V případě srážkové daně jde o konečné zdanění příjmů. Jejím sražením a odvedením je splněna daňová povinnost poplatníka jednou pro vždy, a poplatník proto tyto příjmy již nezahrnuje do obecného základu daně, potažmo do daňového přiznání. Nevýhodou tohoto jednoduchého způsobu zdanění je fakt, že základem daně jsou až na výjimky hrubé příjmy, to znamená, že si poplatník nemůže uplatnit související výdaje. Základ daně se stanoví samostatně za jednotlivé cenné papíry, i kdyby poplatník vlastnil cenné papíry jednoho druhu od stejného emitenta. Tato úprava je však pro poplatníky výhodnější, protože základ daně se zaokrouhuje na celé koruny dolů, s výjimkou dividendových příjmů, u kterých se základ daně zaokrouhuje na celé haléře dolů.

Od základu daně se neodečítají žádné standardní ani nestandardní odpočty, a dále se nijak neupravuje. Zákon upravuje některé specifické otázky pro stanovení základu daně v případě

---

¹⁰³ DĚRGEL, M. Srážková daň. *Daně a právo v praxi*, ročník XIII., číslo 10/2008, str. 13-21, ISSN 1211-7293.

¹⁰⁴ Příjem se snižuje o nabývací cenu akcie, je-li plátcí poplatníkem prokázána.

¹⁰⁵ Příjem se snižuje o pořizovací cenu podílového listu, je-li plátcí poplatníkem prokázána.

dividendových příjmů z majetkových účastí v investičním fondu a z podílových listů a některých dalších případech.

Zvláštní sazba daně je lineární, pro rok 2009 je stanovena na 15 %. Platí pro všechny příjmy tvořící samostatné základy daně, kromě příjmů z finančního leasingu plynoucím nerezidentním poplatníkům, kde je sazba daně 5 %¹⁰⁶. Výše uvedené sazby je dále potřeba korigovat s případnou smlouvou o zamezení dvojímu zdanění, je-li poplatník rezidentem smluvního státu.

Vypočtená daň se zaokrouhluje na celé koruny dolů, což je jediná výjimka z pravidla, že se daň zaokrouhluje směrem nahoru. Pouze v případě dividendového příjmu se sražená daň, připadající na jednotlivý cenný papír nezaokrouhluje. Na celé koruny dolů se zaokrouhluje až celková částka daně sražená plátcem z veškerých dividendových příjmů plynoucích jednomu poplatníkovi z majetkové účasti v jedné akciové společnosti nebo z držby podílových listů jednoho podílového fondu.

Srážkovou daň vybírá a odvádí plátce daně, který zdaňovaný příjem vyplácí nebo připisuje a který je za to také zodpovědný. Zejména v případě velkých akciových společností, podílových fondů či bank se jedná o velké množství operací, které jsou na ně přeneseny a které musí pod hrozbou sankce splnit. Pravidla pro výběr a odvod srážkové daně jsou blíže upravena v ustanovení § 38d ZDP.

Plátce daně je povinen provést srážku daně z příjmů včetně záloh, na které se vztahuje zvláštní sazba daně podle § 36 ZDP. Srážka se provádí při výplatě, připsání nebo poukázání úhrady ve prospěch poplatníka, avšak u většiny příjmů nerezidentů nejpozději v den, kdy plátce o závazku účtuje. Z tohoto pravidla existují výjimky. U dividendových příjmů je plátce daně povinen srazit daň při jejich výplatě, nejpozději však do konce třetího měsíce následujícího po měsíci, v němž valná hromada schválila účetní závěrku a rozhodla o rozdělení zisku nebo úhradě ztráty. U zaknihovaných akcií je lhůta zkrácena na jeden měsíc. U dalších příjmů uvedených v § 38d odst. 2 ZDP, které svým charakterem odpovídají dividendovým příjmům je upraven podobný postup. Nebyla-li však provedena výplata dividendových příjmů ani poslední den vymezeného období, má se pro účely ZDP za to, že srážka daně byla provedena poslední den vymezeného období.

Plátce daně má podle § 33 odst. 4 zákona o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších novel povinnost se registrovat u svého správce daně jako plátce daně z příjmů podléhajícím zvláštní

---

¹⁰⁶ Nižší sazba daně ale nepředstavuje velkou výhodu, protože se uplatňuje na celkové nájemné včetně pořizovací ceny najatého majetku.

sazbě. Přihlášku k registraci musí podat do 15 dnů od vzniku první povinnosti srážet daň. Správce daně pak vydá plátcovi nové osvědčení o registraci k daním.

Sraženou daň je pak pláče povinen odvést svému místně příslušnému správci daně do konce kalendářního měsíce následujícího po měsíci, ve kterém byl povinen srážku provést. Pouze u nerezidentních poplatníků má pláče také povinnost oznámit správci daně tuto skutečnost, a to ve lhůtě pro odvod sražené daně. Řádným a včasným provedením srážky daně se tedy daňová povinnost poplatníka u příjmů podléhajících srážkové dani považuje za splněnou.

Může se ale stát, že pláče neprovede srážku daně ve správné výši, neprovede ji vůbec, anebo sraženou daň včas neodvede. V takovém případě na něm bude daň vymáhána jako dluh. Navíc zde hrozí i skrytá sankce v podobě navýšení, tzv. *brutace* základu daně podle § 38s ZDP. Pokud nebyla provedena srážka daně ve stanovené výši, a to ani dodatečně, bude základem pro výpočet daně částka, z níž by po sražení daně zbyla částka, která byla plátcem daně poplatníkovi skutečně vyplacena.

Nerezidentní poplatník, či jeho právní nástupce, může požádat pro účely zamezení dvojího zdanění o „Potvrzení o sražené dani“ správce daně. Může tak učinit i prostřednictvím plátce daně, což je v praxi nejčastější a pro poplatníka nejpohodlnější alternativa.

U příjmů podléhajících zvláštní sazbě daně podle § 36 ZDP se zajištění daně z povahy věci neprovádí.

3.2. Problematika dvojího zdanění

3.2.1. Pojem dvojího zdanění

Institut daně z příjmů korporací s sebou mimo jiné přináší i problematiku ekonomického dvojího zdanění na vnitrostátní úrovni a v návaznosti i otázku způsobu financování korporací. Korporace je subjekt, který zakládají jeho společníci - zakladatelé tím, že do něj vloží kapitál, který se stává vlastnictvím právě tohoto nového subjektu. Společníci se pak díky své majetkové účasti na korporaci mohou podílet na zisku, na rozhodování a na likvidačním zůstatku, a při tom pro korporaci nemusejí vykonávat žádnou aktivní činnost. Pojmem korporace je nejčastěji spojován s akciovou společností. Ekonomické subjekty vytvářejí tyto fiktivní entity a vkládají do nich kapitál především za účelem generování dalších zisků a navýšení investovaného majetku.

Využívají při tom výhod¹⁰⁷, které by jako podnikající fyzické osoby¹⁰⁸ neměly. Můžeme tedy říci, že vytváření korporací je jeden z možných způsobů podnikání, jehož konečnými vlastníky i uživateli jsou fyzické osoby. Zisky generované korporacemi jsou v podstatě zisky těchto fyzických osob, které si pak buď odčerpají ke své spotřebě, nebo ponechají v dispozici korporace.

Daň ze zisku korporací je teoretiky i politiky dosti diskutovaná a někteří dokonce navrhují její zrušení, přestože dnes existuje ve všech vyspělých zemích. Nemá totiž podle nich ekonomické opodstatnění, protože zisky korporací se v konečných důsledcích nakonec stanou osobním příjmem fyzických osob, jakožto jejich konečnými vlastníky, a podlehnou osobní důchodové dani¹⁰⁹.

U korporací tak vzniká problém ekonomického dvojího zdanění na národní úrovni. Ekonomické dvojí zdanění je situace, kdy jeden a týž příjem podléhá daní z příjmů, či obdobné dani, postupně u různých subjektů v rámci jednoho právního řádu. Zisk vygenerovaný korporací nejprve podléhá dani z příjmů korporací jakožto samostatná daňová základna. Poté, kdy je čistý zisk přerozdělen mezi své společníky ve formě dividend, podléhá dani z příjmů fyzických osob. Pro ilustraci rozdílu mezi efektivní mírou zdanění příjmu vygenerovaného korporací a fyzickou osobou – podnikatelem, uvádím následující tabulku.

Způsob podnikání:	Fyzická osoba	Akciová společnost
Zisk	100	100
Daň ze zisku korporací (20%)	-	20
Základ daně z příjmů FO	100	80
Daň z příjmů FO (15%)	15	12
Čistý příjem FO	85	68
Efektivní daňová sazba	15 %	32 %

Tabulka 1: dvojí zdanění dividend¹¹⁰

V situaci, kdy je korporace vlastněna jinou korporací, případně pokud je řetězec vlastnických vztahů korporací delší, dochází k nárůstu míry zdanění v závislosti na tom, kolik je článků mezi korporací generující zisk a fyzickou osobou – konečným příjemcem. Tím může být značná část

¹⁰⁷ Jde například o omezené ručení, přístup k většímu objemu kapitálu, trvání společnosti i po odchodu jejích zakladatelů, atp.

¹⁰⁸ Korporace však mohou zakládat i právnické osoby.

¹⁰⁹ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha : Aspi, 2006. ISBN 80-7357-205-2. Str. 190

¹¹⁰ Tamtéž, s. 192

zisku vytvořeného na základní úrovni neúměrně zdaněna, což přirozeně vede k vyhýbání se vertikálním organizačním strukturám, aby bylo dosaženo co nejmenšího počtu úrovní zdanění.

O mezinárodním (právním) dvojím zdanění na druhou stranu hovoříme v situaci, kdy je tentýž příjem zdaňován u jednoho příjemce stejným nebo podobným typem daně ve dvou či více státech, což je zpravidla způsobeno překrýváním několika právních řádů. Státy jsou svrchované subjekty, které vytvářejí svoje daňové soustavy autonomně, bez ohledu na daňové soustavy ostatních zemí. Především v situaci, kdy dochází k přeshraničním¹¹¹ podnikatelským či jiným aktivitám, pak velmi často dochází k dvojímu, případně několikerému, zdanění jednoho a téhož příjmu¹¹². K omezení těchto nežádoucích situací pak státy mezi sebou uzavírají dvoustranné mezinárodní smlouvy k zamezení dvojímu zdanění, zpravidla podle modelové smlouvy OECD.

V souvislosti s ekonomickým dvojím zdaněním zisku korporací vyvstává i problém způsobu jejich financování, tj. kapitálové struktury, a optimalizace z hlediska daňového. Jako základní a nevyhnutelný způsob financování korporací je již výše naznačený, a to pomocí vlastního kapitálu. Společníci vkládají do společnosti kapitál, za který požadují odměnu ve formě dividend. Dividendy jsou vypláceny ze zisku korporací po zdanění a při jejich výplatě jsou dále zdaněny u svých příjemců - akcionářů. Vzhledem k tomu, že akcionáři požadují určitou úroveň dividendových plateb po zdanění, je zpravidla pro společnost tento způsob financování velice nákladný, právě díky nejméně dvojímu zdanění těchto plateb.

Další možný způsob financování je pomocí cizího kapitálu, který je v podmínkách České republiky značně využíván. Poskytovatel úvěru¹¹³ jako svoji odměnu požaduje úrok, který je pro společnost nákladem, o který lze snížit daňové výnosy. Zdanitelný zisk se tak snižuje a tím i celkové daňové zatížení společnosti. Nákladové úroky vytvářejí tzv. *daňový štít*, který je představován daní, která nebude muset být společností odvedena.

Úroky, jakožto cena za poskytnutý cizí kapitál, jsou na rozdíl od dividend zdaňovány pouze jednou u příjemce úrokových plateb, a navíc zde působí *daňový štít*. To způsobuje, že je pro společnost relativně méně nákladné financovat svoji činnost prostřednictvím cizího kapitálu. Společnosti pak pod vlivem rozdílného daňového zatížení inklinují k dluhovému financování, které může negativně působit na finanční stabilitu společnosti. Kromě toho odlišná míra zdanění obou způsobů financování vede ekonomické subjekty k obcházení daňových zákonů.

---

¹¹¹ Každý stát zpravidla podrobuje zdanění jak celosvětové příjmy svých daňových rezidentů, tak i příjmy daňových nerezidentů pocházející ze zdrojů na jeho území. Zdanění jednoho a téhož příjmu si pak může nárokovat dva i více států.

¹¹² VLKOVÁ, Veronika. *Dvojí zdanění a možnosti jeho zamezení*. Praha, 2003. 179 s. Vedoucí rigorózní práce Prof. JUDr. Milan Bakeš DrSc., str. 8-18

¹¹³ Cizí kapitál může společnost získat také např. emisí dluhopisů.

Vzhledem k některým negativním důsledkům dvojího zdanění se mu snaží právní řády vyspělých zemí obvykle vyhnout. Systémy omezení či zamezení dvojího zdanění se samozřejmě liší stát od státu, existuje též řada přístupů pouze teoretických¹¹⁴. Některé z nich jsou uvedeny v následující kapitole.

3.2.2. Zamezení dvojímu zdanění

V praxi je používáno několik systému, které mají předcházet dvojímu zdanění dividend v rámci jednoho státu. Jednotlivé systémy jsou odrazem vzájemného vztahu mezi daní ze zisku korporací a daní z příjmů fyzických osob. Vliv má také úroveň, na které se systém omezení dvojího zdanění aplikuje. Jde buď o úroveň korporace, nebo o úroveň akcionáře – příjemce dividend. Na tomto místě uvádím několik základních přístupů¹¹⁵.

- a) **Klasický systém** žádných úlev k omezení dvojího zdanění dividend nevyužívá. Nejprve jsou zdaněny zisky společností a následně i vyplácené dividendy. Dochází tak k plnému dvojímu zdanění. Výhodou systému je jeho jednoduchost. Klasický systém zdanění je únosný pouze ve státech s všeobecně nízkými sazbami daně. V opačném případě by docházelo k neúměrně vysokému daňovému zatížení kapitálu a k jeho následnému odlivu ze země, jelikož sílí daňová konkurence mezi státy se týká především takových mobilních základů daně, jako je kapitál. I přes jeho nevýhody, je tento systém využíván ve většině států Evropské unie. Často se však vyskytuje v modifikované formě, kdy se státy snaží celkové daňové zatížení dividend snížit.
- b) **Odpočtový systém** poskytuje úlevu na úrovni korporace formou odpočtu (v omezené výši) od základu daně do výše vyplacených dividend. Zbývá část zisku se zdaní, a tím se dosáhne snížení efektivní sazby, jejíž výše bude závislá na velikosti odpočtu. Výše odpočtu může být odvozena např. podle poměru základního a celkového kapitálu společnosti.
- c) **Systém dvojí sazby** rozlišuje zisk společností na rozdělovaný a reinvestovaný. Omezení dvojího zdanění je zajištěno tak, že na zisk vyplácený ve formě dividend je uvalena nižší sazba daně, než na zisk, který je zadržen ve společnosti. Systém tak stimuluje společnosti k vyplácení dosažených zisků. Tento systém však může působit negativně na nově vznikající a rozvíjející se společnosti, které potřebují volné zdroje pro financování svého dalšího rozvoje.

---

¹¹⁴ MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVEOVÁ, P. B. Veřejné finance v teorii a praxi. Management Press, Ringier ČR, a.s., 1994, str. 347 an

¹¹⁵ Ministerstvo financí ČR (výstup expertní skupiny). *Budoucí vývoj zdanění příjmů a majetku (diskusní materiál)*. č. j. 251/106024/2005-III, prosinec 2005.
Dostupný z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vystupni_material_prilohy_1_6_pdf.pdf

- d) **Systém slevy na dani** poskytuje akcionářům možnost odečíst si od své daňové povinnosti částku, která je procentuálně odvozena z částky přijatých hrubých dividend, jakožto slevy na dani.
- e) **Imputační systém** umožňuje fyzické osobě zápočet daně zaplacené společností na její vlastní daňovou povinnost. Zápočet může být buď úplný, nebo částečný. Dividendový příjem je zdaňován stejně jako ostatní příjmy poplatníka v základu daně. V podmínkách progresivní sazby daně z příjmů fyzických osob pak může být efektivní míra zdanění dividend u různých poplatníků rozdílná, což odráží individuální charakteristiky příjemce dividend. Daň zaplacená korporací pak funguje jako záloha na daň z příjmů fyzických osob a je zpravidla nutné podat daňové přiznání.
- Tento systém je z hlediska EU považován za nejvhodnější pro případnou harmonizaci způsobu zamezení dvojího zdanění dividend.
- f) **Konduitní systém** představuje úplnou integraci daně ze zisku korporací a daně z příjmů fyzických osob. Tento systém nabízí více metod integrace¹¹⁶. Jednou z nich je metoda zdanění dividend pouze na úrovni akcionáře, nebo metoda zdanění zisku společností pouze na úrovni společnosti s případnou refundací daně akcionáři, jehož mezní sazba daně z příjmů by byla nižší než sazba daně ze zisku korporací.
- g) Jako poslední, ale neméně používaný způsob omezení dvojího zdanění dividend můžeme uvést **osvobození** dividend od daně z příjmů fyzických osob. Může se jednat o osvobození částečné nebo úplné. Osvobozením se také mohou doplnit, resp. modifikovat některé z výše zmíněných systémů.

I když byly v minulosti učiněny na úrovni EU určité pokusy o harmonizaci způsobů zamezování dvojímu zdanění dividend, nebylo přijato žádné opatření, které by členské země zavazovalo k používání jednotné metody¹¹⁷. Přesto k určité harmonizaci v oblasti přímých daní a zdanění dividend došlo.

3.2.3. Zamezení dvojímu zdanění v ČR

V současné době je v České republice používán klasický systém, i když s určitými modifikacemi. Zisk korporací je zdaněn daní z příjmů právnických osob, v případě, že je tento čistý zisk dále distribuován ve formě dividend, jsou tyto dividendy zdaněny srážkovou daní, a to nezávisle na

---

¹¹⁶ Např. MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVEOVÁ, P. B. Veřejné finance v teorii a praxi. Management Press, Ringier ČR, a.s., 1994, str. 347 an.

¹¹⁷ KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha : Aspi, 2006. ISBN 80-7357-205-2. Str. 204

tom, zda jsou vypláceny fyzické nebo právnické osobě. Jistou modifikací klasického systému je právě fakt, že vyplácené dividendy se zdaňují v rámci samostatného základu daně a je na ně uplatněna zvláštní sazba daně. Právě tato zvláštní sazba daně by teoreticky měla být stanovena na přiměřeně nízké úrovni tak, aby alespoň částečně omezovala vnitřní dvojí zdanění těchto příjmů. Můžeme říci, že do konce roku 2007 tomu tak skutečně bylo, jelikož zvláštní sazba daně uplatňovaná na dividendy činila 15 % a mezní sazba daně z příjmů fyzických osob činila 32 %¹¹⁸. Dividendy tak z velké části skutečně podléhaly nižšímu zdanění, než kdyby byly zahrnovány do obecného základu daně, i když v konkrétním případě záleželo na jednotlivých parametrech konstrukčních prvků daně příslušného poplatníka.

Od 1. 1. 2008 však v souvislosti s daňovou reformou došlo k dramatické změně sazby daně¹¹⁹ z příjmů fyzických osob, která tím ztratila svoji progresivitu. V současnosti je sazba daně lineární ve výši 15 %. Sazba daně se uplatňuje na obecný základ daně, jak jsme si ho popsali výše. Základ daně je tvořen příjmy sníženými o uznané výdaje, dále lze od základu daně odečíst případné odpočty; daň se snižuje o různé slevy. Nic takového u srážkové daně z dividend neplatí, přesto je sazba „obou daní“ stejná. Je tedy otázkou, zda tedy srážková daň z dividend i nadále plní tu svoji funkci, která by měla zabezpečovat omezování dvojího vnitřního zdanění či nikoliv.

Na jednu stranu je celkem zřejmé, že pro fyzické osoby je v současné době efektivní míra zdanění dividend vyšší, než kdyby byly zdaňovány v obecném základu daně, a to právě díky popsaným konstrukčním prvkům daně z příjmů fyzických osob. Pravdou je, že tento rozdíl bude zřejmě mnohem větší u poplatníků se spíše nižšími příjmy daněnými v obecném základu daně, než u poplatníků s vyššími příjmy; u poplatníků s velmi vysokými příjmy tento rozdíl bude téměř nepatrný, i když bude opět záležet na konkrétních parametrech příslušných prvků daně u každého jednotlivého poplatníka.

Na druhou stranu nesmíme zapomínat na související administrativní výdaje, které by poplatníkům vznikly, kdyby svoje dividendové příjmy museli zdanit v rámci obecného základu daně. Jednak by šlo o čas, který by strávili seznamováním se s daňovými zákony, dále je tu povinnost podat daňové přiznání i subjektů, kteří by ji za jiných okolností neměli, či případné náklady na daňové poradenství. Kromě toho by značně vzrostly i náklady na výběr této daně správci daně, který by najednou musel komunikovat s mnohem větším počtem subjektů. Dividendové příjmy fyzických osob jsou však často zanedbatelné a právní povědomí o jejich

---

¹¹⁸ Tyto údaje platí pro rok 2007. Sazba daně z příjmů právnických osob činila 24 %.

¹¹⁹ Ale také i základu, ze kterého se daň z příjmů fyzických osob počítá, a to zejména u zaměstnanců.

nutnosti zdanění nízké. Výdaje a nepohodlí fyzických osob by se dle mého názoru v souvislosti se změnou způsobu zdanění dividend neúměrně zvýšily, nehledě na snížení platební morálky a dalším možným negativním vlivům na státní rozpočet.

U právnických osob se koncepčně nic nezměnilo. V současné době je sazba daně z příjmů právnických osob 20 %, to znamená, že pro právnické osoby, které dosahují zisku¹²⁰, je zdanění dividend v rámci samostatného základu daně obecně výhodnější. To ovšem nemusí být pravda ve všech případech. Uvážíme-li působení případných odpočtů od základu daně, případné slevy na dani a také fakt, že rozdíl mezi sazbou srážkové daně a daně z příjmů právnických osob je dnes pouze pět procentních bodů (a měl by se nadále zmenšovat), nevyzní konstatování o výhodnosti současného způsobu zdanění dividend až tak jednoznačně¹²¹. U právnických osob je navíc, na rozdíl od osob fyzických, upravena poměrně široká možnost osvobození dividend od daně z příjmů. Zde se projevil vliv především Evropské unie.

U právnických osob, jak již bylo výše naznačeno, se prohlubuje problematika dvojího zdanění, pokud je zde řetězec společností, které si postupně vyplácejí (a zároveň mají povinnost je zdanit) dividendy. Jelikož tato skutečnost zároveň znevýhodňovala daňové nerezidenty při repatriaci zisků od jejich dceřiných společností sídlících v jiných členských státech Evropské unie, a tím omezovala řádné fungování společného trhu a volný pohyb kapitálu, byla přijata směrnice Rady č. 90/435/EHS, o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností z různých členských států. Tato směrnice byla transponována do českého právního řádu v souvislosti se vstupem do EU¹²² zejména prostřednictvím ustanovení § 19 odst. 1 písm. ze) až § 19 odst. 1 písm. zi) ZDP¹²³.

Účelem těchto ustanovení je vyloučit dvojí zdanění příjmů transferovaných mezi mateřskými a dceřinými společnostmi sídlícími jak v rámci České republiky, tak i v různých členských státech Evropské unie. Mateřskou společností se pro účely ZDP rozumí pouze právnická osoba, která je akciovou společností, společností s ručením omezeným nebo družstvem, a která má nejméně po dobu 12 měsíců nepřetržitě aspoň 10% podíl na základním kapitálu jiné společnosti. Dceřiná společnost musí být rovněž obchodní společností (ve formě akciové společnosti nebo

---

¹²⁰ Pro osoby, které by vykazovaly ztrátu, by bylo výhodnější zahrnovat dividendové příjmy do základu daně, tím tyto příjmy započítat na ztrátu z jiných činností, a tím snížit svoji daňovou povinnost.

¹²¹ V základu daně jsou však, na rozdíl od fyzických osob, zdaňovány výnosy z držby finančního majetku, potažmo cenných papírů dluhového charakteru.

¹²² Díky legislativnímu nedopatření Ministerstva financí však muselo připustit její aplikaci již od 1. 1. 2004.

¹²³ SOJKA, Vlastimil. Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6. s. 191

společnosti s ručením omezeným) nebo družstvem¹²⁴ a na jejím základním kapitálu musí mít mateřská společnost nepřetržitě nejméně 10% podíl alespoň po dobu 12 měsíců. Podmínka „časového testu“ může být splněna i dodatečně.

Osvobození se tedy realizuje tak, že dividendy vyplácené dceřinou společností mateřské společnosti jsou osvobozeny jak u plátce těchto dividend (tedy od srážkové daně), tak i u příjemce. Osvobození se při tom vztahuje na výplaty dividend od rezidentních dceřiných společností ve prospěch mateřských společností, které jsou daňovými rezidenty jiných členských států EU, daňovými rezidenty ČR nebo jde o výplatu stálé provozovně jakýchkoli daňových nerezidentů. Zdaněny tak budou pouze dividendy vyplácené fyzickým osobám, nebo právnickým osobám, které nesplňují stanovené podmínky, tj. nepůjde *mateřské společnosti*.

Nová právní úprava účinná od roku 2008, která byla do ZDP začleněna v nepřímé souvislosti s evropskou legislativou, rozšiřuje osvobození příjmů z transakcí mezi mateřskými a dceřinými společnostmi také na příjmy z převodu podílu v dceřiné společnosti. Z ekonomického hlediska je totiž zvýšená hodnota majetkových účastí do značné míry určována kapitalizací dřívějších nerozdělených zisků. Je tedy bez důvodu přistupovat odlišně k dividendám a ke zvýšené hodnotě převáděných majetkových účastí. Zákonodárci byli navíc motivováni snahou vytvořit v ČR lepší podmínky pro vznik holdingových struktur a regionálních řídicích center nadnárodních společností. Kromě toho, podobným způsobem v současné době postupuje většina členských států EU¹²⁵.

Další evropskou směrnicí, která má vztah ke kapitálovým transferům a souvisí s problematikou dvojího zdanění, je směrnice Rady č. 2003/49/EC, o společném systému zdanění úroků a licenčních poplatků mezi přidruženými společnostmi z různých členských států. Směrnice zavádí jednotný systém pro zdaňování úrokových plateb v rámci koncernu. Odstraňuje srážkovou daň a zavádí režim, který spočívá v tom, že úrokové příjmy jsou zdaňovány výhradně v zemi sídla vlastníka příjmů. Tato směrnice byla transponována do českého právního řádu. Osvobození se vztahuje podle § 19 odst. 1 písm. zk) ZDP na úroky z úvěrů, půjček, **dluhopisů**, vkladních listů, vkladových certifikátů a vkladů jim na roveň postavených a ze **směnek**, jejichž vydáním získává směnečný dlužník peněžní prostředky.

---

¹²⁴ V případě daňových nerezidentů z jiných členských států EU půjde o obdobné právní formy obchodních společností uvedené ve směrnici Rady 90/435/EHS.

¹²⁵ SOJKA, Vlastimil. Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6. s. 193

Osvobození se ovšem nevztahuje na tyto úroky, pokud jsou podle § 22 odst. 1 písm. g) bodu 3 ZDP považovány za podíly na zisku, a dále na úroky, pokud má věřitel právo

- a) podílet se na zisku dlužníka z titulu úvěrového vztahu, nebo
- b) změnit právo na úroky na právo z úvěrů a půjček na právo podílet se na zisku dlužníka.

V případě zdaňování úrokových plateb však osvobození není vázáno na vymezení mateřských a dceřiných společností. Musí se jednat o osoby *přímo kapitálově spojené* po dobu alespoň 24 měsíců nepřetržitě po sobě jdoucích. Pojem kapitálově spojené osoby jsme si již vymezili v kapitole 3.1.2. Pro osvěžení zopakujeme, že kapitálově přímo spojenými osobami jsou osoby, kdy se jedna osoba přímo podílí na kapitálu nebo hlasovacích právech druhé osoby, a to v minimálním rozsahu 25 %, případně osoby, u nichž se jiná osoba podílí alespoň 25 % na jejich základním kapitálu nebo hlasovacích právech. Režim osvobození úrokových příjmů je tedy oproti dividendovým příjmům přísnější, na druhou stranu se ale za kapitálově spojenou osobu zde považuje např. i komanditní společnost¹²⁶.

Další podmínkou pro uplatnění osvobození z úrokových příjmů je podle ustanovení § 19 odst. 5 ZDP skutečnost, že příjemce úroků musí být jejich skutečným vlastníkem, a dále musí být tomuto příjemci vydáno rozhodnutí správce daně podle § 38nb ZDP. Režim osvobození úroků tedy není automatický.

U tak vysoce mobilního předmětu daně jako jsou dividendy a úroky je jen pochopitelné, že jsou standardní součástí mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění, které se běžně uplatňují i mezi členskými státy EU. Avšak úprava zdanění obsažená ve směrnících, resp. v ZDP, a v mezinárodních smlouvách nemusí a zpravidla ani není u všech států totožná. V zásadě se tedy postupuje vždy tak, aby nebyla porušena práva na co nejpříznivější zdanění jak na straně poplatníka, tak na straně plátce, a podle situace se použije buď smlouva o zamezení dvojího zdanění, anebo směrnice¹²⁷.

V souvislosti s omezením dvojího zdanění byla v ČR zavedena specifická úprava zdanění investičních a podílových fondů a fondů penzijních. Tyto subjekty mají na rozdíl od ostatních právnických osob sazbu daně z příjmů ve výši 5 %. To má právě za cíl snížit dvojí zdanění,

---

126 SOJKA, Vlastimil. Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6. s. 196

127 Tento postup je jen logický a správný, jelikož úprava obsažená v evropských směrnících je transponována do našeho právního řádu, a mezinárodní smlouvy, kterými je Česká republika vázána, mají vždy přednost před tuzemskými zákony. Na druhou stranu smlouvy o zamezení dvojího zdanění nemohou stanovit povinnosti daňovým poplatníkům nad rámec národní legislativy. Tyto smlouvy tedy mohou povinnosti stanovené ZDP pouze ponechat nebo omezit, nemělo by se však stát, že by postavení poplatníka zhoršily.

jelikož jde o instituce kolektivního investování, které mají zejména drobným investorům usnadnit držbu cenných papírů a dalších investičních instrumentů.

3.3. Daňové náklady

Ve spojitosti s příjmy, které mohou být dosaženy v souvislosti s cennými papíry, je významným aspektem možnost uplatnění různých souvisejících výdajů v daňových nákladech. V této kapitole se budeme zabývat daňově účinnými náklady, které si mohou uplatnit různí poplatníci daně z příjmů, v souvislosti s převodem cenných papírů. V této oblasti se vyskytuje mnoho rozdílů závislých např. na typu subjektu, na tom, zda poplatník podniká či nikoli, případně jakou vede evidenci.

3.3.1. Obecněji k daňovým výdajům a nákladům

Základní pravidla pro uplatnění nákladů, případně výdajů, na dosažení, zajištění a udržení příjmů jsou především obsahem ustanovení § 24 a 25 ZDP.

Poplatníci, kteří dosahují zdanitelných příjmů, požadují, aby si mohli započíst veškeré výdaje, které jim v souvislosti s těmito příjmy vznikly. ZDP je však v některých případech přísný a výši uznatelných výdajů různým způsobem limituje, resp. některé výdaje neuznává pro daňové účely vůbec. Tato omezení se často vztahují i na cenné papíry. V některých případech jsou náklady na pořízení cenných papírů uznatelné v plné výši, jindy zase jen do výše souvisejícího výnosu z prodeje tohoto majetku. Toto omezení pak znamená, že zisk je sice plně zdaněný, ale případná ztráta z takové transakce není uznána za daňovou ztrátu a nelze ji kompenzovat se zisky z jiných transakcí, případně ji vykázat jako položku snižující základ daně v následujících zdaňovacích obdobích¹²⁸.

Situace je značně komplikovaná a diferencovaná v závislosti na mnoha faktorech. Navíc změny v oblasti zdanění kapitálových příjmů z cenných papírů jsou poměrně časté. V dalším textu této kapitoly budeme přistupovat k různým způsobům zdanění příjmů z realizace cenných papírů podle typu evidence, kterou vedou podnikatelské subjekty, a na základě které zjišťují základ daně, a zaměříme se i na nepodnikatele, respektive na subjekty, které nemají cenné papíry zahrnuté do svého obchodního majetku.

Na tomto místě je však vhodné pozastavit se u termínů, které byly doposud používány více méně synonymně, jelikož zatím nedocházelo k významnějším nepřesnostem. Pro další text je

---

¹²⁸ PŘIBYL, Jiří. *Daňové aspekty finančního trhu*. Praha, 2005. 115 s., Karlova univerzita v Praze. Vedoucí diplomové práce JUDr. Petr Kotáb.

však tento rozdíl důležitý. Jedná se o dvojici termínů příjmy – výnosy a náklady - výdaje. ZPD požívá všech těchto pojmů. Potřeba přesného vymezení těchto dvojic pojmů, jejichž význam je z obecného hlediska v podstatě shodný, je dán způsobem stanovení základu daně, který je určován pro různé kategorie poplatníků různě.

Termíny *náklady* a *výnosy* jsou spjaty s institutem **účetnictví**. Základním právním předpisem upravujícím účetnictví je zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále také „ZÚ“). Poplatníci, kteří vedou účetnictví (tj. účetní jednotky), vycházejí při stanovení základu daně z účetního výsledku hospodaření. Současná česká úprava účetnictví je založena na tzv. *akruálním principu*. Znamená to, že účetní jednotky o nákladech a výnosech účtují již v době, kdy se operace s nimi uskutečnily¹²⁹ a ne až v době (či jen v době), kdy jsou přijaty či vydány peněžní prostředky, které s uskutečněnými operacemi souvisejí. To by pak šlo o příjmy a výdaje. Podle ustanovení § 1 odst. 2 ZÚ jsou povinny vést účetnictví všechny právnické osoby se sídlem na území České republiky, vymezené zahraniční osoby a organizační složky státu. Také fyzické osoby jsou za určitých podmínek povinny vést účetnictví, ale mohou tak činit i dobrovolně. V praxi ale fyzické osoby účtují spíše výjimečně.

Ostatní poplatníci vycházejí při sestavování základu daně z příjmů z rozdílu mezi *příjmy* a *výdaji*. Vzhledem k současné právní úpravě budou těmito subjekty zejména fyzické osoby. Fyzické osoby s příjmy podle § 7 ZDP mohou uplatňovat buď skutečné výdaje, nebo výdaje ve výši určitého procenta z příjmů, tzv. „*paušální výdaje*“. Poplatníci, kteří vykazují výdaje ve skutečné výši a nevedou účetnictví, jsou povinny vést podle § 7 odst. 13 ZDP tzv. **daňovou evidenci** upravenou v ustanovení § 7b ZDP. Daňová evidence je primárně vedena za účelem zjištění základu daně z příjmů a obsahuje údaje o příjmech a výdajích, v členění potřebném pro zjištění základu daně. Avšak poplatník s „paušálními výdaji“ také není zbaven povinnosti vést evidenci. Tato evidence se však koncentruje pouze na jeho příjmy a na pohledávky vzniklé v souvislosti s podnikatelskou nebo jinou samostatnou výdělečnou činností.

Fyzické osoby, které mají jiné příjmy než z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti podle § 7 ZDP, rovněž vycházejí při sestavování základu daně z příjmů a výdajů. Příjmem se pro účely ZDP rozumí také příjem nepeněžní a příjem dosažený směnou (§ 3 odst. 2 ZDP).

3.3.2. Daňové náklady účetních jednotek

Náklad je primárně pojmem účetním a ZDP jej zpravidla v jeho účetní podobě, jeho věcné a časové souvislosti, uznává i pro daňové účely. V případě cenných papírů se ale mohou účetní a

---

¹²⁹ Tj. v období s nímž tyto skutečnosti věcně a časově souvisí.

daňové náklady lišit, přestože v tomto ohledu došlo v minulých letech k pozitivnímu vývoji, a účetní náklady, které nejsou daňově uznatelné, jsou spíše výjimkou. Podmínkou však je, že o nich bylo řádně účtováno a dodržena pravidla stanovená účetními předpisy.

V případě prodeje cenného papíru si účtující poplatník může uplatnit, pomineme-li různé zprostředkovatelské poplatky, především náklad vynaložený v souvislosti s jeho pořízením¹³⁰. ZDP jako daňový náklad uznává v ustanovení § 24 odst. 2 písm. r) hodnotu cenného papíru při prodeji zachycenou v účetnictví¹³¹ ke dni jeho prodeje, s výjimkou cenného papíru, u kterého je příjem z jeho převodu osvobozen podle § 19 odst. 1 písm. ze) nebo podle § 19 odst. 9 ZDP, a dále uvedenými výjimkami. Základním atributem pro stanovení nákladu souvisejícího s výnosem z prodeje cenného papíru tedy bude jeho účetní hodnota.

Při oceňování cenných papírů postupují účtující poplatníci podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, podle vyhlášky č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, a podle *nezávazných* Českých účetních standardů pro podnikatele¹³².

Cenné papíry oceňované k okamžiku uskutečnění účetního případu se řídí § 25 ZÚ a oceňují se pořizovací cenou. Pořizovací cenou je pro účely ZÚ cena, za kterou byl cenný papír pořízen a náklady s jeho pořízením související. Součástí pořizovací ceny jsou tak podle ustanovení § 48 vyhlášky č. 500/2002 Sb. též náklady s pořízením související, např. poplatky makléřům, poradcům, či burzám¹³³. Podle bodu 3.2. Českého účetního standardu pro podnikatele č. 014 je součástí pořizovací ceny i emisní ážio; pokud by byly majetkové cenné papíry nabyty jako protihodnota za nepeněžitý vklad do a.s., oceňují se v účetnictví vkladatele účetní zůstatkovou hodnotou předmětu nepeněžitých vkladů. To ovšem platí pouze v případě úplatného nabytí cenného papíru. Pokud by byl cenný papír nabyt bezúplatně, pak by byl v souladu s ustanovením § 24 odst. 1 písm. l) ZÚ oceněn reprodukční pořizovací cenou, což je cena, za kterou by byl majetek pořízen v době, kdy se o něm účtuje.

---

¹³⁰ Při pořízení cenného papíru nelze podle ustanovení § 25 odst. 1 písm. c) ZDP za náklady vynaložené k dosažení, zajištění a udržení příjmů uznat mimo jiné pořizovací cenu cenného papíru. Z tohoto základního pravidla existují výjimky, které v podstatě připouštějí uplatnění daňových nákladů až při prodeji cenných papírů (viz další text).

¹³¹ V souladu se zákonem o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

¹³² MIRČEVSKÁ, D. Majetkové cenné papíry a podíly. *Daně a finance*, ročník XVII., číslo 1-2/2009, str. 15-25, ISSN 1801-6006

¹³³ Součástí pořizovací ceny nejsou zejména úroky z úvěrů na pořízení cenných papírů a náklady spojené s držbou cenného papíru.

Ustanovení § 25 ZÚ určuje způsob ocenění cenného papíru při jeho nabytí. Hodnota cenného papíru však tímto není determinována natrvalo. Účetní jednotka je povinna cenné papíry v určitých intervalech přeceňovat podle § 27 ZÚ na tzv. *reálnou hodnotu*. Reálnou hodnotou se zpravidla rozumí tržní hodnota vyhlášená na tuzemské nebo zahraniční burze anebo na jiném regulovaném trhu, popřípadě ocenění kvalifikovaným odhadem či posudkem znalce. Není-li objektivně možné ocenění reálnou hodnotou, použije se jako hodnota cenného papíru pořizovací cena podle § 25 ZÚ. Přeceňování musí účetní jednotka provádět alespoň jednou ročně ke konci rozvahového dne, nebo k jinému okamžiku, k němuž se účetní závěrka sestavuje, avšak přecenění na reálnou hodnotu je možné i v kratších intervalech.

Dále je třeba zmínit, že oceňovací rozdíly vzniklé z přecenění na reálnou hodnotu se v účetnictví zachycují odlišně v závislosti na účelu držby cenných papírů. U cenných papírů určených účetní jednotkou k obchodování s cílem dosahovat zisk z cenových rozdílů v krátkodobém horizontu (do 1 roku) se změny reálných hodnot podle § 51 odst. 1 vyhlášky č. 500/2002 Sb. účtují výsledkově, tj. jako finanční náklad nebo jako finanční výnos.

U ostatních cenných papírů oceňovaných reálnou hodnotou (realizovatelné cenné papíry) je o změně reálných hodnot účtováno rozvahově. Oceňovací rozdíly jsou sledovány na samostatném analytickém účtu příslušného účtu finančního majetku a souvztažně na zvláštním pasivním účtu. Při prodeji cenného papíru se takto zúčtovaný rozdíl zruší. To znamená, že hodnota tohoto cenného papíru v okamžiku prodeje odpovídá jeho pořizovací ceně. Je-li však prokázáno, že došlo ke snížení hodnoty (znehodnocení) cenného papíru, které je pravděpodobně trvalé, zaúčtuje se znehodnocení bez zbytečného odkladu jako finanční náklad¹³⁴. V tom případě se tedy přecenění na reálnou hodnotu uplatní i daňově.

V minulosti se reálná hodnota jako daňový náklad plně nerespektovala. Zatímco zvýšení reálné hodnoty cenného papíru se jako výnos zdaňovalo, snížení jeho hodnoty na vrub účetních nákladů se podle § 25 odst. 1 písm. zh) ZDP, jakožto oceňovací rozdíl vzniklý jinak než koupí, jako daňový náklad neuznával, pokud by zákon nestanovil jinak. V případě výnosů z oceňovacích rozdílů bylo možno využít § 23 odst. 3 písm. c) bodu 4., který *umožňuje* o tyto výnosy snížit výsledek hospodaření. Takto bylo vlastně dosaženo toho, že i v případě oceňování cenných papírů reálnou hodnotou, byla nakonec daňovým výdajem pořizovací cena.

---

¹³⁴ Pokud následně po zaúčtování znehodnocení dojde k prokazatelnému zvýšení reálné hodnoty realizovatelných dluhových cenných papírů, je zvýšení reálné hodnoty zaúčtováno nejvýše ve výši zaúčtovaného znehodnocení na účty finančních výnosů (§ 51 odst. 2 vyhlášky 500/2002 Sb.)

Pozitivní změnu přinesla až novela ZDP č. 545/2005 Sb.¹³⁵, která do ZDP doplnila odst. 17 § 23¹³⁶ jako zvláštní ustanovení k ustanovení § 25 odst. 1 písm. zh)¹³⁷. Toto ustanovení říká, že u poplatníků, kteří vedou účetnictví, se výsledek hospodaření neupravuje o oceňovací rozdíl ze změny reálné hodnoty podle ZÚ cenného papíru, s výjimkou směnek. Novela nabyla účinnosti 1. 1. 2006, ale s odkazem na přechodná ustanovení bylo možno zmíněné ustanovení použít již pro zdaňovací období, které započalo v roce 2005. Z daňového hlediska je tedy plně respektován postup podle účetních předpisů, a tedy i výsledek z operací s cennými papíry zachycený ve výsledku hospodaření jako určující pro základ daně. Daňově účinná je tedy účetní hodnota cenného papíru zachycená ke dni jejího prodeje a případná ztráta z prodeje (prodej pod účetní hodnotu) se plně promítá do výsledku hospodaření.

Nutno však ještě dodat, že ne vždy je možno použít ocenění reálnou hodnotou. Účetní jednotky, které vedou účetnictví ve zjednodušeném rozsahu (jde např. o fyzickou osobu bez povinného auditu), nesmí podle § 13a odst. 1 písm. e) ZÚ přeceňovat na reálnou hodnotu podle § 27 ZÚ. Dále se může jednat o situaci, kdy mezi nákupem a prodejem cenného papíru nebyl rozvahový den či jiný den, ke kterému poplatník sestavuje účetní závěrku¹³⁸.

Kromě toho ZÚ vyjmenovává cenné papíry, které se reálnou hodnotou nepřeceňují a platí pro ně tedy ocenění pořizovací cenou. Jde o cenné papíry držené do splatnosti, dluhopisy pořízené v primárních emisích neurčených účetní jednotkou k obchodování, cenné papíry emitované účetní jednotkou a cenné papíry představující účast s rozhodujícím nebo podstatným vlivem. Rozhodující vliv se posuzuje podle ustanovení § 66a odst. 2 ObchZ o ovládající a ovládané osobě. Pro posouzení podstatného vlivu je určující ustanovení § 22 odst. 2 ZÚ. Rozumí se jím takový vliv na řízení nebo provozování podniku podle ObchZ, jenž není rozhodující. Zároveň platí vyvratitelná domněnka, že podstatným vlivem je dispozice s alespoň 20 % hlasovacích práv.

Výjimkou z pravidla, že je cenný papír při svém prodeji oceněn podle účetních předpisů, představuje **akcie**, která není oceňována v souladu s účetními předpisy reálnou hodnotou. Bude se jednat především o akcie uvedené v předchozích dvou odstavcích. Podle ustanovení § 24 odst. 2 písm. w) ZDP lze jako daňový náklad uplatnit **nabývací cenu** akcie, ale pouze do

---

¹³⁵ kterou se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony

¹³⁶ Zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ve znění pozdější novelizace, byl text tohoto ustanovení přesunut do odst. 9 stejného paragrafu.

¹³⁷ Které tím pro zdanění cenných papírů pozbylo významu.

¹³⁸ DĚRGEL, M. Akcie a obdobné cenné papíry. *Daně a právo v praxi*, roč. XI., č. 8/2006, str. 14-23, ISSN 1211-7293

výše příjmů z prodeje. Ztrátu tedy nelze daňově uplatnit, a to tak, že každá jednotlivá ztráta z prodeje akcie je daňově neuznatelná a že v případě prodeje více akcií nelze jednotlivé zisky a ztráty kompenzovat.

Nabývací cenu, na rozdíl od ceny pořizovací, definuje sám ZDP, a to v ustanovení § 24 odst. 7. Zjednodušeně vyjádřeno je nabývací cenou akcie:

- a) hodnota splaceného peněžitého vkladu¹³⁹ akcionáře,
- b) hodnota nepeněžitého vkladu akcionáře, která je stanovena podle toho, zda je akcionář rezident – fyzická osoba, rezident – právnická osoba, či nerezident,
- c) pořizovací cena (podle ZÚ) akcie v případě nabytí akcie koupí nebo cena stanovená pro účely daně dědické a darovací v případě nabytí akcie zděděním nebo darováním.

Druhou výjimkou je text ustanovení § 24 odst. 2 písm. ze) ZDP, který říká, že daňově uznatelným nákladem **směnky**, o níž je účtováno podle účetních předpisů jako o cenném papíru, je pořizovací cena této směnky zachycená v účetnictví ke dni jejího prodeje, ale jen do výše příjmů z jejího prodeje. Náklady převyšující výnosy z prodeje tedy musí být vyloučeny z výsledku hospodaření stejně jako v případě akcií oceňovaných nabývací cenou.

Jako poslední výjimku zmíním specifika daňové uznatelnosti nákladů u opčních listů. Podle ustanovení § 25 odst. 1 písm. c) ZDP lze jako daňový náklad uznat pořizovací cenu opčních listů při uplatnění přednostního práva.

Náklady, které nejsou uznatelné jako vynaložené k dosažení, zajištění a udržení příjmů pro daňové účely jsou obecně vyjmenovány v § 25 ZDP. O dalších daňově neúčinných nákladech souvisejících s cennými papíry bude pojednáno na příslušných místech v dalším textu.

Při vyřazování (např. při prodeji) zastupitelných cenných papírů může účetní jednotka *daňově optimalizovat*, a to v případě, že v minulosti nabyla více zastupitelných cenných papírů za rozdílné pořizovací ceny. Nelze totiž jednoznačně určit, který konkrétní cenný papír prodává a jak je oceněn. Tento problém řeší ZÚ v ustanovení § 25 odst. 3 tak, že si účetní jednotky mohou vybrat jeden ze způsobů oceňování úbytku cenných papírů, a to buď:

- a) cenou zjištěnou váženým aritmetickým průměrem, nebo
- b) cenou zjištěnou metodou, kdy první cena pro ocenění přírůstku cenných papírů se použije jako první cena pro ocenění jejich úbytku (tzv. *metoda FIFO – first in first out*).

---

¹³⁹ Vkladem se pro tento daňový účel rozumí vklad do základního kapitálu akciové společnosti včetně jiného plnění ve prospěch vlastního kapitálu.

Z krátkodobého či střednědobého horizontu se tyto metody mohou nákladově i významně lišit, což má dopad nejen na účetní výsledek hospodaření, ale hlavně na výši daňové povinnosti. Daňová optimalizace tedy začíná již při volbě účetní metodiky oceňování úbytků zastupitelných cenných papírů¹⁴⁰.

3.3.1. Daňové výdaje podnikajících fyzických osob

Osoby, které mají příjmy z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti jsou povinny vést evidenci pro účely stanovení základu daně. Může se jednat jednak o účetní evidenci, jak bylo popsáno výše, o daňovou evidenci podle § 7b ZDP, kterou vedou osoby uplatňující výdaje ve skutečné výši, nebo o záznamy o příjmech a evidenci pohledávek vzniklých v souvislosti s podnikatelskou nebo jinou samostatnou výdělečnou činností podle § 7 odst. 8 ZDP, které vedou osoby uplatňující výdaje „paušálem“.

Daňová evidence obsahuje údaje o příjmech a výdajích, majetku a závazcích. Předmětem evidence je tedy také majetek, tj. i cenné papíry. Vzhledem k ustanovení § 4 odst. 4 ZDP se jedná o obchodní majetek. Obchodní majetek je pro účely daně z příjmů fyzických osob definován jako souhrn majetkových hodnot (věcí, pohledávek a jiných práv a peněží ocenitelných jiných hodnot), které jsou ve vlastnictví poplatníka a o kterých bylo nebo je účtováno anebo jsou nebo byly uvedeny v daňové evidenci. Poplatníci, kteří uplatňují výdaje „paušálem“, tedy obchodní majetek mít nemohou.

Z ustanovení § 7b odst. 2 ZDP vyplývá, že pro obsahové vymezení jednotlivých složek majetku v daňové evidenci se použijí účetní předpisy (jak byly uvedeny v předchozí subkapitole). Účetní předpisy pak řadí cenné papíry mezi dlouhodobý nebo krátkodobý finanční majetek.

Důležitým aspektem pro stanovení výše výdajů souvisejících s příjmy, resp. pro dopad na výši základu daně, má způsob ocenění cenných papírů. Jak vyplývá z ustanovení § 7 odst. 3 ZDP, úplatně pořízené cenné papíry se oceňují *pořizovací cenou* tak, jak ji definují účetní předpisy (viz předchozí subkapitola).

Vzhledem k ustanovení § 25 odst. 1 písm. c) ZDP však pořizovací cenu nelze uplatnit jako daňový výdaj při pořízení či držbě cenného papíru. Po dobu držby cenného papíru bude jeho pořizovací cena evidována jako výdaj nedaňový. Jeho případná daňová uznatelnost bude posuzována až v okamžiku prodeje cenného papíru.

---

¹⁴⁰ DĚRGEL, Martin. Akcie a obdobné cenné papíry. *Daně a právo v praxi*. 2006, č. 8, s. 14-23.

Co se týče daňových výdajů, bude jejich uplatnění závislé na druhu cenného papíru. Za daňově uznatelný výdaj se u akcií považuje nabývací cena vymezená v § 24 odst. 7 ZDP¹⁴¹, a to jen do výše příjmů z prodeje. Nabývací cena by sice podle ustanovení § 24 odst. 2 písm. w) ZDP měla být použita pouze u akcií, které nejsou přeceňovány na reálnou hodnotu podle účetních předpisů, ale v daňové evidenci se cenné papíry reálnou hodnotou neoceňují nikdy. Je proto nutné toto ustanovení chápat tak, že se podle něj bude postupovat u všech akcií. Případná ztráta z prodeje akcie bude daňově neúčinná a nebude ji možno kompenzovat s jinými zisky byť i z prodeje zastupitelných akcií. Případný zisk bude samozřejmě zdaněn. Jde tedy o nesporné znevýhodnění oproti účtujícími subjektům, které akcie na reálnou hodnotu přeceňují.

U ostatních cenných papírů se daňová unatelnost výdajů řídí ustanovením § 24 odst. 2 písm. r) ZDP, které se však odvolává na hodnotu cenného papíru při prodeji zachycenou v účetnictví v souladu se ZÚ. Vzhledem k tomu, že jsou účetní předpisy podpůrnými pro daňovou evidenci nejen z hlediska vymezení složek majetku, ale i jeho ocenění, bude cenný papír oceněn pořizovací cenou podle ZÚ a jeho hodnota takto stanovená se měnit nebude. V okamžiku jeho prodeje se v této výši promítne do daňově uznatelných výdajů, bez ohledu na související dosažené příjmy. Případná ztráta z prodeje se tak promítne do základu daně¹⁴².

Směnky mají svoji specifickou úpravu v ustanovení § 24 odst. 2 písm. ze) ZDP. Výše daňových výdajů je určena pořizovací cenou směnky¹⁴³ při prodeji, ale pouze do výše příjmů z jejího prodeje.

U cenných papírů, které jsou nebo byly¹⁴⁴ zahrnuty do obchodního majetku, je vyloučeno, aby se na příjmy z jejich prodeje vztahovalo osvobození daně podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. r) nebo w) ZDP.

Daňové výdaje uplatňované procentní sazbou

Podívejme se nyní na způsob zdanění příjmu z realizace cenných papírů u poplatníka s příjmy z podnikání či jiné samostatné výdělečné činnosti, který uplatňuje výdaje „paušálem“. Tito poplatníci již z definice podle § 4 odst. 4 ZDP nemají obchodní majetek, a proto v tomto majetku nemohou mít ani svoje cenné papíry, i kdyby byly pořízeny z majetku poplatníka *určeného* pro podnikání.

---

¹⁴¹ Viz předchozí subkapitola

¹⁴² MORÁVEK, Zdeněk. Cenné papíry v daňové evidenci. *Daňová a hospodářská kartotéka*. 2008, roč. 16., č. 21, ISSN 1210-6739, s. 1-4.

¹⁴³ O níž je účtováno podle ZÚ jako o cenném papíru.

¹⁴⁴ A to do 6 měsíců, resp. do 5 let od ukončení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti.

Na tohoto poplatníka se tedy bude v plné míře vztahovat osvobození od daně z příjmů podle příslušných ustanovení § 4 odst. 1 ZDP. Tato ustanovení hovoří o tom, že osvobození se vztahuje pouze na cenné papíry, které nejsou součástí obchodního majetku a zároveň splňují podmínku časového testu. To však znamená nedůvodné rozdíly vzhledem k poplatníkům zahrnujícím své cenné papíry do obchodního majetku. Předpokládejme např., že u obou poplatníků jsou cenné papíry pořízeny z majetku určeného k podnikání či obdobné činnosti, tj. slouží k dosahování zisku¹⁴⁵. Proto zde teoreticky není dán reálný důvod k osvobození těchto příjmů od daně ani u jednoho z nich¹⁴⁶. Je tedy otázkou, zda by nebylo vhodnější, resp. teoreticky čistší a spravedlivější, na tyto příjmy poplatníka s „paušálními výdaji“ použít podpůrně ustanovení o obchodním majetku podle § 4 odst. 4 ZDP a nevyločit tak u nich případnou možnost osvobození od daně.

Další otázkou, která se zde nabízí, je, do kterého dílčího základu daně bude příjem z prodeje cenných papírů zahrnut. Buď může být zahrnut do dílčího základu daně z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, nebo do dílčího základu daně ostatní příjmy, jak je zdaňováno u „nepodnikajících“ fyzických osob (viz níže). Předpokládejme opět, že poplatník nabyl cenné papíry z majetku určeného k podnikání. Aby mohl být příjem zahrnut do dílčího základu daně podle § 7 ZDP, muselo by jít o příjmy z činností vykonávaných na základě povolení, registrace nebo jiného souhlasu příslušného orgánu, pokud je ho k výkonu takové činnosti třeba, nebo o příjmy z pronájmu majetku vloženého do *obchodního majetku* poplatníka a příjmy plynoucí z veškerého *nakládání s* majetkem vloženým do obchodního majetku poplatníka, včetně příjmů z prodeje cenných papírů (D-300). Při prodeji cenných papírů vlastněných poplatníkem s „paušálními výdaji“ tedy půjde o *nakládání s majetkem*, ale vzhledem k tomu, že tento poplatník nemá obchodní majetek, budou příjmy z prodeje cenných papírů zahrnuty do dílčího základu daně ostatní příjmy podle § 10 ZDP.

Dle mého názoru by jistě bylo *spravedlivější*, kdyby poplatníci s paušálními výdaji zdaňovali svoje příjmy z prodeje cenných papírů nakoupených z majetku určeného k podnikání stejným způsobem, jako tak činí poplatníci s obchodním majetkem. Na druhou stranu zde však zákonodárce zřejmě volil technicky jednodušší variantu. Podnikající fyzické osoby uplatňují výdaje paušálem také proto, aby ušetřily značné administrativní výdaje spojené s vedením

---

¹⁴⁵ U nepodnikajících fyzických osob se má za to, že prostřednictvím cenných papírů ukládají svoje úspory tak, aby především nedocházelo k jejich znehodnocování. V tomto případě by zdaňování výnosů bylo nevhodné, ba dokonce riskantní, protože může snižovat míru úspor domácností. To, zda nejde o spekulaci s cennými papíry čistě za účelem zisku, se pak paušálně dovozuje z toho, že poplatník naplnil časový test. (Vančurová: 2007)

¹⁴⁶ VANČUROVÁ, A. *Studijní materiál pro kurz Zdanění příjmů: podle právního stavu roku 2007*, dostupná z isis.vse.cz, s. 201

daňové evidence nebo účetnictví. Evidování cenných papírů pro účely zjištění základu daně by znamenalo jen další komplikace, nehledě na nárůst kontrolních povinností správce daně.

Navíc je otázkou, zda by se takovému poplatníkovi vůbec vyplatilo uplatňovat „pouze“ paušální výdaje také u příjmů z prodeje cenných papírů. Ty totiž ve většině případů nepřesahují 60 % dosažených příjmů, a to je dle mého názoru pro výdaje při prodeji cenných papírů o dost méně než skutečné výdaje, které poplatníkovi v souvislosti s kapitálovým příjmem z cenných papírů obvykle vznikají. Domnívám se proto, že poplatníci, kterým plynou významnější příjmy z realizace cenných papírů, by si (při teoretické možnosti volby) pro jejich evidování vybrali daňovou evidenci, kde by mohli uplatňovat skutečné výdaje. Pokud bych měla tuto situaci zhodnotit, řekla bych, že současná úprava sice není maximálně *spravedlivá*, ale na druhou stranu je *efektivní*.

3.3.2. Daňové výdaje nepodnikajících fyzických osob

Existuje velké množství drobných investorů, kteří nemají svoje cenné papíry zahrnuté do obchodního majetku, popř. obchodní majetek vůbec nemají. Příjmy z prodeje cenných papírů se pak zahrnují do dílčího základu daně ostatní příjmy podle § 10 ZDP, pokud se na ně nevztahuje osvobození od daně podle příslušného ustanovení § 4 ZDP.

Výdaje, které může poplatník uplatnit v souvislosti s těmito příjmy, si ustanovení § 10 ZDP upravuje samostatně ve svém odstavci 5. Znamená to, že ustanovení § 24 a 25 ZDP, která byla směrodatná v předchozích subkapitolách, se zde použijí jen podpůrně. Základním výdajem je při prodeji cenného papíru nabytého úplatně podle § 10 odst. 5 ZDP nabývací cena akcie nebo pořizovací cena ostatních cenných papírů. Dále lze jako výdaj uplatnit i výdaje související s uskutečněním prodeje a platby za obchodování na trhu s cennými papíry při jejich pořízení.

ZDP ovšem definici pořizovací ceny cenného papíru neobsahuje. Bude tedy potřeba pořizovací cenu chápat tak, jak ji definují účetní předpisy, a kterou jsme se zabývali výše. K tomuto výkladu je možno dojít jednak přes ustanovení § 24 odst. 2 písm. r) ZDP, které odkazuje na hodnotu cenného papíru zachycenou v účetnictví, a které, jak už bylo řečeno, platí podpůrně, a jednak přes ustanovení § 7b odst. 3 ZDP, které říká, že pro ocenění cenných papírů uvedených v daňové evidenci je směrodatná pořizovací cena podle účetních předpisů¹⁴⁷. O nabývací ceně podle § 24 odst. 7 ZDP bylo rovněž pojednáno výše.

---

¹⁴⁷ PŘIBYL, Jiří. *Daňové aspekty finančního trhu*. Praha, 2005. 115 s., Karlova univerzita v Praze. Vedoucí diplomové práce JUDr. Petr Kotáb. s. 40

V případě, že by byl cenný papír nabyt děděním nebo darováním, použije se cena stanovená podle zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů (dále také „ZOM“), pro účely daně dědické nebo darovací. Stejný způsob ocenění, tj. podle zákona o oceňování, se použije i za předpokladu, že byl cenný papír získán směnou.

Pro stanovení dílčího základu daně podle § 10 ZDP platí specifická pravidla, se kterými jsme se doposud nesetkali. Dílčím základem daně je příjem snížený o výdaje prokazatelně vynaložené na jeho dosažení, jak jsme je popsali v předchozích odstavcích. Jsou-li však výdaje spojené s jednotlivým *druhem* příjmů, uvedeném v ustanovení § 10 odst. 1, vyšší než příjem, tak se k rozdílu podle § 10 odst. 4 nepřihlíží. Částka výdajů, která bude převyšovat jednotlivý druh souvisejících příjmů, tak bude v podstatě daňově neúčinná. Avšak toto pravidlo neplatí pro každý jednotlivý cenný papír, jak jsme se s ním setkávali v předchozích subkapitolách, ale pro *jednotlivý druh příjmů*.

Jednotlivý druh příjmů ZDP nedefinuje, ale činí tak pokyn D-300 ministerstva financí, který říká, že jednotlivým druhem příjmů se rozumí např. příjem z prodeje cenných papírů nebo příjmy z převodu účasti na společnosti s ručením omezeným a další příjmy, přičemž u každého tohoto druhu příjmů se samostatně posuzuje, zda jsou související výdaje vyšší než příjmy. V rámci druhu příjmů z prodeje cenných papírů je tak možné kompenzovat případné zisky a ztráty z prodeje jednotlivých cenných papírů. Celková ztráta z těchto operací je však daňově nezhojitelná.

Úprava zdanění příjmů z prodeje cenných papírů je tedy odlišná od úpravy týkající se účetních jednotek nebo fyzických osob s cennými papíry v obchodním majetku. Ty si totiž, až na výjimky, mohou ztrátu z operací s cennými papíry započíst na zisky z jiných činností. Na druhé straně se některé příjmy náležející do dílčího základu daně podle § 10 ZDP nebudou zdaňovat vůbec vzhledem k jejich osvobození po naplnění časového testu podle příslušného ustanovení § 4 ZDP. Není tedy možné jednoznačně stanovit, i s ohledem na další okolnosti, jaký způsob zdanění příjmů z prodeje cenných papírů je pro poplatníka výhodnější¹⁴⁸.

---

¹⁴⁸ Přirozeně za předpokladu, že poplatník může mezi jednotlivými způsoby volit.

4. Zdanění jednotlivých druhů cenných papírů

V této části se budeme zabývat zdaněním příjmů, které plynou z jednotlivých druhů cenných papírů. Jelikož to rozsah této diplomové práce neumožňuje, nebudou rozebrány všechny cenné papíry podle jejich druhů, jak byly vymezeny na začátku práce. Zde budou detailněji rozebrány způsoby zdanění, které se vztahují k akciím, podílovým listům a dluhopisům. Tyto cenné papíry jsem vybrala z toho důvodu, že jde o asi nejrozšířenější nástroje kapitálového trhu (pomineme-li deriváty) v České republice. Zároveň jde o nástroje, ke kterým mají přístup nejen finanční instituce, ale i široká masa drobných investorů, kteří tak mohou zhodnocovat svoje úspory.

V dalším textu budeme ke zdanění cenných papírů přistupovat z pohledu fyzické osoby a zvláště z pohledu právnické osoby. Také budeme kapitoly pro přehlednost členit podle toho, zda půjde o příjem běžný či kapitálový.

4.1. Akcie

Pojem akcie jsme si popsali již na začátku této práce a v dalším textu budeme z tohoto vymezení vycházet. Příjmy související s akciemi, které mohou podléhat dani z příjmů, jsou zejména běžné příjmy ve formě dividend vyplácené ze zisku akciové společnosti po zdanění a příjmy kapitálové, které plynou poplatníkovi z realizace akcie. Kromě toho, v souvislosti s akciemi mohou plynout i některé méně časté druhy příjmů, jako např. podíl na likvidačním zůstatku. Předmětem daně však není tok kapitálu od prvního nabyvatele (vklad) při emisi akcií.

Ustanovení o zdaňování příjmů z držby nebo realizace akcií či jiných příjmů, jak budou popsány dále, se vztahují nejen na akciové společnosti založené podle českého práva, ale také na zahraniční akciové společnosti a na evropskou společnost.

4.1.1. Fyzická osoba

Příjmy plynoucí z akcií, které nejsou předmětem daně z příjmů fyzických osob, jsme si vymezili již v kapitole 3.1.1. o dani z příjmů fyzických osob. Ve stručnosti zopakujme, že se jedná o příjmy získané nabytím akcií podle zákona č. 92/1991 Sb., o příjmy získané zděděním a také o velkou část příjmů získaných darováním. Dani však podléhají běžné příjmy plynoucí z takto získaných akcií.

Běžný příjem

Dividendy jsou běžné příjmy z držby kapitálového majetku (akcií), a jako takové jsou zdaňovány jako příjem z kapitálového majetku podle ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) ZDP, kde jsou také dividendy definovány jako podíly na zisku z majetkové účasti na akciové společnosti.

Za dividendové příjmy se nepovažuje¹⁴⁹ zvýšení základního kapitálu podle ObchZ, byl-li zdrojem tohoto zvýšení zisk společnosti nebo fond vytvořený ze zisku (§ 36 odst. 2 ZDP).

Dividendové příjmy plynoucí ze zdrojů na území České republiky však nebudou zdaňovány v dílčím základu daně z příjmů z kapitálového majetku podle § 8 ZDP, ale na základě ustanovení odst. 3 stejného paragrafu budou zdaňovány prostřednictvím samostatného základu daně srážkou u zdroje. Za sražení a odvod daně je tedy odpovědný plátcem dividendových příjmů a jeho řádným a včasným naplněním této povinnosti se považuje za splněnou i daňová povinnost poplatníka. Poplatníkovi je tedy vyplácen zdaněný, tj. čistý dividendový výnos a tento poplatník již žádné další povinnosti nemá.

Pokud by šlo o dividendový příjem plynoucí ze zahraničních zdrojů, bude tento příjem¹⁵⁰, nesnížený o výdaje, zahrnut do dílčího základu daně z příjmů z kapitálového majetku (§ 8 odst. 4 ZDP), a příjemce bude povinen podat daňové přiznání. Do konce roku 2007 zde existovala alternativní možnost zahrnout tyto příjmy ze zahraničí do samostatného základu daně a zdanit je sazbou 15 % bez ohledu na sazbu progresivní daně uplatňovanou na obecný základ daně. Zavedením lineární sazby daně v roce 2008 však tato možnost ztratila smysl a byla zrušena¹⁵¹.

Stejným způsobem je zdaňován i dividendový výnos, který plyne podnikajícím fyzickým osobám, které mají své akcie zahrnuté do obchodního majetku. Dividendy plynoucí ze zdrojů na území České republiky jsou zdaňovány vždy srážkou u zdroje, dividendy plynoucí ze zahraničí jsou vždy zahrnovány do dílčího základu daně podle § 8 ZDP. Nepřichází v úvahu, že by byl tento příjem zahrnut do dílčího základu daně podle § 7 ZDP. Systém zdanění dividend je tedy nastaven pro všechny fyzické osoby stejně, bez ohledu na jejich další příjmy.

Podnikající fyzické osoby, které vedou účetnictví podle účetních předpisů, účtují o přijatých dividendách jako o výnosech. Tyto částky se však podle ustanovení § 5 odst. 5 ZDP do

---

¹⁴⁹ Stejně tak se za dividendový příjem nepovažují podíly nebo jiné odměny vyplácené ze zisku po zdanění akciových společností zaměstnancům v souvislosti s výkonem jejich práce nebo členům statutárních orgánů v souvislosti s výkonem jejich funkce. Takové příjmy se posuzují jako příjmy ze závislé činnosti podle § 6 ZDP.

¹⁵⁰ V tomto případě se jedná o příjem včetně daně, která z něj byla sražena v zahraničí.

¹⁵¹ SOJKA, Vlastimil. *Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6. s. 160

obecného základu daně nezahrnují, a proto se v daňovém přiznání musejí odečíst od účetního výsledku hospodaření.

U dividendových příjmů z majetkové účasti v investičním fondu platí určité odchylky, stejně jako pro podíly na zisku vyplácené podílovými fondy. Tento modifikovaný způsob zdanění bude vyložen níže, v kapitole věnované zdanění podílových listů.

Základem daně je u přijatých dividend pouze příjem, tj. příjem nesnížený o související výdaje. Avšak aby na mezinárodní úrovni nedocházelo k dvojímu zdanění dividend vyplácených ze zahraničí, umožňuje ZDP odečíst od dividendových příjmů zahrnutých do obecného základu daně jako náklad (výdaj) daň zaplacenou v zahraničí rezidentním poplatníkem, ale pouze v rozsahu, v němž nebyla tato daň započtena na základě smlouvy o zamezení dvojímu zdanění na tuzemskou daňovou povinnost podle § 38f ZDP¹⁵².

Sazba daně, která se použije pro výpočet srážkové daně z dividend zahrnutých do samostatného základu daně, činí podle § 36 odst. 2 písm. a) ZDP pro rok 2009 15 %. Pro nerezidentní poplatníky s dividendovými příjmy ze zdrojů na území ČR podle § 22 odst. 1 písm. g) bodu 3 ZDP je platná sazba srážkové daně ve stejné výši, pokud smlouva o zamezení dvojímu zdanění nestanoví jinak.

Kapitálový příjem

Kapitálový příjem z realizace akcie je zásadně zahrnován do dílčího základu daně ostatní příjmy podle § 10 ZDP. Výdaje¹⁵³ k příjmům z prodejů jakýchkoli „neosvobozených“ cenných papírů za zdaňovací období lze uplatnit jen do výše těchto příjmů. Podstatnou výjimku z tohoto pravidla představují akcie zahrnuté do obchodního majetku poplatníka. Výnosy z jejich realizace jsou zahrnovány do dílčího základu daně podle § 7 ZDP. Výše výdajů, resp. nákladů, které jsou daňově uznatelné při prodeji akcie, však dále závisí na tom, zda poplatník účtuje, nebo vede daňovou evidenci, a dále také na tom, jak významný podíl na akciové společnosti poplatník drží¹⁵⁴.

---

¹⁵² Jako daňově uznatelný výdaj se může uplatnit i prokazatelně zaplacené daň z dividendových příjmů pocházejících ze státu, se kterým nemá Česká republika uzavřenou smlouvu o zamezení dvojímu zdanění.

¹⁵³ Jako výdaj lze uplatnit kromě nabývací ceny akcie i výdaje související s uskutečněním prodeje. Jde např. o odměnu finančnímu poradci, odměnu za zprostředkování prodeje akcií, výdaje na spoje v souvislosti s uskutečněním prodeje akcií, provize obchodníkovi s cennými papíry, poplatek za provedení převodu v RM-Systému, výdaj za sepsání smlouvy o převodu akcií apod.). Jako výdaj lze uplatnit i platbu za obchodování na trhu s cennými papíry při pořízení akcií. (zdroj: MACHÁČEK, Ivan. Změna podmínek pro osvobození příjmů z prodeje cenných papírů u fyzické osoby. *Daňová a hospodářská kartotéka*. 2008, roč. 16., č. 8, s. 1-5.)

¹⁵⁴ Blíže viz kapitola 3.3. o daňových nákladech.

Na kapitálové příjmy se vtaňuje osvobození od daně podle příslušného ustanovení § 4 odst. 1 ZDP. Pravidla pro uplatnění osvobození se v posledních letech často měnila, a proto je třeba sledovat, kdy poplatník akcie nabyt. Osvobození příjmů z prodeje akcie nabyté do konce roku 2007 se bude posuzovat podle § 4 odst. 1 písm. w) ZDP ve znění účinném do 31. 12. 2007. Osvobození se vztahovalo zejména na příjmy z prodeje akcií nabytých v rámci kupónové privatizace a na příjmy z prodeje akcií, u nichž byl naplněn šestiměsíční časový test.

S účinností od roku 2008 se text ustanovení § 4 odst. 1 písm. w) změnil a v návaznosti na něj i text ustanovení § 4 odst. 1 písm. r) ZDP. Podle této úpravy se osvobození vztahovalo pouze na příjmy z prodeje *investičních cenných papírů* podle ZPKT (akcie mezi tyto cenné papíry bezpochyby patří), přesáhla-li doba mezi nabytím a převodem těchto cenných papírů při jejich prodeji dobu 6 měsíců, a dále se osvobození omezilo na osoby, jejichž celkový podíl, přímý i nepřímý, na základním kapitálu a hlasovacích právech společnosti nepřevyšoval v době 24 měsíců před prodejem cenných papírů 5 %. Ostatní cenné papíry měly podléhat osvobození za podmínek ustanovení § 4 odst. 1 písm. r) ZDP, které stanoví pětiletý časový test. Takto vymezené podmínky pro osvobození se měly vztahovat až na akcie nabyté po 1. 1. 2008.

Avšak novela zákona o daních z příjmů č. 2/2009 Sb. účinná od 1. 1. 2009 přinesla zjednodušení podmínek pro osvobození kapitálových příjmů. Nadále se tedy osvobození nevztahuje pouze na investiční cenné papíry¹⁵⁵, ale paušálně na všechny cenné papíry, pokud doba mezi nabytím a převodem těchto cenných papírů při jejich prodeji přesáhne 6 měsíců. Další zjednodušení se vztahuje na omezení týkající se podílu poplatníka na akciové společnosti. Nadále se osvobození vztahuje na osoby, jejichž celkový **přímý** podíl na základním kapitálu **anebo** hlasovacích právech společnosti nepřevyšoval v době 24 měsíců před prodejem akcií 5 %. Text ustanovení § 4 odst. 1 písm. r) ZDP se touto novelou neměnil, a tak i nadále platí, že příjmy z prodeje akcií, které nesplní podmínky ustanovení písm. w) stejného paragrafu, mohou být osvobozeny po naplnění pětiletého časového testu právě na základě ustanovení písm. r).

Nutno dodat, že právě popsany text ustanovení § 4 odst. 1 písm. w) ZDP účinný od 1. 1. 2009 se dle přechodných ustanovení zákona č. 2/2009 Sb. poprvé použije pro zdaňovací období, které započalo v roce 2008. Text tohoto ustanovení, který platil po celý rok 2008 (a který se vlastně vůbec nepoužije), zřejmě způsoboval nemalé výkladové problémy, a tak zde zákonodárci použili zpětné působnosti zákona, aby (podle důvodové zprávy¹⁵⁶) „...posílili právní jistotu a spravedlnost podmínek pro osvobození příjmů z prodeje cenných papírů...a zpřesnili, že

¹⁵⁵ Popř. na cenné papíry kolektivního investování.

¹⁵⁶ Sněmovní tisk 563/0, část č. 1/6, dostupný z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=563&CT1=0>

rozhodující je překročení limitu jen u jedné z kategorií, tj. buď u podílu na základním kapitálu, nebo u hlasovacích práv, přičemž stačí, když je limit překročen i jen u jedné z těchto kategorií.“

Na tomto místě by bylo vhodné upřesnit pojmy *den nabytí* a *den prodeje*. V praxi musí být jasně ohraničena doba, po kterou má být akcie držena, aby byla naplněna podmínka časového testu pro osvobození. Pokyn Ministerstva financí D-300 specifikuje, že dnem nabytí je:

- a) u akcií zděděných den úmrtí zůstavitele,
- b) u listinných akcií den jejich převzetí,
- c) u zaknihovaných akcií den registrace převodu nebo přechodu provedeného v příslušné evidenci podle zvláštních právních předpisů, tj. připsáním na účet majitele,
- d) v případě nabytí akcie výměnou za zatímní list u téhož majitele, den předání nebo zaknihování zatímního listu.

Den prodeje akcie se posuzuje obdobně jako den nabytí.

V případě, že dojde k výměně akcií emitentem za jiné akcie o celkové stejné jmenovité hodnotě, tak se doba pro počítání časového testu nepřerušuje. Obdobně se postupuje i při výměně podílů, fúzi společností nebo rozdělení společnosti, jsou-li naplněny podmínky uvedené v § 23b nebo 23c ZDP.

Pokud by došlo k přeměně obchodní společnosti nebo družstva na akciovou společnost, doba držby majetkového podílu na „původní“ společnosti nebo družstvu by se započítávala do časového testu pro osvobození příjmu z prodeje akcií, který v tomto případě činí 5 let, bez ohledu na uskutečněnou přeměnu.

Osvobození od daně se však nevztahuje na příjmy z prodeje akcií, které jsou nebo byly zahrnuty do obchodního majetku, a to do 6 měsíců, resp. do 5 let od ukončení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti. V případě akcií, potažmo všech cenných papírů, tedy neplatí jako u movitých a nemovitých věcí, že by se časový test počítal od okamžiku vyřazení z obchodního majetku.

Aby nedocházelo k obcházení časového testu pomocí smlouvy o smlouvě budoucí, je v ZDP stanoveno, že se osvobození nevztahuje na příjmy z budoucího prodeje akcií plynoucí poplatníkovi před uplynutím stanovené lhůty pro osvobození. To platí i za předpokladu, že je kupní smlouva uzavřena až po uplynutí této lhůty.

Ustanovení § 4 odst. 1 písm. w) ZDP ve své poslední větě stanoví, že na příjmy plynoucí jako protiplnění menšinovým akcionářům při uplatnění práva hlavního akcionáře na výkup

účastnických cenných papírů podle § 183i ObchZ (tzv. *squeeze-out*) se použije ustanovení o osvobození obdobně jako u akcií.

Osvobození se dále může vztahovat na příjmy plynoucí z doplatku na dorovnání¹⁵⁷ při přeměně, výměně podílů, fúzi společností nebo rozdělení společnosti. Podle ustanovení § 4 odst. 1 písm. zh) bodu 1 ZDP se osvobození vztahuje k akciím, u nichž byla dodržena šestiměsíční lhůta mezi nabytím akcie a rozhodným dnem¹⁵⁸. Osvobození se nevztahuje k akciím, které jsou nebo byly zahrnuty do obchodního majetku poplatníka, a to po dobu 6 měsíců od ukončení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti.

Kapitálový příjem z prodeje akcie plynoucí nerezidentnímu poplatníkovi se podle § 22 ZDP považuje za příjem ze zdrojů na území České republiky. Do konce roku 2008 podléhaly tyto příjmy zdanění v ČR pouze za předpokladu, že byly vypláceny českým rezidentem. Od roku 2009 již není relevantní, kdo příjmy z převodu *podílů v obchodních společnostech*, které mají sídlo na území České republiky, vyplácí. Ať bude platba vyplacena daňovým rezidentem či nerezidentem, vždy budou tyto příjmy zdaněny v ČR¹⁵⁹. Problém je však v tom, že za příjem ze zdroje na území ČR je i nadále považován jen příjem z prodeje *investičních nástrojů*, který plyne pouze od daňového rezidenta. Akcie jsou podle § 3 odst. 1 písm. a) a odst. 2 písm. a) ZPKT považovány za investiční nástroj, ale zároveň představují i podíl na obchodní společnosti. Otázkou tedy je, jak budou akcie pro tyto daňové účely posuzovány, zda jako investiční nástroje, nebo jako podíly na akciové společnosti. Osobně se domnívám, že při takových pochybnostech, které navíc nejsou ani vyjasněny v důvodové zprávě či sdělení Ministerstva financí¹⁶⁰, by měl nerezidentní poplatník využít pro něj příznivější varianty, což bude pravděpodobně tehdy, když „kvalifikuje“ akcii jako investiční nástroj.

Pokud tedy nakonec bude tento příjem podléhat zdanění podle českých právních předpisů a nebude osvobozen na základě ustanovení § 4 odst. 1 písm. r) nebo w) ZDP¹⁶¹, nebude v tomto případě podléhat srážkové dani, ale zahraniční poplatník bude nucen podat daňové přiznání a

---

¹⁵⁷ Pokud by u tohoto příjmu nebyly splněny podmínky pro osvobození, byl by zdaněn v rámci dílčího základu daně ostatní příjmy podle § 10 ZDP.

¹⁵⁸ Jde o rozhodný den přeměny, výměny podílů, fúze společností nebo rozdělení společnosti podle zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev.

¹⁵⁹ Avšak s ohledem na většinu mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění uzavřené Českou republikou budou tyto příjmy ve státu zdroje (tedy v ČR) ze zdanění vyňaty. Existují však určité výjimky.

¹⁶⁰ NESROVNAL, Jiří, NESROVNALOVÁ, Iveta. Hekticky schválená novela zákona o daních z příjmů - vybrané oblasti daně z příjmů právnických osob, 1. část. *Daňový expert*. 2009, roč. 5, č. 1, s. 2-13.

¹⁶¹ Tamtéž.

zaplatit daň¹⁶². Plátce příjmu navíc bude povinen provést zajištění daně podle § 38e ZDP ve výši 1 % z tohoto příjmu (hrubého), nebude-li příjemcem rezident členského státu EU nebo EHP¹⁶³.

4.1.2. Právnícká osoba

Příjmy, které nejsou předmětem daně z příjmů, již byly vyjmenovány v kapitole 3.1.2. o dani z příjmů právnických osob. V zásadě jde o obdobné příjmy jako u osob fyzických. Paušálně je od daně osvobozena Česká národní banka.

Běžný příjem

Dividendy, které plynou právnické osobě z držby akcií, jsou pro ni výnosem z držby finančního majetku, a jako takové by také měly být zaúčtovány.

I zde ovšem platí, že se za dividendové příjmy se nepovažuje zvýšení základního kapitálu podle ObchZ, za předpokladu, že byl zdrojem tohoto zvýšení zisk společnosti nebo fond vytvořený ze zisku.

Dividendy plynoucí ze zdrojů na území České republiky tvoří samostatné základy daně zdaňované srážkou u zdroje, za předpokladu, že tyto příjmy nejsou od daně osvobozeny¹⁶⁴. Stejným způsobem jsou zdaňovány i dividendy plynoucí daňovému nerezidentu v případě, že je vyplácí tuzemský rezident, a to v návaznosti na ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bod 3 ZDP¹⁶⁵.

V případě právnických osob, na rozdíl od osob fyzických, jsou upraveny některé případy osvobození¹⁶⁶ dividendových příjmů. O většině z nich již bylo pojednáno v kapitole 3.1.2. Toto osvobození je závislé na osobě příjemce a nezáleží při tom, zda jde o příjem z tuzemských nebo zahraničních zdrojů.

Osvobození, které je z ekonomického hlediska zřejmě nejdůležitější, bylo do ZDP zavedeno v souvislosti s transpozicí evropské směrnice Rady č. 90/435/EHS, o společném systému zdanění mateřských a dceřiných společností z různých členských států. Osvobození se vztahuje

---

¹⁶² Ovšem za předpokladu, že by zdanitelný příjem nečinil u poplatníka více než 15 000 Kč, daň by se podle § 38b neplatila.

¹⁶³ SOJKA, Vlastimil. *Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6., s. 118

¹⁶⁴ Pro stanovení základu daně z příjmů právnických osob rezidentního poplatníka pak bude nutno tyto příjmy od účetního výsledku hospodaření odečíst.

¹⁶⁵ Pro účely tohoto ustanovení se za dividendový příjem považuje i zjištěný rozdíl mezi sjednanou cenou a cenou obvyklou na trhu (§ 23 odst. 7 ZDP) a dále úroky, které se neuznávají jako náklad podle § 25 odst. 1 písm. w) a zm) ZDP.

¹⁶⁶ Jednotlivé případy osvobození jsou obsaženy v § 19 odst. 1 ZDP.

jak na vyplácené, tak i na přijímané dividendy¹⁶⁷ mateřských společností plynoucích od dceřiných společností¹⁶⁸. Tato úprava tak významně přispěla k omezení dvojího zdanění těchto příjmů a k odstranění bariér volného pohybu kapitálu na úrovni EU.

Sazba srážkové daně činí 15 % a uplatňuje se ve stejné výši jak na příjmy daňových rezidentů podle § 36 odst. 2 písm. a), tak i na příjmy daňových nerezidentů podle § 36 odst. 1 písm. b) bodu 1 ZDP.

U dividendových příjmů z majetkové účasti v investičním fondu platí určité odchylky, stejně jako pro podíly na zisku vyplácené podílovými fondy. Tento odlišný způsob zdanění bude vyložen níže.

Pokud jde o dividendy přijaté ze zahraničí, zahrnou se do samostatného základu daně podle § 20b ZDP, to ve výši včetně daně sražené v zahraničí, pokud se nejedná o příjmy od daně osvobozené. Samostatný základ daně se zaokrouhlí na celé tisícikoruny dolů a zdaní sazbou 15 % podle ustanovení § 21 odst. 4 ZDP. V daňovém přiznání pak poplatník může uplatnit zápočet¹⁶⁹ daně zaplacené v zahraničí a rozdíl uhradit správci daně¹⁷⁰.

Kapitálový příjem

Kapitálové příjmy právnických osob jsou zahrnovány do obecného základu daně, na který je uplatněna sazba daně z příjmů právnických osob podle § 21 odst. 1 ZDP ve výši 20 % pro rok 2009. Výdaje k těmto příjmům jsou uznatelné buď do výše souvisejících příjmů, anebo bez omezení, v závislosti na tom, jak významný podíl poplatník na akciové společnosti drží¹⁷¹. Daňově neúčinné jsou však náklady vynaložené v souvislosti s příjmy od daně osvobozenými.

Jako daňově neuznatelné jsou náklady z nákupu vlastních akcií pod jmenovitou hodnotou při následném snížení základního kapitálu.

Některé příjmy osvobozené od daně z příjmů právnických osob jsme již popsali na jiném místě (kapitola 3.1.2) a týkají se některých konkrétních subjektů uvedených v ustanovení § 19 odst. 1 ZDP. U právnických osob, na rozdíl od osob fyzických, není upraveno osvobození na základě časových testů. Od roku 2008 však platí osvobození od daně, které mohou využít všechny

---

¹⁶⁷ Toto osvobození se však neuplatní, pokud je dceřiná společnost tuzemským rezidentem a je v likvidaci.

¹⁶⁸ Pojmy mateřská a dceřiná společnost již byly specifikovány v kapitole 3.2.3.

¹⁶⁹ V tomto případě se jedná o metodu prostého zápočtu podle § 38f ZDP, která je jednou z metod vyloučení dvojího zdanění příjmů ze zahraničí.

¹⁷⁰ SOJKA, Vlastimil. *Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6. s. 160

¹⁷¹ Více viz kapitola 3.3.2. o daňových nákladech účtujících jednotek.

právnícké osoby, které naplňují znaky mateřské a dceřiné společnosti podle ZDP. Osvobození se tedy podle § 19 odst. 1 písm. ze) bodu 2 ZDP vztahuje na příjmy z převodu akcií dceřiné společnosti držené mateřskou společností, a které plynou rezidentnímu poplatníkovi nebo společnosti, která je daňovým rezidentem jiného členského státu Evropské unie¹⁷².

Je však nutno upozornit na skutečnost, že v souvislosti se zavedením osvobození výnosů z prodeje akcií dceřiné společnosti, se zároveň stávají daňově neuznatelnými související náklady mateřské společnosti, včetně přecenění příslušné finanční investice na reálnou hodnotu (§ 25 odst. 1 písm. i) a zk) a § 24 odst. 2 písm. r) ZDP)¹⁷³.

Kromě příjmů z převodu akcií mateřské společnosti se osvobozují i příjmy mateřské společnosti při snížení základního kapitálu dceřiné společnosti podle § 19 odst. 1 písm. zf) ZDP, a to nejvýše do částky, o kterou byla zvýšena jmenovitá hodnota akcie při zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů společnosti podle ObchZ, pokud by zdrojem tohoto zvýšení zisk společnosti nebo fond vytvořený ze zisku.

Pokud kapitálový výnos plyne nerezidentní právnické osobě, platí pro ni totéž, co bylo výše popsáno o kapitálových příjmech plynoucích nerezidentní fyzické osobě, se všemi nejasnostmi s touto otázkou souvisejícími.

4.1.3. Zisk převáděný řídící osobě a vyrovnání mimo stojícímu společníkovi

Obchodní zákoník upravuje možnost uzavření smlouvy o převodu zisku případně ovládací smlouvy mezi osobami ovládajícími a ovládanými, řídícími a řízenými¹⁷⁴ a na základě těchto smluv přerozdělit zisk vyplácející společnosti. Podle ustanovení § 190a ObchZ se **smlouvou o převodu zisku** zavazuje řízená osoba po provedení přídělu do rezervního fondu, vyžaduje-li tvorbu rezervního fondu zákon nebo zakladatelský dokument, převést ve prospěch řídící osoby zbylý zisk nebo jeho část. Převáděný zisk je v podstatě obdobou dividendy, kterou akciová společnost také vyplácí svým akcionářům ze zisku společnosti po zdanění.

Pokud by taková smlouva byla uzavřena, řídící osoba by mohla odčerpávat veškerý vygenerovaný zisk řízené společnosti a ostatní akcionáři, kteří nejsou účastníky této smlouvy (tzv. *mimo stojící akcionáři*), by nedostávali žádné dividendy, i když by je jinak (při neexistenci této smlouvy) dostávali. Proto musí smlouva o převodu zisku rovněž obsahovat závazek řídící osoby poskytnout mimo stojícím akcionářům přiměřené *vyrovnání*. Toto vyrovnání má tedy

¹⁷² Toto osvobození však neplatí, pokud je dceřiná společnost tuzemským rezidentem a je v likvidaci.

¹⁷³ SOJKA, Vlastimil. *Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojho zdanění a zákon o daních z příjmů*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6, s. 194

¹⁷⁴ Definice těchto osob je obsažena v ustanovení §66a ObchZ.

nahradit dividendový příjem, který by jinak plynul mimo stojícím akcionářům, kdyby smlouvy o převodu zisku nebylo. Avšak i přesto, že je tento příjem vyplácen řídící osobou, svůj charakter dividendy neztrácí.

Ve smlouvě ovládací podle § 190b ObchZ lze sjednat závazek řízené osoby převádět zisk nebo jeho část řídící osobě, který se pak bude řídit ustanovením o smlouvě o převodu zisku.

Převod zisku řídící osobě a výplata vyrovnání mimo stojícím akcionářům je tedy svou povahou dividendovým příjmem, a proto je s ním i stejným způsobem nakládáno. Pokud jde o příjmy ze zisku převedeného řídící osobě plynoucí rezidentní fyzické nebo právnické osobě, podléhá tento příjem podle ustanovení § 36 odst. 2 písm. j) ZDP srážkové dani ve výši 15 %, pokud se nejedná o příjmy osvobozené. Pokud by tyto příjmy plynuly daňovému nerezidentu, srazí se daň u zdroje příjmu ve stejné výši, a to na základě ustanovení § 36 odst. 1 písm. b) bodu 4 ZDP, pokud by se nejednalo o příjmy osvobozené nebo pokud by smlouva o zamezení dvojího zdanění nestanovila jinak.

Pokud jde o příjmy z vyrovnání mimo stojícímu akcionáři, budou tyto příjmy taktéž zahrnuty do samostatného základu daně a zdaněny srážkovou daní ve výši 15 %, přičemž u rezidentů tomu tak bude na základě ustanovení § 36 odst. 2 písm. g) ZDP a u nerezidentů na základě ustanovení § 36 odst. 1 písm. b) bodu 5 ZDP. I zde platí, že nesmí jít o příjmy od daně osvobozené¹⁷⁵. Pokud jsou tyto příjmy vypláceny fyzickým osobám, půjde o příjmy z kapitálového majetku ve smyslu ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) ZDP¹⁷⁶. Z hlediska řídící osoby vyplácející toto vyrovnání jde na základě § 25 odst. 1 písm. m) ZDP o daňově neuznatelný výdaj.

Pokud bychom uvažovali příjem z vyrovnání plynoucí tuzemskému rezidentovi ze zdrojů v zahraničí (a nebude osvobozen), bude se u právnické osoby tento příjem v hrubé výši a včetně daně zaplacené v zahraničí zdaňovat v rámci samostatného základu daně podle § 20b ZDP při uplatnění sazby ve výši 15 %. U fyzické osoby se stejné příjmy (neosvobozené) zahrnou do dílčího základu daně podle ustanovení § 8 odst. 4 ZDP a zdaní obecnou sazbou daně ve výši 15 % při možném uplatnění odpočtů či slev na dani.

Podobně, jako je tomu u dividend, se i zde uplatní osvobození distribuce zisku mezi mateřskou a dceřinou společností. Na základě ustanovení § 19 odst. 1 písm. zg) ZDP je osvobozen zisk převáděný řídící nebo ovládající osobě na základě smlouvy o převodu zisku nebo ovládací

---

¹⁷⁵ Případně o příjmy, které mezinárodní smlouva o zamezení dvojího zdanění, ze zdanění v ČR vyjímá.

¹⁷⁶ MIRČEVSKÁ, Dalimila. Příjmy plynoucí z držby podílu na obchodních společnostech. *Daně a finance*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 3-14.

smlouvy, jedná-li se o příjmy plynoucí od dceřiné společnosti mateřské společnosti, a na základě ustanovení § 19 odst. 1 písm. zh) ZDP je osvobozen příjem mimo stojícího akcionáře z vyrovnání na základě smlouvy o převodu zisku nebo ovládací smlouvy, pokud je mateřskou společností ve vztahu k řízené osobě.

V ustanovení § 36 odst. 5 ZDP je speciálně upraven základ daně u příjmu z vyrovnání mimo stojícímu akcionáři. Pokud není mimo stojící akcionář mateřskou společností ve vztahu k řízené osobě (pro kterou by se uplatnilo osvobození od daně) a mateřskou společností není ani řídicí osoba, která toto vyrovnání na základě smlouvy o převodu zisku vyplácí, snižuje se základ daně o zisk převáděný na základě smlouvy o převodu zisku zaúčtovaný do výnosů řídicí společnosti, případně o jeho poměrnou část, pokud je mimo stojících akcionářů více.

Poměrná část tohoto zisku se určuje v poměru účastí jednotlivých mimo stojících akcionářů na řízené společnosti, přitom se nepřihlíží k účasti řídicí společnosti na řízené společnosti. Pokud řídicí osoba zaúčtovala příjem z převodu zisku ve prospěch výnosů včetně daně, snižuje se základ daně pro mimo stojící akcionáře pouze o částku sníženou o daň.

Tímto způsobem je zajištěno, aby nedocházelo k dvojímu zdanění podílu na zisku mimo stojícího akcionáře plynoucího od řízené společnosti. Na základě ustanovení § 36 odst. 5 ZDP však lze dosáhnout i toho, že u podílu na zisku mimo stojících akcionářů ve formě vyrovnání od řídicí osoby bude srážková daň nulová, zatímco řídicí osoba ponese náklady na daň v plné výši.

V tomto ohledu dochází k určitému znevýhodnění, pokud by řídicí osobou byla osoba fyzická, což ustanovení § 66a ObchZ připouští. Text ustanovení § 36 odst. 5 ZDP jasně hovoří o zisku převáděném na základě smlouvy o převodu zisku, který řídicí *společnost* zaúčtovala do *výnosů*. Fyzická osoba není společností a ve většině případů ani nepovede účetnictví. V tomto případě tedy bude podíl na zisku plynoucí mimo stojícímu akcionáři, který není ve vztahu k řízené společnosti mateřskou společností, podléhat dvojímu zdanění. Je tomu tak proto, že fyzická osoba nemůže být mateřskou společností, a zisk, který jí bude převáděn, bude vždy podléhat srážkové dani. Srážku daně pak provede i tato fyzická osoba při výplatně vyrovnání mimo stojícím akcionářům a dojde tak ke druhému, resp. třetímu zdanění stejného zisku¹⁷⁷.

4.1.4. Podíl na likvidačním zůstatku

V souvislosti s akciemi eventuálně přichází v úvahu i příjem v podobě podílu na likvidačním zůstatku, který plyne akcionáři po zrušení akciové společnosti a její likvidaci.

---

¹⁷⁷ PŘIBYL, Jiří. *Daňové aspekty finančního trhu*. Praha, 2005. 115 s., Karlova univerzita v Praze. Vedoucí diplomové práce JUDr. Petr Kotáb, s. 54

Podíl akcionáře na likvidačním zůstatku je v případě fyzické osoby příjmem podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. f) ZDP, pokud akcie nebyla součástí obchodního majetku. Tento příjem je podle odst. 8 samostatným základem daně pro srážkovou daň. Pokud plynou příjmy z podílu na likvidačním zůstatku společníkům ze zahraničí, zahrnují je tyto příjmy do příslušného dílčího základu daně¹⁷⁸.

V obou případech je možné tento příjem snížit o nabývací cenu akcie, pokud je poplatníkem prokázána. Je-li příjem vypořádáván v nepeněžní formě, zvyšuje se tento příjem o rozdíl mezi oceněním předávaného majetku podle ZOM a výší jeho hodnoty zachycené v účetnictví společnosti podle účetních předpisů. Příjem se však snižuje o hodnotu případného závazku, který akcionáři vznikl při zániku společnosti vedle práva na podíl v nepeněžní formě.

U akcií, které byly zahrnuty do obchodního majetku poplatníka s příjmy podle § 7 ZDP, se tyto příjmy budou taktéž zdaňovat v rámci samostatného základu daně.

U právnických osob jsou tyto příjmy plynoucí u tuzemska rovněž daně zvláštní sazbou daně podle § 36 ZDP. Jednotlivý příjem se snižuje o nabývací cenu akcie. Podíly na likvidačním zůstatku plynoucí ze zdrojů v zahraničí však spadají do samostatného základu daně podle § 20b ZDP, a to ve výši včetně daně zaplacené v zahraničí.

Sazba daně je pro daňové rezidenty stanovena v § 36 odst. 2 písm. f) ZDP a činí 15 %, daň sráží a odvádí plátce daně podle pravidel vymezených v § 38d ZDP.

Pro daňové nerezidenty je tento podíl na likvidačním zůstatku příjmem plynoucím ze zdrojů na území ČR podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bodu 3 ZDP a tvoří samostatný základ daně podle § 36 odst. 1 písm. b) bodu 1 podléhající 15% sazbě.

4.2. Podílové listy

Kolektivní investování prostřednictvím podílových fondů, zejména otevřených, je považováno za nejvhodnější formu pro začínající soukromé investory¹⁷⁹. Existují dva typy fondů, jak jsme si je popsali již na začátku této práce, a to výnosové a růstové. Fondy výnosové vyplácejí pravidelně podíly na zisku ve formě dividendy. Růstové fondy jsou založeny na vývoji hodnoty majetku shromážděného v podílovém fondu, tj. plyne z nich kapitálový výnos.

---

¹⁷⁸ Do konce roku 2008 bylo možno tyto příjmy alternativně zdanit v rámci samostatného základu daně. Tato možnost však pozbyla na významu nahrazením progresivní sazby daně z příjmů sazbou lineární.

¹⁷⁹ <http://www.investujeme.cz/clanky/jak-zdanit-akcie-a-podilove-listy/>

4.2.1. Fyzická osoba

Předmětem daně nejsou u fyzických osob stejné příjmy související s podílovými listy, jako je tomu u akcií. Jedná se o příjmy získané nabytím podílových listů podle zákona č. 92/1991 Sb., o příjmy získané zděděním a také o velkou část příjmů získaných darováním. Dani však podléhají běžné příjmy plynoucí z takto získaných podílových listů.

Běžný příjem

Pro podíly na zisku plynoucí z podílového listu zavádí ustanovení § 36 odst. 2 písm. a) ZDP legislativní zkratku „*dividendový příjem*“. Pro tyto příjmy tedy budou platit zásadně stejná pravidla, jako pro dividendy plynoucí z akcií.

Odlišný režim však platí pro stanovení samostatného základu daně podle ustanovení § 36 odst. 4 ZDP. Tento zvláštní režim uplatňovaný u dividend z podílových listů se použije i na dividendy plynoucí z akcií v investičním fondu. V případě těchto dividendových příjmů se základ daně snižuje o celou řadu příjmů, aby se předešlo dvojímu zdanění, jelikož tyto příjmy jsou v podstatě příjmy jednotlivých podílníků (podílový fond není právnickou osobou a je majetkem všech vlastníků podílových listů). V případě investičního fondu jde o obdobný princip. Základ daně se u dividendového příjmu snižuje o poměrnou část příjmů¹⁸⁰:

- a) podléhajících zvláštní sazbě daně podle § 36 a sazbě daně podle § 21 odst. 4 ZDP,
- b) z úroků z hypotečních zástavních listů, z dluhopisů, ze směnky vystavené bankou k zajištění pohledávky vzniklé z vkladu věřitele, z vkladního listu a vkladu mu na roveň postavenému, a dále z úroků, výher a jiných výnosů z vkladu na vkladní knížce a vkladovém účtu,
- c) z úrokových příjmů plynoucích daňovým rezidentům z dluhopisů vydaných v zahraničí poplatníky se sídlem v tuzemsku nebo Českou republikou.

To se vztahuje na část příjmů, která připadá na tento základ daně, a tyto příjmy byly zaúčtovány ve prospěch výnosů podílového fondu ve zdaňovacím období, s nímž dividendový příjem plynoucí od podílového fondu souvisí. Jestliže byly tyto příjmy zaúčtovány včetně daně, snižuje se tento základ daně pouze o částku sníženou o daň.

Tento základ daně se nesnižuje o nezdanitelnou část základu daně a zaokrouhluje se na celé haléře dolů. Uplatňuje se na něj 15% sazba daně podle § 36 odst. 2 písm. a) ZDP. Srážka daně, kterou provádí plátce daně, připadající na jednotlivý cenný papír se nezaokrouhluje, avšak

---

¹⁸⁰ Poměrná část připadající na tento základ daně se stanoví ve stejném poměru, v jakém je rozdělován zisk určený k výplatě dividendových příjmů mezi vlastníky podílových listů.

celková částka daně z veškerých dividendových příjmů plynoucích jednomu poplatníkovi z držby podílových listů jednoho podílového fondu se zaokrouhluje na celé koruny dolů.

U podílového fondu se základ daně stanoví odděleně za každý fond zvlášť a je možné ho snížit pouze o ztrátu z hospodaření v 5 letech následujících po vykázání ztráty, která se váže právě k tomuto fondu. Sazba daně činí u podílového fondu pouze 5 %. U investičních fondů, které mají stejnou úpravu pro zdaňování dividend, platí také 5% daňová sazby uplatňovaná na jejich obecný základ daně. Ten se však od základu daně podílového fondu liší v tom, že u něho lze uplatnit i případné odpočty.

Z pohledu investorů je tak investování do dluhových nástrojů prostřednictvím fondů kolektivního investování daňově výhodnější. Úrokové příjmy, které z těchto nástrojů plynou, jsou zahrnovány do obecného základu daně fondu a zdaňovány 5% sazbou. Při výplatě dividendových příjmů jednotlivým podílníkům (či akcionářům) se však samostatný základ daně pro srážkovou daň právě o tyto příjmy snižuje, a tak je skutečná sazba daně, které tyto úrokové příjmy podléhají, pouze 5 %. Pokud by fyzické osoby investovaly samy do dluhových nástrojů, zdaňovaly by úrokové příjmy vyšší, 15% srážkovou daní.

Dividendové příjmy z podílových listů plynoucích ze zahraničí budou zahrnuty do dílčího základu daně podle ustanovení § 8 odst. 4 ZDDP, a to nesnížené o výdaje.

Podíly na zisku plynoucí z podílového listu nerezidentním fyzickým osobám se budou zdaňovat v rámci samostatného základu daně 15% sazbou na základě ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bodu 3 a § 36 odst. 1 písm. b) bodu 1 ZDP, pokud případná smlouva o zamezení dvojího zdanění nestanoví sazbu nižší.

Kapitálový příjem

Kapitálový příjem, tj. příjem z realizace podílového listu, je zásadně zahrnován do dílčího základu daně podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. b) ZDP, pokud není od daně osvobozen. Jako výdaj k tomuto příjmu lze zejména uplatnit pořizovací cenu podílového listu, případně další výdaje související s pořízením či prodejem podílového listu, jak byly popsány výše. Uznatelnost výdajů je však omezena výší souvisejících příjmů.

Podnikající fyzické osoby, které zahrnuly svoje podílové listy do obchodního majetku nebo je pořídily ze zdrojů v tomto majetku, budou zdaňovat příjmy z jejich prodeje v rámci dílčího základu daně z příjmů z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti podle § 7 ZDP. Výše výdajů však v tomto případě nebude omezena dosaženým příjmem.

V případě přeměny podílového fondu z uzavřeného na otevřený, při sloučení a splynutí podílových fondů nebo při změně obhospodařovatele podílového fondu se za pořizovací cenu podílového listu u téhož poplatníka považuje pořizovací cena podílového listu původního podílového fondu. Při přeměně investičního fondu na otevřený podílový fond, při sloučení, splynutí a rozdělení investičního fondu se za nabývací cenu akcie u téhož poplatníka považuje nabývací cena akcie původního investičního fondu.

Z hlediska drobných investorů bude mít značný význam institut osvobození od daně. O podmínkách stanovených pro osvobození příjmu z prodeje podílových listů platí v zásadě totéž, co bylo řečeno u akcií. Pro rok 2009 tedy budou tyto příjmy osvobozeny při naplnění šestiměsíčního časového testu¹⁸¹. Osvobození se naopak nebude vztahovat na příjmy z prodeje podílových listů, které jsou nebo byly zahrnuty do obchodního majetku, a to do 6 měsíců od ukončení podnikání, ani na příjmy plynoucí z budoucího prodeje podílových listů před naplněním časového testu.

Ustanovení § 4 odst. 1 písm. w) ZDP pak výslovně osvobozuje příjmy z podílu připadající na podílový list při zrušení podílového fondu, přesáhne-li doba mezi nabytím podílového listu a dnem vyplacení podílu dobu 6 měsíců. To však pochopitelně neplatí pro podílové listy zahrnuté do obchodního majetku.

Při zrušení¹⁸² podílového fondu se tyto příjmy, pokud tedy nejsou osvobozeny, zdaňují podle ustanovení § 10 odst. 1 písm. f) ZDP, stejně jako příjmy z podílu na likvidačním zůstatku. Tento druh příjmů se nezdaňuje v rámci obecného základu daně, ale podléhá zvláštní sazbě daně podle ustanovení § 36 odst. 2 písm. h) ZDP, přičemž tento příjem lze snížit o pořizovací cenu podílového listu, pokud je poplatníkem prokázána. Sazba srážkové daně činí 15 %. Pokud by šlo o daňového nerezidenta, platila by pro zdanění těchto příjmů stejná pravidla (§ 36 odst. 1 písm. b) bod 2 ZDP).

Kapitálový příjem z prodeje podílových listů plynoucí daňovým nerezidentům lze podle § 22 odst. 1 písm. g) bodu 7 ZDP považovat za příjem ze zdrojů na území ČR, pokud je vyplácen daňovým rezidentem. Toto ustanovení pojednává o příjmech z prodeje investičních nástrojů podle ZPKT, mezi které podílové listy jistě patří (§ 3 odst. 1 písm. b) ZPKT). Poplatník bude povinen podávat daňové přiznání v České republice za předpokladu, že tento příjem nebude od daně osvobozen a pokud smlouva o zamezení dvojímu zdanění nestanoví jinak. Plátce daně

---

¹⁸¹ Časový test 6 měsíců se nepřerušuje při sloučení nebo splynutí podílových fondů nebo při přeměně uzavřeného podílového fondu na otevřený podílový fond.

¹⁸² S výjimkou splynutí nebo sloučení podílového fondu.

bude navíc povinen provést zajištění daně podle § 38e ZDP ve výši 1 % z tohoto příjmu, nebude-li příjemcem rezident členského státu EU nebo EHP.

Zhodnoťme tedy, že pro drobného „nepodnikajícího“ investora bude z daňového hlediska výhodnější, pokud bude investovat do podílových listů růstových podílových fondů a bude tak získávat své příjmy kapitálově. Jednak není třeba žádných zvláštních znalostí, většinou jsou peníze zhodnoceny lépe než u termínovaných vkladů a investiční společnost je od podílníka povinna podílové listy odkoupit prakticky kdykoliv. Kromě toho, poplatníkovi neplynou dividendy, které by musel zdanit, a jeho příjem, který představuje kapitálový výnos z prodeje podílových listů za vyšší cenu, než byla cena pořizovací, bude po 6 měsících jejich držby od daně osvobozen. Poplatník se tak může daňové povinnosti zcela vyhnout.

4.2.2. Právnícká osoba

Příjmy související s podílovými listy, které nejsou předmětem daně, již byly vyjmenovány výše, jedná se především o příjmy získané děděním a darováním, které podléhají dani dědické, resp. darovací.

Paušálně jsou osvobozeny příjmy České národní banky.

Běžný příjem

Dividendový příjem plynoucí právnické osobě z držby podílových listů je pro ni finančním výnosem z držby finančního majetku.

Z hlediska zdanění těchto příjmů platí zásadně totéž, co bylo popsáno u osob fyzických. Tyto příjmy se zdaňují v rámci samostatného základu daně srážkou u zdroje příjmů, a to 15% sazbou. Specifický postup pro stanovení samostatného základu daně eliminující dvojí zdanění platí i zde.

Na rozdíl od fyzických osob, může být u právnických osob uplatněno osvobození od daně dividendových příjmů. Bude se však týkat pouze konkrétních subjektů, nebo specifických druhů subjektů (zpravidla neziskových), jak jsou vypočteny v ustanovení § 19 odst. 1 ZDP, a které jsme již uvedli výše.

Podíly na zisku plynoucí z podílových listů ze zahraničních zdrojů budou zahrnuty do samostatného základu daně podle § 20b ZDP. Půjde o hrubý příjem včetně daně zaplacené v zahraničí.

Dividendy plynoucí z podílového listu nerezidentním právnickým osobám se budou zdaňovat v rámci samostatného základu daně 15% sazbou na základě ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bodu 3 a § 36 odst. 1 písm. b) bodu 1 ZDP, pokud smlouva o zamezení dvojího zdanění nestanoví jinak.

Kapitálový příjem

Kapitálové výnosy z prodeje podílových listů jsou zdaňovány v obecném základu daně z příjmů právnických osob. Jako výdaj lze při prodeji podílového listu uplatnit hodnotu podílového listu zachycenou v účetnictví v souladu s účetními předpisy. Jak jsme již uvedli výše, v případě podílových listů půjde zejména o ocenění reálnou hodnotou, případně pořizovací cenou, pokud se přecenění na reálnou hodnotu dosud neuskutečnilo nebo uskutečnit nemohlo.

U právnických osob, na rozdíl od osob fyzických, není upraveno osvobození příjmu z prodeje podílového listu na základě časového testu. Avšak i zde je možné osvobození těchto příjmů u specifických subjektů (např. u nadací), a to podle příslušného ustanovení § 19 odst. 1 ZDP.

Při zrušení podílového fondu a výplatě podílu připadajícího na podílový list se postupuje odlišně a tyto příjmy se zahrnují do samostatného základu daně podle § 36 odst. 2 písm. h), případně podle § 36 odst. 1 písm. b) bod 2 ZDP u nerezidentů, a podléhají 15% sazbě daně. Pro stanovení základu daně lze tento příjem snížit o pořizovací cenu podílového listu, pokud je poplatníkem prokázána.

I u právnických nerezidentních osob jsou příjmy z prodeje podílových listů vyplácených daňovými rezidenty považovány za příjem ze zdrojů na území ČR. Plátce příjmů je povinen provést zajištění daně ve výši 1 % z hrubého příjmu, jelikož se jedná o prodej investičního nástroje. Zajištění daně se neprovede, pokud by byl příjemce rezidentem členského státu EU nebo EHP.

Můžeme tedy zhodnotit, že z hlediska právnických osob, resp. „podnikajících“ osob fyzických, bude z daňového hlediska výhodnější investovat do výnosových podílových fondů, které vyplácejí pravidelně dividendy. Kapitálové výnosy z realizace podílových listů u nich budou zdaněny takřka vždy, a tak pro ně bude výhodnější čerpat zhodnocení investic skrze příjmy dividendové, u kterých je navíc základ daně snížený o celou řadu příjmů podílového fondu. Navíc mohou poplatníci v některých případech dosáhnout i daňové úspory. Bude tomu tak např. u investic do dluhopisových fondů, kde bude konečné zdanění úrokových výnosů představovat jen 5 % hrubého příjmu, namísto přímých investic do dluhových nástrojů, u

kterých budou úrokové příjmy zdaněny v rámci obecného základu daně z příjmů právnických osob¹⁸³ a budou podrobeny 20% sazbě daně¹⁸⁴.

4.3. Dluhopisy

Dluhopisy jsou dlužnickými cennými papíry a představují alternativu k úvěrům či půjčkám za předpokladu, že jejich emitent potřebuje získat finanční prostředky. Ve srovnání s přijetím úvěru je však získání prostředků emisí dluhopisů podstatně složitější, zdlouhavější a také dražší. Emise dluhopisů se v praxi zpravidla vyplatí až od objemů řádově stovek milionů korun¹⁸⁵. Z tohoto důvodu jsou emitenty dluhopisů především stát, obce, banky nebo velké podniky.

Motivace spojené s investicemi do dluhopisů mohou být různé. Jednak může jít o ochranu dočasně volných finančních prostředků před inflací, nebo o spekulace na volném trhu, kdy lze těžit z vývoje tržní ceny dluhopisů. V podmínkách trhu dluhopisů však dochází k daleko menšímu kolísání kurzu než u akcií, a proto lze dosáhnout relativně menšího zisku, ale i menší ztráty.

V českých podmínkách je dluhopisový trh rozvinutější než ten akciový a převoditelnost dluhopisu je také snadnou záležitostí. Pro drobného investora však může představovat omezení ten fakt, že jmenovitá hodnota velké části dluhopisů umístěných na pražské burze dosahuje milionových hodnot. Obchodují se však i dluhopisy (jedná se zejména o hypoteční zástavní listy), jejichž jmenovitá hodnota dosahuje „pouze“ 10 000 Kč. Do dluhopisů tudíž budou investovat spíše kapitálově silnější subjekty.

4.3.1. Fyzická osoba

Předmětem daně z příjmů fyzických osob nejsou příjmy získané nabytím dluhopisu zděděním a také většina případů nabytí dluhopisu darováním podle § 3 odst. 4 ZDP. Toto vynětí se však nevztahuje na příjmy plynoucí z držby těchto cenných papírů.

Běžný příjem

Výnos z držby dluhopisu představuje především úrok, ale může jít i o různé prémie. Tyto příjmy (z kapitálového majetku) jsou předmětem daně z příjmů fyzických osob podle ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) ZDP. U *zerobondů* představuje výnos z kapitálového majetku podle ustanovení

---

¹⁸³ U podnikajících fyzických osob by tyto příjmy podléhaly 15% srážkové dani.

¹⁸⁴ PŘIBYL, Jiří. *Daňové aspekty finančního trhu*. Praha, 2005. 115 s., Karlova univerzita v Praze. Vedoucí diplomové práce JUDr. Petr Kotáb, s. 65

¹⁸⁵ DĚRGEL, Martin. *Dluhopisy. Daně a právo v praxi*. 2006, č. 9, s. 2-10.

§ 8 odst. 2 písm. a) ZDP rozdíl mezi vyplacenou nominální hodnotou dluhopisu a emisním kursem při jeho vydání. V případě předčasného zpětného nákupu zerobondu se místo jeho jmenovité hodnoty použije cena zpětného nákupu.

Osvobození úrokových příjmů z dluhopisů je v současné době u fyzických osob jen velmi sporadické. Jedná o již výše zmíněné úroky ze státních dluhopisů vydaných v souvislosti s rehabilitačním řízením o nápravách křivd a také o úrokové příjmy daňových nerezidentů, které jim plynou z dluhopisů vydávaných v zahraničí poplatníky se sídlem v České republice nebo Českou republikou.

Váhání ohledně osvobození státních dluhopisů od daně z příjmů přineslo zavedení tohoto osvobození v průběhu roku 1993, aby bylo posléze zrušeno ke konci roku 1996. Důsledkem toho je, že úrokové výnosy ze státních dluhopisů emitovaných mezi 1. 6. 1993 a 31. 12. 1996 byly osvobozeny (i pro právnické osoby), a to až do jejich splatnosti. Otázkou je, zda má stát vůbec podporovat nákup státních dluhopisů i osvobozením výnosů z nich plynoucích. Takto jsou sice sníženy náklady na správu státního dluhu, protože při existenci osvobození je možné státní cenné papíry nabízet na trhu s nižší nominální úrokovou sazbou, ale na druhou stranu se snižuje výnos daně z příjmů pro státní rozpočet. Kromě toho je osvobození úroků ze státních dluhopisů zásahem do tržního prostředí ekonomiky¹⁸⁶.

Do konce roku 2007 byly osvobozeny i úrokové výnosy z hypotečních zástavních listů (HZL), v jejichž emisních podmínkách se emitent zavázal použít k řádnému krytí závazků z těchto HZL pouze pohledávky z hypotečních úvěrů, které byly poskytnuty výhradně na financování investic do nemovitostí nebo na financování bytových potřeb. S postupným rozvojem kapitálového trhu ztratilo toto osvobození význam. Navíc se musely složitě klíčovat výdaje, které souvisely s úroky, a výdaje související s kapitálovým ziskem/ztrátou, která předmětem zdanění byla a je. V rámci systémového zjednodušení tak bylo toto osvobození zrušeno. Avšak nesmíme zapomínat na to, že nová právní úprava platná od 1. 1. 2008 se vztahuje jen na úrokové příjmy z HZL emitovaných až po tomto datu¹⁸⁷.

Výnosy z dluhopisů plynoucí ze zdrojů na území České republiky tvoří, stejně jako dividendy, samostatné základy daně. Tyto příjmy podléhají na základě ustanovení § 36 odst. 2 písm. a) ZDP srážkové dani, kterou sráží a odvádí plátcé příjmů. Výnos je tak svému příjemci vyplácen čistý, tj. očištěný od daně.

---

¹⁸⁶ VANČUROVÁ, A. *Studijní materiál pro kurz Zdanění příjmů*: podle právního stavu roku 2007, dostupná z isis.vse.cz. s. 162

¹⁸⁷ PELECH, Petr, PELC, Vladimír. *Daně z příjmů s komentářem*: podle právního stavu k 1. 7. 2008. 9. aktualiz. vyd. Olomouc: ANAG, 2008. 901 s. ISBN 978-80-7263-471-2, s. 271

To však neplatí pro úrokové příjmy z dluhopisů vydaných v zahraničí poplatníkem se sídlem v tuzemsku nebo Českou republikou plynoucí rezidentním fyzickým osobám. Tyto příjmy jsou totiž na základě ustanovení § 8 odst. 5 ZDP zahrnovány do dílčího základu daně z příjmů z kapitálového majetku a zdaňovány obecnou sazbou daně.

Stejným způsobem jsou tyto příjmy zdaňovány i v případě, že jsou dluhopisy zahrnuty do obchodního majetku poplatníka, který má příjmy z podnikání či jiné samostatné výdělečné činnosti a který vede daňovou evidenci nebo účetnictví. Výnosy z dluhopisů jsou tak zdaněny u všech fyzických osob ve stejné míře bez ohledu na jejich další příjmy.

Pro nerezidentní fyzické osoby jsou výnosy z dluhopisů vyplácených daňovými rezidenty příjmem ze zdroje na území ČR, a jako takové budou zdaněny v rámci samostatného základu daně podle § 36 odst. 1 písm. b) bodu 1 srážkovou daní.

Sazba daně, která se použije na výnosy z dluhopisů, bude na základě příslušného ustanovení § 36 ZDP pro daňové rezidenty i nerezidenty v současné době 15 %¹⁸⁸. Avšak je potřeba sledovat, kdy byl příslušný dluhopis emitován, jelikož je úrokový výnos zdaňován vždy podle právní úpravy platné v momentě emise dluhopisu, a ta se v průběhu platnosti zákona o daních příjmů měnila relativně často.

Pro výnosy z dluhopisů pocházející ze zdrojů v zahraničí platí, že nesnížené o související výdaje vstupují do dílčího základu daně z příjmů fyzických osob podle ustanovení § 8 ZDP, kde jsou zdaňovány obecnou sazbou daně.

V souvislosti s transpozicí směrnice Rady č. 2003/48/ES, o zdanění příjmů z úspor v podobě úrokových plateb se do ZDP dostalo ustanovení § 38fa, které upravuje povinnosti českých platebních zprostředkovatelů vyplácjících úrokové příjmy¹⁸⁹ fyzickým osobám, které jsou rezidenty jiných členských zemí EU a dalších vybraných států. Jedná se především o povinnost oznámit orgánům pověřených výměnou informací údaje o úrokových platbách¹⁹⁰ daňovým rezidentům zúčastněných států¹⁹¹.

---

¹⁸⁸ U daňových nerezidentů může smlouva o zamezení dvojímu zdanění srážkovou daň snížit, v některých případech až na nulu.

¹⁸⁹ Pro účely této kapitoly budeme úrokovými příjmy plynoucími z držby dluhopisů rozumět i úroky týkající se vládních dluhových cenných papírů a příjmů z dluhopisů a obligací včetně prémie a zisků s těmito cennými papíry spojených (D-282).

¹⁹⁰ Jde především o výši úrokové platby a o údaje identifikující věřitele.

¹⁹¹ SOJKA, Vlastimil. Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6, s. 198

Tato úprava má za cíl efektivní zdanění poplatníka ve státě jeho daňové rezidence, což v praxi znamená, že daňová správa bude mít v tomto státě veškeré informace (právě od platebních zprostředkovatelů) k tomu, aby mohla řádně zdanit příslušný úrokový příjem. Právě příjmy úrokového charakteru plynoucí ze zahraničí fyzické osobě, která není povinna vést účetnictví, se relativně snadno zatají a uniknou tak zdanění.

Daňový rezident s úrokovými příjmy ze států EU je tedy bude zdaňovat v ČR, avšak daň, která již byla sražena ve státě zdroje tohoto příjmu, bude oprávněn započítat metodou úplného zápočtu na svoji daňovou povinnost. Tato metoda je z daňového hlediska pro poplatníka výhodná. Je-li celková daňová povinnost poplatníka v ČR nižší než daň sražená ze zahraničních úrokových příjmů, vznikne mu přeplatek ve výši vykázaného rozdílu¹⁹².

Kapitálový příjem

U fyzických osob se příjmy z realizace dluhopisů zahrnují do dílčího základu daně ostatní příjmy podle § 10 odst. 1 písm. b) ZDP, pokud nejsou od daně osvobozeny. Výdaje¹⁹³ lze daňově uplatnit pouze do výše příjmů z prodeje cenných papírů za zdaňovací období. Příjmy z prodeje dluhopisů zahrnutých do obchodního majetku podnikajícího poplatníka se však budou zdaňovat v rámci dílčího základu daně podle § 7 ZDP a související výdaje se uplatní neomezeně.

Příjmy z prodeje dluhopisů, stejně jako u dalších cenných papírů, je možné osvobodit za podmínky, že doba mezi nabytím a převodem dluhopisu přesáhne při jeho prodeji dobu 6 měsíců.

Toto osvobození se však nevztahuje na příjmy z realizace dluhopisů, které jsou nebo byly zahrnuty do obchodního majetku, a to do 6 měsíců od ukončení podnikatelské nebo jiné samostatné výdělečné činnosti.

Aby nedocházelo k obcházení časového testu pomocí smlouvy o smlouvě budoucí, je v ZDP stanoveno, že se osvobození nevztahuje na příjmy z budoucího prodeje dluhopisů plynoucí poplatníkovi před uplynutím stanovené lhůty pro osvobození. To platí i za předpokladu, že je kupní smlouva uzavřena až po uplynutí této lhůty.

Pokud poplatník vlastní vyměnitelné či prioritní dluhopisy, má možnost tyto dluhopisy vyměnit za akcie, resp. využít předkupního práva a akcie upsat. Nabývací cenou akcie je potom podle

---

¹⁹² SOJKA, Vlastimil. Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6, s. 200

¹⁹³ Jde o souhrn výdajů souvisejících s příjmy z prodeje cenných papírů za zdaňovací období a v tom i výdaje související s prodejem dluhopisů.

ustanovení § 24 odst. 7 ZDP hodnota tohoto dluhopisu. Při výměně vyměnitelného dluhopisu za akcie či při výměně dluhopisů za jiné dluhopisy se však běh lhůty pro osvobození přerušuje. To *a contrario* vyplývá z ustanovení § 4 odst. 1 písm. w) ZDP, které se během lhůty při výměně dluhopisů vůbec nezabývá, a z textu tohoto ustanovení nelze ani dovodit, že by se běh lhůty přerušoval.

Kapitálové příjmy z dluhopisů plynoucí nerezidentním osobám od daňových rezidentů, jsou považovány za příjmy pocházející ze zdrojů na území ČR podle § 22 odst. 1 písm. g) bodu ZDP, jelikož jde v tomto případě o prodej investičního nástroje podle § 3 odst. 1 a 2 ZPKT. Tyto příjmy však budou zdaňovány v rámci obecného základu daně, a to se všemi souvisejícími povinnostmi. Navíc bude plátce tohoto příjmu povinen provést zajištění daně podle § 38e ZDP ve výši 1 %, pokud nebude příjemcem rezident členského státu EU nebo EHP. Je však potřeba uvažovat případnou mezinárodní smlouvu o zamezení dvojího zdanění, která bude s velkou pravděpodobností tyto příjmy ze zdanění ve státě zdroje vyjímat.

4.3.2. Právnícká osoba

Předmětem daně z příjmů právníckých osob nejsou příjmy získané nabytím dluhopisu zděděním nebo darováním. Toto vymezení se však nevztahuje na příjmy plynoucí z držby těchto cenných papírů.

Paušálně jsou osvobozeny příjmy České národní banky.

Běžný příjem

Výnos z dluhopisu, který představuje zejména úrok, ale může jít i o různé prémie, je pro právníckou osobu finančním výnosem.

Pro úrokové příjmy právníckých osob však obecně platí, na rozdíl od příjmů z podílu na zisku, že nejsou zdaňovány v rámci samostatného základu daně srážkou u zdroje, nýbrž jsou součástí obecného základu daně z příjmů právníckých osob. To platí i pro výnosy z dluhopisů ze zdrojů v zahraničí. Nepopiratelnou výhodou tohoto způsobu zdanění je možnost uplatnění souvisejících nákladů. Tuto možnost tak mají pouze právnícké osoby. Nevýhodou může představovat vyšší nominální sazba daně než u fyzických osob, i když ani tento fakt (díky odpočtům a případným slevám na dani či daňové ztrátě poplatníka) nemusí skutečně znamenat vyšší efektivní sazbu zdanění.

S osvobozením úrokových příjmů od daně se u právníckých osob setkáme rozhodně častěji než u osob fyzických. Osvobození se zpravidla váže na osobu příjemce úroků. O některých těchto

osobách, uvedený v příslušných ustanoveních § 19 odst. 1 ZDP jsme již pojednali na jiném místě. Kromě toho jsou osvobozeny i výnosy z dluhopisů Fondu pojištění vkladů¹⁹⁴ a Zajišťovacího fondu zdravotních pojišťoven¹⁹⁵.

Od daně jsou osvobozeny také úrokové příjmy nerezidentních poplatníků, které jim plynou z dluhopisů vydávaných v zahraničí poplatníky se sídlem v tuzemsku nebo Českou republikou.

Osvobozeny jsou podle ustanovení § 19 odst. 1 písm. zk) ZDP úroky z dluhopisů plynoucí společnosti, která je daňovým rezidentem jiného členského státu Evropské unie, od rezidentní obchodní společnosti nebo družstva nebo od stálé provozovny společnosti, která je daňovým rezidentem jiného členského státu Evropské unie na území České republiky, pokud jde o osoby přímo kapitálově spojené. Více viz kapitola o zamezení dvojímu zdanění.

Ohledně skutečností týkajících se osvobození státních dluhopisů a hypotečních zástavních listů můžeme v plné šíři odkázat na informace uvedené v pasáži o fyzických osobách.

Úroky vyplácené daňovým rezidentem tuzemskému nerezidentu jsou podle ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bodu 4 ZDP považovány za příjmy ze zdrojů v ČR a podléhají srážkové dani dle ustanovení § 36 odst. 1 písm. b) bodu 1 ZDP, která činí 15 %. Výše sražené daně však může být snížena (v některých případech až na nulu) případnou smlouvou o zamezení dvojího zdanění.

Odhlédněme nyní od úroků přijímaných a podívejme se krátce na úroky vyplácené emitujícími společnostmi. Jak jsme již zmínili výše, vyplácené úroky jsou pro dlužníka nákladem, o který může snížit základ daně a tím i svoji daňovou povinnost. Jelikož je vyplácení úroků jako odměny za cizí kapitál ekonomicky výhodnější než vyplácení dividend jako odměny za vlastní kapitál, majetkově propojené subjekty raději využívají financování pomocí dluhového kapitálu. Takové chování jde však na úkor výnosu daně, a proto je v ZDP limitována uznatelnost těchto nákladů nebo jsou takové úroky přímo prohlášeny za příjmy z podílu na zisku¹⁹⁶.

Pravidla upravující rozsah dluhového financování od subjektů spojených podle ustanovení § 23 odst. 7 ZDP, které je pro daňové účely jako *dluhové* uznáno, se označují jako **pravidla nízké kapitalizace**. Ustanovení § 25 odst. 1 písm. w) ZDP neuznává jako daňové náklady úroky vyplácené z dluhového kapitálu mezi osobami spojenými v průběhu zdaňovacího období, který

---

¹⁹⁴ http://www.fpv.cz/dokumenty/fpv_vyrocní_zprava_2007.pdf

¹⁹⁵ Podle § 22a zákona č. 280/1992 Sb., o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁶ Např. ustanovení § 22 odst. 1 písm. g) bodu 3 ZDP za podíly na zisku považuje i zjištěný rozdíl mezi sjednanou cenou a cenou na trhu obvyklou podle § 23 odst. 7 ZDP a dále úroky které se neuznávají jako náklad podle § 25 odst. 1 písm. w), zm) a zp).

přesahuje čtyřnásobek výše vlastního kapitálu, resp. šestinásobek výše vlastního kapitálu, pokud je příjemcem prostředků banka nebo pojišťovna.

Kapitálový příjem

Kapitálové příjmy z prodeje dluhopisů jsou zdaňovány v rámci obecného základu daně z příjmů právnických osob. Daňově účinným nákladem k těmto příjmům je účetní hodnota dluhopisu zachycená v účetnictví ke dni jeho prodeje (§ 24 odst. 2 písm. r) ZDP). Touto účetní hodnotou může být jednak reálná hodnota podle § 27 ZÚ, která se bude týkat prakticky jen dluhopisů určených k obchodování, a jednak pořizovací cena zvýšená (snížená) o úrokové výnosy (náklady), kterou se oceňují dluhopisy držené do splatnosti, dluhopisy pořízené v primárních emisích neurčených účetní jednotkou k obchodování a dluhopisy emitované samotnou účetní jednotkou. Případné ztráty z prodeje pak zůstávají bez omezení daňově účinné¹⁹⁷.

O osvobození, které se váže ke kapitálovým příjmům některých subjektů, již bylo pojednáno na jiném místě. Dodejme, že u právnických osob není upraveno osvobození těchto příjmů po naplnění časového testu jejich držby.

Pro příjmy z prodeje dluhopisů plynoucích nerezidentním osobám od daňových rezidentů platí stejná pravidla jako v případě fyzických osob.

---

¹⁹⁷ DĚRGEL, Martin. Dluhopisy. *Daně a právo v praxi*. 2006, č. 9, s. 2-10.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala zdaněním příjmů z cenných papírů. Tato poměrně rozsáhlá problematika však byla ze značné části omezena. Detailně byly rozebrány způsoby zdanění jen některých druhů cenných papírů, které byly vybrány jako nejvýznamnější investiční nástroje co nejširšího okruhu subjektů. Právě drobní investoři nemají valné povědomí o tom, zda a jakými cestami by ke zdanění příjmů souvisejících s jejich cennými papíry mělo dojít.

Řadě otázek tak nebyla pozornost věnována vůbec, nebo byly zmíněny jen okrajově. Co se týče ostatních druhů cenných papírů, bylo by jistě zajímavé zhodnotit způsoby zdanění u směnky či opčních listů a krátce načrtnout i přístup zákona o daních z příjmů k všem ostatním typům cenných papírů.

Investičními instrumenty prodávajícími v poslední době rozkvět, které jsou cenným papírům velice blízké, jsou finanční deriváty. V některých případech je snaha obcházet zdanění příjmů z cenných papírů právě pomocí těchto nástrojů. Samotné zdanění finančních derivátů je však otázkou především účetní, neboť účetní zachycení operací s deriváty se uplatní i pro daňové účely bez dalších úprav.

V dnešním globálním světě si však nevystačíme s tak malým trhem cenných papírů, jako je v České republice. Tuzemští investoři často využívají i zahraničních trhů a nakupují zahraniční investiční instrumenty. Z tohoto hlediska by bylo velice zajímavé zmapovat jednak právní úpravu na úrovni Evropské unie, což jsme také částečně učinili, ale také úpravu jednotlivých mezinárodních smluv o zamezení dvojího zdanění, kterými je Česká republika vázána. Kromě toho by jistě bylo přínosné pohlédnout do národních úprav zdanění cenných papírů v jiných zemích, např. OECD či offshore centrech, a porovnat efektivní míru zdanění cenných papírů, případně jiné možnosti daňové optimalizace. Na to všechno však bohužel v této práci nebyl prostor.

Pokud bychom měli zhodnotit úpravu zdanění cenných papírů v českém právním řádu, jistě nebudeme tvrdit, že jde o jednoduchou úpravu. Zdanění cenných papírů je naopak otázkou poměrně komplikovanou a členitou. Různé způsoby zdanění kapitálových příjmů z cenných papírů jsou užity diferencovaně podle daňového subjektu, podle toho zda podniká či podle toho jakou vede evidenci pro účely zjištění základu daně z příjmů. Běžné příjmy z držby cenných papírů také nepodléhají dani jednotným způsobem. Význam má opět fakt, zda jde o osobu fyzickou nebo osobu právnickou, dále např. o to, zda tento příjem plyne ze zdrojů na území České republiky nebo ze zahraničí.

Na druhou stranu však česká legislativa v otázkách zdanění příjmů z cenných papírů vykazuje spíše pozitivní trendy, i přestože se občas zákonodárcům povede schválit úpravu znamenající „krok vedle“, kterou následně řeší zpětnou účinností úpravy nové. Pozitivní trend spatřuji především ve sjednocení sazby u různých druhů kapitálových příjmů podléhajících zvláštní sazbě daně nebo také v plné uznatelnosti účetních nákladů pro daňové účely u většiny cenných papírů.

V posledních letech některé země OECD zrušily daň z dividendových příjmů, u jiných jsou v široké míře tyto příjmy osvobozeny. V tomto směru tak působí silná daňová konkurence mezi státy, které se tímto způsobem snaží do země přilákat kapitál, jež je snad nejvíce mobilním předmětem daně. V otázce výše sazby srážkové daně tak Česká republika musí brát ohled nejen na výši příjmů do státního rozpočtu, které jí plynou z této daně, ale také na míru zdanění těchto příjmů v okolních státech tak, aby nedocházelo k přílišnému odlivu kapitálu ze země.

Situace drobného investora je při zdanění příjmů z držby cenných papírů plynoucích ze zdrojů na území České republiky v podstatě bezproblémová. Veškeré daňové povinnosti jsou přeneseny na plátce těchto příjmů, kteří často nesou nemalé administrativní náklady plynoucí z technické stránky realizace tohoto zdanění. To lze chápat jako negativum a také podnět pro zjednodušení celého systému.

Na druhou stranu u příjmů kapitálových si musí každý vlastník cenného papírů „ohlídat“ jejich zdanění sám. S ohledem na právní, resp. daňové povědomí běžných občanů, kteří např. dosahují většinu svých příjmů ze závislé činnosti, se domnívám, že jde o oblast poněkud rizikovou a že může docházet, byť i nevědomky, k daňovým únikům. Tomu však může poměrně často předcházet institut osvobození kapitálových příjmů od daně z příjmů fyzických osob.

Cílem této práce bylo zmapovat zdanění příjmů, které mohou plynout z vybraných druhů cenných papírů, čehož snad bylo dosaženo.

Seznam zkratek

- D-300 Pokyn Ministerstva financí k jednotnému uplatňování zákona o daních z příjmů
- D-282 Pokyn Ministerstva financí, sdělení k povinnostem platebního zprostředkovatele při podávání hlášení o příjmech úrokového charakteru.
- HZL Hypoteční zástavní list
- ObchZ Zákon č. 591/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- ZCP Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů
- ZDP Zákonem č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů
- ZOM Zákona č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku, ve znění pozdějších předpisů
- ZPKT Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů
- ZSŠ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdější předpisů
- ZÚ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů
- ZSL Zemědělský skladní list

Použitá literatura

Monografie

DĚDIČ, J., *Právo cenných papírů a kapitálového trhu*. Praha : Prospektrum, 1999, ISBN 80-7175-084-0.

DĚDIČ, J., ŠTENGLOVÁ, I., ČECH, P., KŘÍŽ, R., *Akciové společnosti*. 6. vyd. Praha : C. H. Beck, 2007, ISBN 978-80-7179-587-2.

KOTÁSEK, J., POKORNÁ, J., RABAN, P. a kol., *Kurz obchodního práva: právo cenných papírů*. 4. vyd., Praha : C.H. Beck, 2005, ISBN 80-7179-855-X.

KOVAŘÍK, Z., *Směnka a šek v České republice*. 5. vyd. Praha : C. H. Beck, 2006, ISBN 80-7179-549-6

KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 4. vyd. Praha : ASPI, 2006. ISBN 80-7357-205-2.

LÁCHOVÁ, Lenka. *Daňové systémy v globálním světě*. 1. vyd. Praha : ASPI, 2007. 272 s. ISBN 978-80-7357-320-1.

MUSGRAVE, R. A., MUSGRAVEOVÁ, P. B. *Veřejné finance v teorii a praxi*. Management Press, Ringier ČR, a.s., 1994, ISBN 80-85603-76-4.

PELECH, Petr, PELC, Vladimír. *Daně z příjmů s komentářem: podle právního stavu k 1. 7. 2008*. 9. aktualiz. vyd. Olomouc : ANAG, 2008. 901 s. ISBN 978-80-7263-471-2.

PŘIBYL, Jiří. *Daňové aspekty finančního trhu*. Praha, 2005. 115 s., Karlova univerzita v Praze. Vedoucí diplomové práce JUDr. Petr Kotáb.

SOJKA, Vlastimil. *Mezinárodní zdanění příjmů: Smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zákon o daních z příjmů*. 2. aktualiz. vyd. Praha: ASPI, a.s., 2008. 328 s. ISBN 987-80-7357-354-6.

VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L. *Daňový systém 2008 aneb učebnice daňového práva*. 9. vyd. Praha: 1.VOX a.s., 2008. ISBN 978-80-86324-72-2.

VANČUROVÁ, A. *Studijní materiál pro kurz Zdanění příjmů: podle právního stavu roku 2007*, dostupná z isis.vse.cz.

VLKOVÁ, Veronika. *Dvojí zdanění a možnosti jeho zamezení*. Praha, 2003. 179 s. Vedoucí rigorózní práce Prof. JUDr. Milan Bakeš DrSc.

Časopisecké články

DĚRGEL, M. Akcie a obdobné cenné papíry. *Daně a právo v praxi*, roč. XI., č. 8/2006, str. 14-23, ISSN 1211-7293.

DĚRGEL, Martin. Dluhopisy. *Daně a právo v praxi*. 2006, č. 9, s. 2-10, ISSN 1211-7293.

DĚRGEL, M. Osvobozené příjmy právnických osob. *Daně a právo v praxi*, ročník XII, číslo 2/2007, str. 32-42, ISSN 1211-7293.

DĚRGEL, M. Srážková daň. *Daně a právo v praxi*, ročník XIII., číslo 10/2008, str. 13-21, ISSN 1211-7293.

MACHÁČEK, Ivan. Změna podmínek pro osvobození příjmů z prodeje cenných papírů u fyzické osoby. *Daňová a hospodářská kartotéka*. 2008, roč. 16., č. 8, s. 1-5. ISSN 1210-6739.

MIRČEVSKÁ, D. Majetkové cenné papíry a podíly. *Daně a finance*, ročník XVII., číslo 1-2/2009, str. 15-25, ISSN 1801-6006.

MIRČEVSKÁ, Dalimila. Příjmy plynoucí z držby podílu na obchodních společnostech. *Daně a finance*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 3-14, ISSN 1801-6006.

MORÁVEK, Zdeněk. Cenné papíry v daňové evidenci. *Daňová a hospodářská kartotéka*. 2008, roč. 16., č. 21, s. 1-4. ISSN 1210-6739.

NESROVNAL, Jiří, NESROVNALOVÁ, Iveta. Hekticky schválená novela zákona o daních z příjmů - vybrané oblasti daně z příjmů právnických osob, 1. část. *Daňový expert*. 2009, roč. 5, č. 1, s. 2-13.

VYCHOPEŇ, Jiří. Cenné papíry a zdaňování příjmů s nimi souvisejících v roce 2008. *Daně a právo v praxi*. 2008, č. 4, s. 11-18, ISSN 1211-7293.

Internetové zdroje

<http://www.finance.cz/kapitalovy-trh/informace/dluhopisy/vynosy/>

<http://www.finance.cz/kapitalovy-trh/informace/dluhopisy/emitenti/>

<http://www.finance.cz/financovani-bydleni/informace/hypoteky/hypotecni-zastavni-listy/>

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sm%C4%9Bnka>

Ministerstvo financí ČR (výstup expertní skupiny). *Budoucí vývoj zdanění příjmů a majetku (diskusní materiál)*. č. j. 251/106024/2005-III, prosinec 2005.

Dostupný z: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vystupni_material_prilohy_1_6_pdf.pdf

<http://www.investujeme.cz/clanky/jak-zdanit-akcie-a-podilove-listy/>

http://www.fpv.cz/dokumenty/fpv_vyrocní_zprava_2007.pdf

Summary

This thesis called "*The Income Taxes and Securities*" is aimed at reviewing a part of legislation dealing with revenues which may come from different kinds of securities. Securities are traditionally important instruments of the capital market and they also perform significant functions from a macro economical point of view. Security markets have experienced significant growth in past decades and securities became popular investment instruments for a wide range of small investors.

Revenues generated from the transactions with securities are obviously interesting for the state authorities. The state wants to explore all these incomes to be able to tax them. In light of securities the most important taxes are the income taxes – personal income tax and corporate income tax.

This thesis is divided into four relatively complex parts. The first one contains basic information about securities as an institute. It reviews the concept and characteristics of securities, their functions and classification as well. There are sources of the legal regulation of securities enlisted at last.

The second part covers all kinds of securities known by the Czech legislation. This part describes all kinds of securities separately and briefly shows basic characteristics, obligatory elements and legal regulation of each one.

The biggest part of this thesis is the third one. It briefly describes the two income taxes own for the Czech Republic in the beginning. It summarizes their constructional items and focuses on facts important for the taxation of incomes from securities. Than there is a chapter dealing with double taxation and a way of its elimination. The end of this part is dedicated to costs connected with securities which may be accredited for tax purposes.

The last part concentrates the information from the previous text and on these basics are analyzed different forms of taxing which are connected with different kinds of securities and revenues coming form them. This thesis is focused on the tax analysis of 3 most frequently traded securities – stocks, bonds and units in unit trust.

Klíčová slova

- daně z příjmů
- cenné papíry
- income taxes
- securities